
LIKVIDATION AV AKTIEBOLAG

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2015

National Library
of Sweden

Delbetänkande av Aktiebolagskommittén

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 1999:36

LIKVIDATION AV AKTIEBOLAG

Delbetänkande av Aktiebolagskommittén

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 1999:36

Ref KB

Occ 500

Likvidation av aktiebolag

*Delbetänkande av Aktiebolagskommittén
Stockholm 1999*

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 1999:36

SOU och Ds som ingår i 1999 års nummerserie kan köpas från Fakta Info Direkt. För remissutsändningar av SOU och Ds som ingår i 1999 års nummerserie svarar Fakta Info Direkt på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress: Fakta Info Direkt, Kundservice
Box 6430, 113 82 Stockholm
Tel: 08-587 671 00, Fax: 08-587 671 71
E-post: order@faktainfo.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 1993.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:

Information Rosenbad
Regeringskansliet
103 33 Stockholm
Fax: 08-405 42 95
Telefon: 08-405 47 29

Till statsrådet Laila Freivalds

Genom beslut den 21 juni 1990 bemyndigade regeringen chefen för Justitiedepartementet att tillkalla en kommitté med uppdrag att göra en översyn av aktiebolagslagen och att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt kommittén.

Med stöd av detta bemyndigande förordnades från den 21 juni 1990 justitierådet Bo Svensson av vara ordförande i kommittén. Som ledamöter i kommittén förordnades från den 1 november 1990 dåvarande riksdagsledamoten Nic Grönvall, riksdagsledamoten Inga-Britt Johansson, riksdagsledamoten Bengt Silfverstrand och civilekonomen Ulrika Stuart, från den 10 december 1991 riksdagsledamoten Karin Starrin och från den 9 januari 1992 numera riksdagsledamoten Rolf Åbjörnsson. Inga-Britt Johansson entledigades från kommittén fr.o.m. den 27 oktober 1992 och efterträddes samma dag av riksdagsledamoten Carin Lundberg. Nic Grönvall entledigades från kommittén fr.o.m. den 26 april 1993 och efterträddes samma dag av riksdagsledamoten Stig Rindborg. Som nya ledamöter i kommittén förordnades från den 15 maj 1995 riksdagsledamoten Eva Arvidsson och riksdagsledamoten Lars Granberg. Ulrika Stuart entledigades från kommittén fr.o.m. den 4 mars 1997 och efterträddes samma dag av bolagsjuristen Sussi Kvart. Karin Starrin entledigades från kommittén fr.o.m. den 13 mars 1997 och efterträddes samma dag av riksdagsledamoten Rolf Kenneryd. Eva Arvidsson entledigades från kommittén fr.o.m. den 22 december 1998 och efterträddes samma dag av riksdagsledamoten Raimo Pärssinen.

Som sakkunniga i kommittén förordnades från den 1 november 1990 bankdirektören Jan Bökmark, auktoriserade revisorn Sven Ekholm, advokaten Johan Gernandt, verkställande direktören Per-Ola Jansson, auktoriserade revisorn Sten Lundvall, direktören Ulf Magnusson och juris kandidaten Lars Milberg, från den 6 december 1990 numera börschefen Lars Bredin, från den 15 maj 1991 juris kandidaten Hans Peter Larsson, från den 29 oktober 1992 chefsjuristen Åsa Brening och från den 15 februari 1993 hovrättslagmannen Lars Hedberg, sakkunnig vid Finansinspektionen. Lars Hedberg entledigades från kommittén fr.o.m. den 1 juli 1996 och efterträddes samma dag

av chefsjuristen Hans Schedin. Åsa Breeding entledigades från kommittén fr.o.m. den 4 mars 1997.

Att som experter biträda kommittén förordnades från den 1 november 1990 numera avdelningschefen Håkan Klahr, rättschefen Per Erik Lindeberg och numera finansrådet Annika Lundius, från den 1 oktober 1991 numera kanslichefen Göran Schubert och kommerserådet Christer Lefrell, från den 29 oktober 1992 kanslirådet Ingrid Melbi samt från den 20 januari 1993 numera departementsrådet Sten Andersson. Håkan Klahr entledigades från kommittén fr.o.m. den 19 oktober 1992 och efterträddes samma dag av numera departementsrådet Göran Haag. Göran Haag entledigades från kommittén fr.o.m. den 10 februari 1993. Göran Schubert entledigades från kommittén fr.o.m. den 15 februari 1993. Annika Lundius entledigades från kommittén fr.o.m. den 2 september 1996 och efterträddes samma dag av Göran Haag. Christer Lefrell entledigades från kommittén fr.o.m. den 4 mars 1997. Från samma dag förordnades som expert chefsjuristen Per Nordström. Ingrid Melbi entledigades från kommittén fr.o.m. den 28 oktober 1998 och efterträddes samma dag av hovrättsassessorn Ewa Lindbäck. Chefsjuristen Karin Wallin-Norman förordnades som expert i kommittén fr.o.m. den 30 oktober 1998.

Till sekreterare förordnades från den 1 december 1990 numera ekonomie licentiaten och juris kandidaten Rolf Skog samt numera föredraganden Hans Cappelen-Smith. Den senare entledigades från tjänsten som sekreterare fr.o.m. den 4 mars 1997 och förordnades från samma dag att som expert biträda kommittén. Till sekreterare förordnades fr.o.m. den 9 november 1998 hovrättsassessorn Per-Anders Svensson.

Kommittén, som antagit namnet Aktiebolagskommittén, har tidigare avlämnat delbetänkandena Bundna aktier (SOU 1992:13), Aktiebolagslagen och EG (SOU 1992:83), Aktiebolagets organisation (SOU 1995:44), Aktiebolagets kapital (SOU 1997:22) samt Vinstutdelning i aktiebolag (SOU 1997:168).

Kommittén får härmed avlämna delbetänkandet Likvidation av aktiebolag.

Stockholm i mars 1999

Bo Svensson

Lars Granberg

Rolf Kenneryd

Sussi Kvart

Carin Lundberg

Raimo Pärssinen

Stig Rindborg

Bengt Silfverstrand

Rolf Åbjörnsson

/Rolf Skog

Per-Anders Svensson

Innehållsförteckning

<i>Förkortningar</i>	9
<i>Sammanfattning</i>	11
<i>Summary</i>	21
<i>Författningsförslag</i>	33
1 <i>Kommitténs uppdrag</i>	51
2 <i>Huvuddragen i gällande rätt</i>	53
2.1 Tillsättande och entledigande av styrelseledamöter	53
2.2 Likvidation	54
3 <i>EG:s bolagsrätt och vissa utländska rättsordningar</i>	61
3.1 Danmark	61
3.1.1 Aktieselskab	62
3.1.2 Anpartsselskab	65
3.2 Norge	66
3.2.1 Aksjeselskaper och allmennaksjeselskaper	66
3.3 Finland	69
3.3.1 Privata och publika aktiebolag	69
4 <i>Kommitténs överväganden</i>	73
4.1 Styrelselösa bolag	73
4.1.1 Inledning	73
4.1.2 Problemet	74
4.1.3 Förslag till åtgärder	77
4.2 Upplösning genom likvidation	88
4.2.1 Frivillig likvidation	88
4.2.2 Tvångslikvidation på grund av kapitalbrist	90
4.2.3 Tvångslikvidation på grund av aktieägares maktmissbruk	101
4.2.4 Övriga tvångslikvidationsgrunder	101

4.2.5	Genomförande av likvidation.....	102
4.3	Upplösning genom avförande ur aktiebolagsregistret.....	102
4.4	Upplösning efter konkurs.....	103
	<i>Författningskommentar</i>	107
	<i>Särskilt yttrande</i>	127
BILAGA		
	Kommitténs direktiv.....	131
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
31	
32	
33	
34	
35	
36	
37	
38	
39	
40	
41	
42	
43	
44	
45	
46	
47	
48	
49	
50	
51	
52	
53	
54	
55	
56	
57	
58	
59	
60	
61	
62	
63	
64	
65	
66	
67	
68	
69	
70	
71	
72	
73	
74	
75	
76	
77	
78	
79	
80	
81	
82	
83	
84	
85	
86	
87	
88	
89	
90	
91	
92	
93	
94	
95	
96	
97	
98	
99	
100	
101	
102	

Förkortningar

ABF	Aktiebolagsförordningen (1975:1387)
ABL	Aktiebolagslagen (1975:1385)
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EG	Europeiska gemenskaperna
EU	Europeiska unionen
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv avd I
PRV	Patent- och registreringsverket
SPAR	Statens person- och adressregister
ÅRL	Årsredovisningslagen (1995:1554)

Sammanfattning

Aktiebolagskommittén behandlar i förevarande betänkande dels frågan om s.k. styrelselösa bolag, dels likvidation av aktiebolag.

Styrelselösa bolag

Det är tydligt att det skapar stora problem för bl.a. bolagets borgenärer om ett aktiebolag saknar en behörig styrelse som kan företräda bolaget. Regeringen har uppdragit åt kommittén att överväga vilka åtgärder som behövs för att lösa dessa problem. Vad först gäller bolag som helt saknar registrerad styrelse skall kommittén överväga en skärpning av aktiebolagslagens likvidationsregler genom en avkortning av tidsfristerna. Kommittén skall också överväga bestämmelser om att ett aktiebolag som under viss längre tid har saknat registrerad styrelse kan försättas i likvidation även om bolaget under likvidationsförfarandet anmäler en ny styrelse. Kommittén är fri att pröva även andra lösningar.

Kan tidsfristerna i likvidationsförfarandet förkortas?

Påminnelseförfarandet

Om ett aktiebolag enligt aktiebolagsregistret inte har en behörig styrelse inleder PRV sitt förfarande med påminnelse i vanligt brev om att bolagets styrelse inte uppfyller lagens krav och att bolaget bör anmäla ny ledamot så att styrelsen blir behörig igen. Den tid om sex veckor som PRV brukar ange i en sådan påminnelse är inte särskilt lång och har bestämts med hänsyn till den tid det tar att kalla till och hålla bolagsstämma. Den kan därför inte göras mycket kortare. Påminnelseinstitutet framstår också som förhållandevis effektivt med hänsyn till den begränsade myndighetsinsatsen. I 60 procent av fallen räcker det med en påminnelse för att bolaget skall vidtaga rättelse. Kommittén anser därför att det inte finns skäl att ändra i de nuvarande påminnelse rutinerna.

Tiden för yttrande

Om ett bolag får en påminnelse om att vidtaga rättelse men inte anmäler behörig styrelse inom angiven tid, går PRV vidare och utfärdar ett föreläggande för bolaget samt dess aktieägare och borgenärer att inom viss tid komma in med ett yttrande i frågan om bolaget skall försättas i likvidation. Tiden bestäms av PRV med hänsyn tagen till att föreläggandet skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader före utgången av den utsatta tiden. Det är i praktiken inte möjligt att kungöra föreläggandet samma dag som det meddelas. Minsta tid för yttrandet blir därför drygt två månader. Enligt PRV:s rutiner bestäms tiden regelmässigt till två och en halv månad vilket tillsammans med en påminnelsetid om sex veckor innebär att ett bolag utan behörig styrelse normalt försätts i likvidation drygt fyra månader efter det att PRV inlett förfarandet.

Ett likvidationsförfarande på grund av en så allvarlig brist som att bolaget saknar behörig styrelse bör enligt kommitténs mening inte ta så lång tid som det gör med gällande regler och PRV:s nuvarande rutiner. Kommittén föreslår därför att tiden för yttrandet i lagen bestäms till minst en månad. Ett bolag som saknar behörig styrelse kommer då att kunna försättas i likvidation på sex veckor plus en månad, dvs. drygt två månader från det förfarandet inleddes. Det innebär en halvering av tiden jämfört med nuvarande ordning.

Kungörande av föreläggandet

Den minsta tid för föreläggande som kan tillämpas anges i lagen med utgångspunkt i dagen för kungörande av föreläggandet i Post- och Inrikes Tidningar. Det väcker frågan om det är möjligt att avskaffa kungörelseförfarandet.

Kommittén besvarar den frågan nekande. Att bolaget riskerar att försättas i likvidation kan ha stor betydelse för dess aktieägare och borgenärer. Dessa måste ha möjlighet att bevaka att bolaget inte upphör utan att de får kännedom om det. En sådan bevakning kan de uppnå genom att läsa Post- och Inrikes Tidningar. Om kungörelseplikten försvinner finns det ingen annan lika enkel och billig möjlighet att ordna denna bevakning. Att avskaffa kungörelseförfarandet är med hänsyn till det sagda inte möjligt.

Delgivning av föreläggandet

De nuvarande rutinerna för delgivning ger såvitt framkommit inte upphov till några påtagliga problem. Det är också högst rimligt att ett föreläggande i ett så avgörande ärende som tvångslikvidation delges bolaget. Kommittén föreslår därför inte några ändringar såvitt gäller skyldigheten att delge bolaget föreläggandet eller formerna för delgivningen.

Frågan om tvångslikvidation skall kunna fullföljas utan hinder av att bolaget under förfarandet anmäler en ny styrelse

Det förekommer att ett aktiebolag enligt aktiebolagsregistret helt saknar styrelse under en längre tid. När PRV inleder ett likvidationsförfarande mot bolaget, anmäler detta för registrering en behörig styrelse, varvid PRV avbryter likvidationsförfarandet och ärendet avskrivs. Så snart avskrivningsbeslutet fattats avgår den nya styrelsen och bolaget anmäler detta för registrering, vilket leder till att bolaget återigen står helt utan registrerad styrelse. PRV inleder då ett nytt likvidationsförfarande med risk för att detta avslutas på samma sätt. Det är mot denna bakgrund kommittén har fått i uppdrag att pröva om det bör vara möjligt att under angivna omständigheter fullfölja en tvångslikvidation även om bolaget under förfarandet anmäler ny behörig styrelse.

Den statistik som finns visar emellertid att det endast är ett fåtal bolag, motsvarande några promille av samtliga bolag, som varje år under kortare eller längre tid saknar behörig styrelse. Det finns dessutom skäl att antaga att bolag utan styrelse eller med obehörig styrelse endast i ett mindre antal fall kan sättas i samband med bolagsplundring och annan ekonomisk kriminalitet. I de allra flesta fall torde det finnas en naturlig förklaring till att aktiebolag i registret saknar behörig styrelse, nämligen dödsfall.

PRV får rutinemässigt in uppgifter om dödsfall genom SPAR och avregistrerar fortlöpande i aktiebolagsregistret bolagsfunktionärer som har avlidit. Det finns uppskattningsvis närmare 200.000 aktiebolag där styrelsen består av en enda ledamot och en enda suppleant. Avlider styrelsefunktionären måste styrelsen kompletteras med ny styrelseledamot eller suppleant och anmälan för registrering ske till PRV. Man kan inte räkna med att suppleanten eller dödsbodelägarna alltid känner till detta och under rådande omständigheter omedelbart vidtar de åtgärder som aktiebolagslagen kräver. I sammanhanget kan erinras om att bouppteckning inte behöver ske omedelbart; det räcker om bouppteckning förrättas inom tre månader från dödsfallet. En bestämmelse om att ett aktiebolag som i aktiebolagsregistret stått utan registrerad

styrelse tre månader i sträck skall försättas i likvidation utan hinder av att behörig styrelse anmäls medan likvidationsärendet prövas av PRV skulle enligt kommitténs mening slå orimligt hårt mot enmans- och fåmansbolagen.

På grund av det anförda lägger kommittén inte fram något förslag om tvångslikvidation av aktiebolag som enligt aktiebolagsregistret helt saknat styrelse under längre tid.

Frågan om registrerade styrelseledamöter som sanningslöst påstår att de vid viss tidpunkt har avgått

I en rapport från åklagarväsendet som överlämnats till regeringen anføres att det är vanligt att personer som är registrerade som styrelseledamöter i aktiebolagsregistret påstår att de i själva verket hade avgått före en viss kritisk tidpunkt och att de därför inte kan göras ansvariga för de handlingar som företagits i bolagens namn. Ibland presenteras ett förfalskat bolagsstämmoprotokoll eller styrelseprotokoll till stöd för påståendet. För att komma till rätta med problemet föreslås i rapporten att förändringar i kretsen av styrelseledamöter skall ges rättsverkan först i och med att uppgifterna om förändringarna registreras hos PRV. Kommittén har fått i uppdrag att pröva om det finns några problem med en sådan ordning.

I aktiebolagslagen finns bestämmelser om registreringens positiva och negativa rättsverkningar. Dessa bestämmelser har till syfte att skydda tredje man som träder i förbindelse med ett aktiebolag och som måste kunna lita på att de som är registrerade som ställföreträdare för bolaget också har behörighet att binda detta. Bestämmelserna har alltså tillkommit i omsättningens intresse och säger ingenting om vilka påföljder som kan åläggas en försumlig eller kriminell ställföreträdare

Den omständigheten att någon står registrerad som styrelseledamot i aktiebolagsregistret vid tiden för en viss åtgärd i bolagets förvaltning utgör som kommittén ser det, en omständighet som talar för att ledamoten kan ha ett ansvar för åtgärden men det ankommer på den som för talan om skadestånd eller straff att visa att det faktiskt förhåller sig på det viset. Bevisvärdet av registreringen skall enligt kommitténs mening inte överdrivas. Avgörande torde i praktiken bli andra bevis såsom styrelseprotokoll, kontrakt och andra sådana handlingar som visar vem eller vilka som deltog i det omtvistade beslutet eller vidtog den ifrågavarande åtgärden.

En ordning som innebär att ett uppdrag som styrelseledamot börjar och slutar med registreringen i aktiebolagsregistret vore visserligen ägnad att skapa klarhet om hur styrelsen vid varje tillfälle ser ut men

skulle enligt kommitténs bedömning vara förenad med en rad praktiska olägenheter.

Alla bolag skulle då i omedelbar anslutning till styrelseval för registrering behöva anmäla vilka styrelseledamöter som tillkommit och vilka som avgått. Vid en försummad anmälan skulle det bli problem med de beslut som den nya styrelsen fattade, eftersom den gamla styrelsen skulle komma att stå kvar i aktiebolagsregistret och i lagens mening vara ensam kompetent att fatta beslut i styrelsens namn. Dessa problem skulle komma att uppstå i nära nog samtliga aktiebolag eftersom styrelse normalt väljs på ordinarie bolagsstämma och traditionen bjuder att den nya styrelsen omedelbart efter stämman håller ett konstituerande möte. Det är tydligt att om konstituerande styrelsesammanträde hålls så nära inpå valet, det inte finns någon möjlighet för PRV att hinna registrera den nya styrelsen innan sammanträdet avslutas.

De största problemen skulle emellertid uppkomma då en styrelseledamot avgick i förtid. I dag gäller att uppdraget upphör omedelbart i samband med att avgången anmäls till styrelsen. Bolaget är skyldigt att anmäla saken för registrering och den avgångne ledamoten kan själv göra anmälan. Med den skisserade ordningen skulle uppdraget bestå till dess avgången registrerats i aktiebolagsregistret. Det skulle få konsekvenser för den som vill avgå. Antag att en ledamot under pågående styrelsesammanträde finner att han inte vill vara kvar i styrelsen eftersom majoriteten är beredd att fatta beslut om åtgärder som han anser vara direkt lagstridiga. Han anmäler sin avgång vid sittande bord och lämnar omedelbart sammanträdet. De kvarvarande fattar därefter de beslut som utlöst avgången. Den avgångne anmäler själv efter någon tid att han avgått och detta registreras någon eller några veckor senare.

Det torde vara uteslutet att den avgångne styrelseledamoten i exemplet kan hållas straffrättsligt ansvarig för de beslut som styrelsen fattade sedan han lämnat rummet. Inte heller torde han kunna åläggas skadeståndsansvar enligt aktiebolagslagen på grund av samma beslut. Varken uppsåt eller försummelse kan ju läggas honom till last. Men hur förhåller det sig med styrelseledamotens ansvar om bolaget sedan han lämnat sammanträdet beslutat att inte inbetala innehållna källskatter på föreskriven dag som infaller innan hans avgång blivit registrerad i aktiebolagsregistret? Och vad händer om kvarstående styrelseledamöter bryter mot bestämmelserna om vad som enligt 13 kap. 2 § ABL skall ske om bolaget saknar föreskriven täckning för sitt aktiekapital? Eller försummar att sända in bolagets årsredovisning i tid?

För kommittén står det klart att om det skall införas bestämmelser som innebär att ett uppdrag som styrelseledamot börjar och slutar med registreringen i aktiebolagsregistret, dessa måste kopplas till ett ansvar för bolagets uppkommande förpliktelser vid försummelse av sistnämnd

slag. Ett sådant ansvar finns redan i dag, men ansvaret måste rimligen skärpas något om det skall vara någon mening med nya bestämmelser. Självklart måste det finnas kvar en möjlighet för en styrelseledamot som avgår att freda sig genom en omedelbar anmälan av avgången till aktiebolagsregistret. Om han emellertid förbiser att anmäla avgången och bolaget inte heller gör anmälan, måste styrelseledamoten tillsammans med de övriga svara för bolagets uppkommande förpliktelser. Det är tydligt att en sådan reglering kan leda till resultat som framstår som stötande i det enskilda fallet.

Vid en samlad bedömning anser kommittén att den skisserade ordningen inte har så stora fördelar att de uppväger olägenheterna. Kommittén lägger därför inte fram något förslag om att förändringar i kretsen av styrelseledamöter skall ges rättsverkan först i och med att uppgifterna om förändringarna registreras eller anmäls till PRV.

Likvidation m.m.

Ett aktiebolag kan upplösas genom bl.a. likvidation. Detta kan ske antingen som en frivillig likvidation eller som en tvångslikvidation.

Frivillig likvidation

Att aktieägarna måste ha rätt att upplösa aktiebolaget, om de skulle vilja det är en självklarhet. Beslut om frivillig likvidation fattas enligt gällande rätt av bolagsstämman med enkel majoritet. Kommittén föreslår i dessa avseenden inte några ändringar.

I gällande rätt finns inga bestämmelser om vilket beslutsunderlag som skall finnas när aktieägarna skall pröva fråga om bolaget skall träda i likvidation. Kommittén föreslår bestämmelser härom efter förbild i bestämmelserna om ökning och nedsättning av aktiekapitalet.

Tvångslikvidation på grund av kapitalbrist

En viktig del av aktiebolagslagens likvidationsregler utgörs av reglerna om tvångslikvidation på grund av kapitalbrist. Bestämmelserna innebär i korthet att styrelsen, så snart det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, genast skall upprätta och låta revisorerna granska en kontrollbalansräkning och snarast möjligt till bolagsstämma hänskjuta fråga om bolaget skall träda i likvidation. Beslutar stämman att bolaget skall bestå, måste aktieägarna inom åtta månader från hänskjutandet läka kapitalbristen.

Har bolagsstämman inom denna tidsfrist inte genom en ny kontrollbalansräkning konstaterat att det egna kapitalet täcker hela det registrerade aktiekapitalet, är bolaget skyldigt att gå i likvidation. Beslutar inte stämman om likvidation, skall styrelsen ansöka härom hos rätten. Sådan ansökan kan också göras av styrelseledamot, verkställande direktören, revisor eller aktieägare. Styrelseledamot som inte agerar efter det påbudna mönstret blir personligen medansvarig för förpliktelser som bolaget därefter ådrar sig. Detsamma gäller aktieägare som trots vetskap om likvidationsplikten deltar i beslut om att bolagets verksamhet skall fortsätta.

Som kommittén ser det är det i hög grad påkallat att lagen även fortsättningsvis, i bolagsborgenärernas intresse, sätter en gräns för hur långt täckningen för aktiekapitalet får sjunka innan verksamheten måste avbrytas och bolaget träda i likvidation. Kommittén föreslår därför att aktiebolagslagen även fortsättningsvis skall uppta bestämmelser om tvångslikvidation på grund av kapitalbrist. Vissa mindre ändringar och förtydliganden bör emellertid göras i bestämmelserna om kontrollbalansräkningen och det personliga betalningsansvaret.

Vad beträffar kontrollbalansräkningen föreslår kommittén att i lagen läggs fast att denna skall upprättas med utgångspunkt i tillämplig lag om årsredovisning och att följande justeringar därefter får göras i fråga om värderingen av balansposterna:

1. Tillgångar får redovisas till försäljningsvärdet med avdrag för försäljningskostnaderna eller, beträffande sådana anläggningstillgångar som undergår fortlöpande värdeminskning, anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar.
2. Skuld på grund av statligt stöd för vilket återbetalningsskyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning får utelämnas i kontrollbalansräkningen, om stödet – för det fall att bolaget försätts i konkurs eller går i likvidation – skall återbetalas först sedan övriga skulder betalats.
3. Skuld avseende betalning av framtida skatt får tas upp till nuvärde.
4. Obeskattade reserver skall delas upp på eget kapital och skuld avseende framtida skatt.
5. Pensionsåtaganden som enligt god redovisningssed kunnat utelämnas i årsredovisningen men som upptagits som skuld i balansräkningen får utelämnas i kontrollbalansräkningen. Det gäller dock inte sådana åtaganden som redovisats under rubriken "Avsatt till pensioner" och som enligt 7 § lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. inte får minskas.

Uppräkningen är avsedd att vara uttömmande. De påföljder som är knutna till försummelse att upprätta kontrollbalansräkning och försätta bolaget i likvidation vid kapitalbrist är så ingripande att reglerna måste vara tydliga och enkla för att inte leda till rättsosäkerhet.

Om styrelseledamöterna underlåter att fullgöra vad som åligger dem enligt bestämmelserna om tvångslikvidation på grund av kapitalbrist svarar de solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget, oavsett om denna underlåtenhet lett till någon skada för bolagets borgenärer eller ej. Kommittén föreslår att i lagen explicit anges vilka fall av underlåtenhet som här åsyftas, nämligen *att* styrelsen underlåter att, om anledning därtill finns, på föreskrivet sätt upprätta och låta revisorerna granska en kontrollbalansräkning, *att* styrelsen underlåter att sammankalla den första kontrollstämman trots att kontrollbalansräkningen visar att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, *att* styrelsen underlåter att sammankalla den andra kontrollstämman inom den föreskrivna fristen på åtta månader, och *att* styrelsen underlåter att hos rätten ansöka om att bolaget försätts i likvidation, trots att den andra kontrollstämman inte fastställt en kontrollbalansräkning som visar att aktiekapitalet är till fullo täckt.

I enlighet med Högsta domstolens praxis föreslår kommittén vidare att lagtexten utformas så att det tydligt framgår att det personliga betalningsansvaret uppkommer endast om bolagets eget kapital vid den aktuella tidpunkten kan anses ha faktiskt underskridit den kritiska gränsen.

Vad gäller frågan om när styrelseledamöternas betalningsansvarsperiod upphör, framgår av nuvarande lagtext att ansvarigheten inte gäller för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning eller sedan en kontrollbalansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet, blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman. Även andra händelser kan emellertid sätta punkt för ansvarsperioden. Går bolaget i likvidation bör förpliktelser för bolaget som uppkommer därefter inte drabba styrelseledamöter som lämnat plats för likvidatorerna. Kommittén föreslår att detta kommer till uttryck i lagen.

Enligt gällande rätt kan inte bara styrelseledamöter utan också "andra" som handlar på bolagets vägnar drabbas av personligt betalningsansvar. Enligt ordalagen skulle ansvar därmed kunna drabba, förutom bolagets verkställande direktör, t.ex. särskild firmatecknare. Kommittén menar att det i detta hänseende bör föreligga en överensstämmelse mellan den krets av personer som kan bli personligt betalningsansvariga och de personer som kan freda sig från ansvaret genom att själva ansöka om tvångslikvidation. Kommittén föreslår därför att lagtexten utformas så att, förutom styrelsens ledamöter,

endast verkställande direktören som företrädare för bolaget kan drabbas av betalningsansvar.

Tvångslikvidation på grund av aktieägares maktmissbruk

I aktiebolagslagen finns bestämmelser om likvidation på grund av aktieägares maktmissbruk. Som ett alternativ till likvidation föreskrivs tvångsinlösen av minoritetens aktier. Kommittén anser att dessa bestämmelser till skydd för en aktieägarminoritet behövs även i den nya lagen. Med utgångspunkt i erfarenheterna från den s.k. Trustor-affären föreslår kommittén att bestämmelsen kompletteras med en möjlighet för rätten att, under vissa i lagen angivna förutsättningar, omedelbart kunna förordna en syssloman med uppgift att förvalta bolaget till dess likvidationsfrågan har blivit slutligt avgjord.

Övriga tvångslikvidationsgrunder

I lagen finns också bestämmelser om andra situationer då bolaget skall träda i likvidation inte på grund av ett stämmobeslut utan enligt förordnande av domstol eller PRV. En motsvarighet till dessa bestämmelser måste finnas även i den nya lagen.

Bland de situationer som kan föranleda en tvångslikvidation genom förordnande från PRV:s sida märks det fallet att bolaget saknar behörig styrelse, verkställande direktör eller revisor. Kommittén föreslår att den bestämmelsen utvidgas till att också avse det fallet att bolaget saknar sådan delgivningsbar person som numera skall finnas om bolaget inte har någon behörig ställföreträdare som är bosatt i Sverige.

Upplösning genom avförande ur aktiebolagsregistret

I aktiebolagslagen finns i dag en bestämmelse om upplösning genom avförande ur aktiebolagsregistret. Bestämmelsen förutsätter att inte någon anmälan rörande ett bolag har kommit in till PRV under de tio senaste åren. Med hänsyn till att PRV har skyldighet att bevaka att bolagen sänder in årsredovisningar årligen och verka för likvidation av bolagen om denna skyldighet försummas kan bestämmelsen knappast längre fylla någon praktisk funktion. Kommittén föreslår därför att bestämmelsen utmönstras ur aktiebolagslagen.

Upplösning efter konkurs

I aktiebolagslagen finns vissa regler om aktiebolags upplösning efter konkurs.

Ett aktiebolag skall anses upplöst om konkurs ägt rum och avslutats utan överskott, s.k. *underskottskonkurs*. Det innebär att bolaget efter konkursen saknar rättskapacitet. Från denna huvudregel har emellertid i rättspraxis gjorts vissa undantag såvitt avser rättshandlingar nödvändiga för fullgörande av bolagets avveckling och andra särskilda uppgifter. Kommittén har inte sett det som sin uppgift att utreda i vilken utsträckning denna praxis bör föranleda lagstiftning. Det är, som kommittén ser det, en fråga som bör lösas i ett processrättsligt sammanhang snarare än i en översyn av aktiebolagslagen.

Ett annat problem i anslutning till underskottskonkurser i aktiebolag är att det efter konkursens avslutande kan finnas tillgångar som inte omfattas av konkursen. En sådan situation kan uppkomma exempelvis om konkursboet inte utnyttjat sin rätt att överta aktiebolagets talan i en pågående process och bolaget vinner processen. Situationen har betydande likheter med en överskottskonkurs, vilken skall föranleda likvidation. Kommittén föreslår att motsvarande ordning lagfästs för det fallet att tillgång som inte omfattas av konkursen yppas efter bolagets upplösning på grund av konkurs.

Även såvitt avser *överskottskonkurser* är lagens utgångspunkt att bolaget efter konkursens avslutande skall upplösas. Enligt gällande rätt skall stämman inom en månad från det konkursen avslutades besluta att bolaget skall gå i likvidation. Fattar stämman inte något sådant beslut skall PRV förordna om tvångslikvidation. Kommittén föreslår att denna ordning behålls, men att det i lagen öppnas en möjlighet för bolagsstämman att även i detta fall besluta att likvidationen skall upphöra och att bolaget skall fortsätta sin verksamhet, allt under förutsättning att revisor intygar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet och att utskiftning ännu inte ägt rum.

Summary

In this interim report the Company Law Committee examines two matters, namely companies which do not have a board of directors and the solvent liquidation of companies.

Companies which do not have a Board Of Directors

Clearly, a company without a board of directors to represent it creates significant problems for the company's creditors. The government has instructed the Committee to consider what measures are needed in order to deal with such problems. So far as concerns companies which have no registered board of directors whatsoever, the Committee was instructed to consider reinforcing the provisions of the Companies Act relating to solvent liquidation by reducing the relevant time limits stipulated therein. The Committee was also instructed to consider the adoption of provisions making it possible for companies which have existed without a board for an extended period to be placed into solvent liquidation, notwithstanding that the company appoints a board once liquidation proceedings have been commenced. The Committee is at liberty to consider other alternatives.

Can the periods of time in the liquidation process be reduced?

Notice procedure

Where a company, according to the Companies Register, has not had a board of directors for an extended period, the Companies Registrar (*Patent- och registreringsverket*) initiates its procedure with a formal notice issued by ordinary mail stating that the company's board does not meet the requirements of the Companies Act and that the company should give notice of the appointment of sufficient new board members such that the board is once again quorate. The six week period usually stipulated by the Companies Registrar in such a notice is not especially long and has been chosen on the basis of the period of time required to

convene and hold a meeting of the shareholders. As a result, the period cannot realistically be made any shorter. The notice procedure is reasonably effective taking account of the limited burden it places on the public administration. In 60% of cases the notice is sufficient to get the company to take remedial action. The Committee does not, therefore, regard it as necessary to change the present notice procedure.

Order to show cause

If a company, having received a notice requiring remedial action, fails to file notice of the appointment of a quorate board within the time specified, the Companies Registrar goes a step further and issues an order requiring the company and its shareholders and creditors, within a specified time, to file a statement showing cause as to why the company should not be placed into solvent liquidation. The period of time is determined by the Companies Registrar with reference to the requirement that the order be gazetted in the Government Gazette (*Post- och Inrikes Tidningar*) not less than two and not more than four months prior to expiry of the specified time. The minimum time for the filing of the statement is thus just over two months. According to the Companies Registrar's practice, the time is as a rule fixed at two and a half months, which together with the notice period of six weeks means that a company without a quorate board is normally placed into solvent liquidation a little more than four months after the commencement of the procedure by the Companies Registrar.

The procedure to place a company into solvent liquidation for a matter as serious as not having a quorate board of directors should not, in the Committee's view, take as long as it does under the present legislation and according to the Companies Registrar's current practises.

The Committee therefore suggests that the time for filing the statement specified in the Act should be fixed at a maximum of one month. A company which does not have a board could then be placed into solvent liquidation after six weeks plus one month, i.e. just over two months from the commencement of the procedure. This involves a fifty per cent reduction of the period presently required.

Gazetting of the order

The minimum time for the order stipulated in the Companies Act is determined with reference to the day of gazetting in the Government

Gazette. An issue arises as to whether it is possible to abolish the gazetting procedure.

The Committee's response to this question is in the negative. The risk of a company being placed into solvent liquidation can have a significant impact on the company's shareholders and creditors. These parties must be afforded an opportunity of ensuring that the company is not liquidated without their knowledge. Such knowledge can be acquired through reading the Government Gazette. In the absence of the gazetting procedure, there is no other equally simple and cheap method to facilitate this supervision. The abolition of the gazetting procedure is, accordingly, not realistic.

Service of the order

It has not been established that the current practices relating to service of the order give rise to any significant problems. It is also clearly reasonable that an order in such an important matter as the involuntary solvent liquidation of the company be served on the company. Accordingly, the Committee does not suggest any changes relating to the obligation to serve the order on the company or the manner in which service is effected.

The involuntary solvent liquidation of the company should be capable of being carried to conclusion irrespective of the fact that the company appoints a new board

According to the Companies Register, companies sometimes exist during an extended period without having a board of directors. When the Companies Registrar initiates solvent liquidation proceedings against such a company, the company will file notice of appointment of a quorate board for registration, whereupon the Companies Registrar discontinues and terminates the liquidation proceedings. As soon as the decision has been adopted to terminate the proceedings, the new board resigns and the company files a notice to this effect, so that the company once again is without a board of directors. The Companies Registrar commences new solvent liquidation proceedings at the risk of the matter concluding in the same manner. It is in light of this practise that the Committee has been instructed to examine whether it should be possible in such circumstances to carry the liquidation proceedings to conclusion, notwithstanding that the company files notice of appointment of a new board.

The available statistical evidence indicates, however, that there are only a very few companies, amounting to less than one per cent of all companies, which exist without a board for an extended period. There is also evidence supporting an assumption that companies without a board, or with a non-quate board, only rarely are associated with corporate piracy or other forms of economic crime. In most cases, there is a natural explanation for registered companies not having a quorate board, namely death.

The Companies Registrar regularly receives information on deaths from SPAR and deregisters individuals who have passed away. There are approximately 200,000 companies where the board consists of a single member and a single deputy. Where one of these individuals dies, a new member or deputy must be appointed to the board and notice of such appointment filed with the Companies Registrar for registration. It is not safe to assume that deputies or the beneficiaries of the deceased always are aware of this and, under prevailing circumstances, immediately take the steps prescribed by the Companies Act. It is worth noting in this context that the application for probate does not need to be made immediately, but only within three months from the date of death. A provision to the effect that a company which, according to the Companies Register, has not had a board of directors for three consecutive months must be placed into solvent liquidation irrespective of the fact that notice of appointment of a new board is filed during the course of the insolvency proceedings would, in the Committee's opinion, have a disproportionately severe impact on sole traders and closely held companies.

On the basis of the above, the Committee does not submit a proposal for solvent liquidation of companies which according to the Companies Register have existed without a board for an extended period.

The issue of registered board members who dishonestly assert that they have resigned

A report from the Office of the Public Prosecutor submitted to the government asserts that it is common for individuals who are recorded in the Companies Register as directors allege that they in fact resigned prior to a specified critical point in time and that they cannot, as a result, be held liable for actions taken thereafter in the company's name. On occasion, falsified minutes of a shareholders' meeting or a board meeting are tendered in support of the allegation. In order to rectify the problem the Office of the Public Prosecutor submitted that changes in the composition of the board should first take effect upon

registration of the changes with the Companies Registrar. The Committee has been instructed to examine whether there are any problems associated with the proposed solution.

The Companies Act contains provisions on the legal effects of registration. The purpose of these provisions is to protect third parties which enter into relations with a company and must be able to assume that individuals who are registered as representatives of the company are also authorised to bind the company. The provisions were, in other words, designed to facilitate day-to-day business and are silent as to any sanctions that might be imposed on a negligent or criminal representative.

That an individual is registered as a member of the board at the time a particular action is taken on behalf of the company constitutes, in the Committee's opinion, a matter which supports the individual being responsible for the action, but the burden falls upon the party prosecuting the action for damages or the imposition of a criminal sanction to establish that such is in fact the case. The evidential value of registration should not, in the Committee's view, be over-emphasised. Other evidence, in the form of minutes of board meetings, contractual and other documents indicating which individual or individuals participated in adopting the disputed decision or in taking the action in question, should be decisive.

A system whereby responsibility as a board member starts and finishes with registration in the Companies Register would undoubtedly be inclined to create certainty as to how the board was composed from time to time, but would in the Committee's view give rise to a number of practical difficulties.

Thus, all companies would be required immediately in conjunction with the election of board members to file notice of which members had been elected and which had resigned. Late notice would give rise to problems in conjunction with decisions adopted by the new board, since the old board would remain registered and in a legal sense competent to adopt decisions in the company's name. More or less every company would experience these problems given that directors are normally elected at the annual shareholders' meeting and, by tradition, the new board will convene for its constitutive meeting immediately after the conclusion of the shareholders' meeting. Obviously, if the constitutive board meeting is held so soon after the election of the directors, the Companies Registrar will not have time to register the new board before the meeting is closed.

The most significant problem arises however, where a member of the board resigns prematurely. Currently the appointment terminates immediately upon notice of resignation being tendered to the board.

The company is responsible for filing notice of resignation and the outgoing director is entitled him or herself to file notice. According to the proposed rule, the director would remain responsible until such time as notice of the resignation was registered in the Companies Register. This would have consequences for the individual wishing to resign. Assume that a member of the board during a board meeting decides that he or she does not wish to remain on the board since the majority is prepared to adopt a decision with respect to a matter which he or she regards as directly contrary to the law. The dissenting director forthwith gives notice of resignation during the course of meeting and thereafter leaves the meeting. The director files notice of his or her resignation to the Companies Registrar and the change is registered some weeks later.

Clearly it should be impossible for the resigning director in this example to be held criminally liable for the decision adopted by the board after he left the room. Nor should he or she be liable in damages for the same decision pursuant to the Companies Act. The resigning director should not be burdened with liability for either intentional nor negligent conduct. But what of the director's liability if the board after his or her departure from the room adopts a decision not to pay preliminary tax on the prescribed date and that date falls prior to registration of the director's resignation? And what if the remaining directors breach the provisions of Chapter 13, Section 2 of the Companies Act which prescribes the actions necessary in the event the company lacks the required capital adequacy for its share capital? Or fails to file the company's annual report within the prescribed time?

So far as the Committee is concerned, it is clear that if provisions are to be introduced according to which an appointment as director starts and finishes with registration, a mechanism must be established linking these to responsibility for the company's future liability in the event of breaches of the type referred to. Such responsibility exists today, but the responsibility must be refined somewhat if the new provisions are to function properly. Obviously it must remain possible for a member of the board to resign and absolve him or herself from further liability through immediately filing notice of resignation with the Companies Registrar. If, however, both the director and the company fail to file such notice, the director together with the remaining members of the board must be responsible for the company's pending responsibilities. Clearly the results of this can be perceived as unfair in specific cases.

Taken as a whole, the Committee is of the view that the benefits of the proposed solution do not outweigh the disadvantages. The Committee therefore does not submit any proposal to the effect that changes in the composition of the board should first take effect upon

filing of notice or registration of the changes with the Companies Registrar.

Solvent liquidation

A company can be wound up, *inter alia*, through solvent liquidation. This can take the form either of voluntary or involuntary solvent liquidation.

Voluntary solvent liquidation

That the shareholders should be able to wind up the affairs of the company if they so wish is self evident. A decision to place the company into voluntary solvent liquidation is adopted under the current legislation by a simple majority of the shareholders' meeting. The Committee does not suggest any changes to this procedure.

The current legislation does not prescribe what material should be available when the shareholders are considering a motion to place the company into voluntary solvent liquidation. The Committee suggests amendments in this regard applying the model used in the provisions relating to increases and reductions of share capital.

Involuntary solvent liquidation as a result of capital inadequacy

An important element of the liquidation provisions contained in the Companies Act relates to involuntary solvent liquidation as a result of capital inadequacy. In brief, the provisions provide that the board, as soon as there is reason to believe that the company's shareholder's equity is less than half of the registered share capital must immediately prepare a special balance sheet and as soon as possible submit a question to the shareholders' meeting as to whether the company should be placed into involuntary solvent liquidation. If the shareholders' meeting resolves that the company should continue to trade, the shareholders must, within eight months from its resolution to this effect, contribute additional capital to cover the shortfall. If the shareholders' meeting fails within this period to establish through the preparation of a further special balance sheet that the shareholders' equity covers the full amount of the registered share capital, the company is obliged to go into involuntary solvent liquidation. If the shareholders' meeting does not resolve to place the company into liquidation, the board is obliged to file an application for liquidation

with the court. Such an application can also be filed by a single member of the board, the managing director, auditor or a shareholder. Members of the board who fail to comply with the act are personally liable for the obligations of the company accruing after such failure. The same applies to shareholders who, despite being aware of the obligation to place the company into liquidation participate in a decision to the effect that the company is to continue trading.

In the Committee's view it remains highly desirable, in the interests of the company's creditors, to fix a threshold defining how low the shareholders' equity should be permitted to fall before the company will be forced to cease trading and be placed into liquidation. The Committee therefore suggests that the Companies Act continue to contain provisions relating to involuntary solvent liquidation as a result of capital inadequacy. Certain minor amendments should however be made with respect to the provisions concerning the special balance sheet and personal liability for payments.

So far as concerns the special balance sheet, the Committee suggests that the Companies Act prescribe that the balance sheet should be prepared on the basis of applicable law relating to the preparation of annual reports and that the following adjustments be made relating to the valuation of items taken up in the balance sheet:

1. Assets may be valued at their disposal value or, so far as concerns plant and equipment which are subject to normal depreciation, at their acquisition value reduced by necessary depreciation and any amount to be written-down.
2. Debts relating to government subsidies with respect to which the liability to repay is dependent upon the company's financial wherewithal may be excluded from the special balance sheet, provided that the subsidy – in the event the company is placed into insolvent liquidation (U.S. bankruptcy) or solvent liquidation – is subordinated to the other debts of the company, i.e. is to be repaid first when the other debts of the company have been repaid.
3. Debts relating to payment of future tax may be taken up at current value.
4. Untaxed reserves shall be split up into equity capital and debts relating to payment of future tax.
5. Pension liabilities which, according to generally accepted accounting practices, could have been excluded from the annual report but which are taken up as a debt in the balance sheet, need not be taken up in the special balance sheet. This does not apply, however, to liabilities reported under the heading "Allocated to pensions" and which may not

be reduced according to Section 7 of the Pension Obligation Guarantee Act (SFS 1967:531).

The list is intended to be exhaustive. The sanctions which may be imposed in the event of a failure to prepare the special balance sheet and a failure to place the company into involuntary solvent liquidation in the event of capital inadequacy are far reaching and accordingly require clear and simple rules in order to avoid any legal uncertainty.

If the members of the board fail to comply with the obligations relating to involuntary solvent liquidation imposed on them in the event of capital inadequacy, they are jointly and severally liable for any obligations of the company, irrespective of whether the company's creditors have suffered any loss as a result of this failure. The Committee suggests that the Companies Act explicitly indicate which instances of failure are intended in this context, namely: that the board fails, notwithstanding that the relevant criteria have been met, to prepare a special balance sheet in the manner prescribed; that the board fails to convene the first extraordinary meeting of the shareholders, despite the fact that the special balance sheet discloses that the shareholders' equity is less than half the registered share capital; that the board fails to convene the second extraordinary meeting of the shareholders within the prescribed time of eight months; and, that the board fails to apply to the court for an order that the company be placed into involuntary solvent liquidation, notwithstanding that the second extraordinary meeting of the shareholders has not approved a special balance sheet confirming that the shareholders' equity is fully covered.

In accordance with the practice of the Supreme Court, the Committee further suggests that the text of the act be expressed in such a way that it clearly states that personal liability only arises if the company's shareholders' equity at the relevant point in time in fact has fallen below the critical threshold.

So far as concerns the issue of when the personal liability of the members of the board ceases, the current text stipulates that personal liability does not extend to obligations arising once the issue of involuntary solvent liquidation has been submitted to the court for a decision or once a special balance sheet, showing that the company's shareholders' equity corresponds to the registered share capital, has been examined by the auditors and approved by the shareholders' meeting. Other events may also serve to terminate the period of liability. If the company is placed into liquidation, the obligations of the company arising thereafter should not burden members of the board who have left their post in favour of the liquidators. The Committee suggests that this be expressed in the act.

According to current law, not only members of the board but also "third parties" acting on behalf of the company can be held personally liable. On a strict interpretation of the act, liability could be imposed not only on the managing director, but also on an external authorised signatory of the company. The Committee suggests that in this regard there should be correlation between the group of individuals who may be held personally liable and those individuals who are able to absolve themselves of liability by themselves applying for involuntary solvent liquidation. The Committee therefore suggests that, apart from members of the board, only the managing director as representative for the company be subject to personal liability.

Involuntary solvent liquidation as a result of abuse of power by the shareholders

The Companies Act also contains provisions concerning involuntary solvent liquidation as a result of shareholders' abuse of power. As an alternative to liquidation the act prescribes the compulsory purchase of the minority shareholders' shares. The Committee is of the view that these provisions, designed to protect the interests of minority shareholders, should also be taken up in the new act. On the basis of experience from the so called "Trustor affair" the Committee suggests that these provisions be supplemented with an opportunity for the court, under certain circumstances to be stipulated in the act, to be able immediately to appoint a trustee to run the affairs of the company until the issue of liquidation has been finally resolved.

Other grounds for involuntary solvent liquidation

The act also contains provisions dealing with other circumstances where the company must be placed into liquidation, not as a result of a decision of the shareholders' meeting, but pursuant to an order of the court or of the Companies Registrar.

Among those circumstances which may lead to the involuntary solvent liquidation of the company pursuant to an order of the Companies Registrar, attention is drawn to the situation where the company lacks a quorate board, or a duly appointed managing director or auditor. The Committee suggests that these provisions be expanded to embrace the situation where the company lacks an officer who can accept service of process and other documents, which is now a requirement where the company does not have an authorised representative domiciled in Sweden.

Dissolution through expungement from the Companies Register

The Companies Act presently contains a provision on dissolution through expungement from the Companies Register. The provision presupposes that no notices relating to the company have been filed with the Companies Registrar during the last ten years. Given that the Companies Registrar is now obliged to monitor whether or not companies file annual reports each year and to commence proceedings for the solvent liquidation of companies in the event that this obligation is not complied with, the provision relating to expungement hardly bears practical relevance any longer. The Committee therefore suggests that this provision be deleted from the Companies Act.

Dissolution following insolvent liquidation (U.S. Bankruptcy)

The Companies Act contains certain provision relating to the dissolution of companies after insolvent liquidation.

A company shall be deemed to have been dissolved if insolvent liquidation proceedings have taken place and concluded without a surplus, so called *deficit insolvent liquidation*. The result is that the company, after the completion of the insolvent liquidation, has no legal capacity. The relevant practice in the area has, however, given rise to various exceptions from this general rule so far as concerns legal acts which are necessary to complete the winding up of the company and other specific matters. The Committee has not regarded it as the Committee's task to examine the extent to which this practise should result in legislation. It is, in the Committee's view, a matter that should be resolved in a litigious context rather than through a review of the Companies Act.

Another problem in the context of deficit insolvent liquidations is that there may, after conclusion of the insolvent liquidation proceedings, remain assets which were not covered by the insolvent liquidation. Such a situation can arise for example where the estate of the company in liquidation has not exercised its right to assume the debtor's cause of action in pending litigious proceedings, relating to property which belongs to the estate in liquidation or claims which can be asserted in the liquidation. The situation is in many respects comparable to a surplus insolvent liquidation, which itself constitutes grounds for solvent liquidation. The Committee suggests that the same mechanism be adopted in the event that assets which are not covered by an insolvent liquidation are disposed of following the dissolution of the company through insolvent liquidation.

The Companies Act's starting point with respect to surplus insolvent liquidation is that the company should be dissolved after conclusion of the insolvent liquidation proceedings. According to current law, the shareholders' meeting must decide within one month from the conclusion of the insolvent liquidation proceedings whether the company is to be placed into solvent liquidation. In the event the shareholders' meeting fails to adopt such a decision, the Companies Registrar is obliged to order that the company be placed into involuntary solvent liquidation. The Committee suggests that the prevailing general rule be retained, but that an option be provided in the act for the shareholders' meeting to decide in this situation that the liquidation shall be terminated, always subject to the auditor certifying that the company's shareholders' equity corresponds to the registered share capital and that no distribution has yet taken place.

Författningsförslag

1. Förslag till Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

Härmed föreskrivs att 7 kap. 2 §, 13 kap., 14 kap. 2 och 20 §§ samt 18 kap. 2, 4, 7 och 7 a §§ aktiebolagslagen (1975:1385) skall ha följande lydelse,

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

2 §¹

Aktiebolag får ej förvärva eller såsom pant mottaga egen aktie. Dotterföretag får ej heller förvärva eller såsom pant mottaga aktie i moderbolaget. Avtal i strid mot detta förbud är ogiltigt.

Första stycket utgör inte hinder för aktiebolag eller dotterföretag att vid övertagande av affärsrörelse förvärva aktier som ingår i rörelsen, att lösa in aktier enligt 13 kap. 3 § eller att på auktion ropa in aktier som har utmätts för företagets fordran. En förvärvad aktie skall, om den inte har dragits in genom nedläggning av aktiekapitalet, avyttras så snart det kan ske utan förlust, dock senast tre år efter förvärvet.

Första stycket utgör inte hinder för aktiebolag eller dotterföretag att vid övertagande av affärsrörelse förvärva aktier som ingår i rörelsen, att lösa in aktier enligt 13 kap. 18 § eller att på auktion ropa in aktier som har utmätts för företagets fordran. En förvärvad aktie skall, om den inte har dragits in genom nedläggning av aktiekapitalet, avyttras så snart det kan ske utan förlust, dock senast tre år efter förvärvet.

Har aktiebolag blivit moderbolag och innehar dotterföretaget aktier i moderbolaget, skall dessa aktier avyttras enligt vad som sägs i andra stycket.

¹ Senaste lydelse 1994:802.

En aktie, som inte har avyttrats inom tre år från förvärvet, är ogiltig. Bolaget skall sätta ned aktiekapitalet med aktiens nominella belopp. Ett förslag till beslut om nedsättning skall läggas fram på den första bolagsstämma som hålls sedan ogiltighet har inträtt. Nedsättningsbeloppet skall överföras till reservfonden.

13 kap. Likvidation och konkurs

Likvidationsgrunder m.m.

Frivillig likvidation

1 § Bolagsstämman kan besluta att bolaget skall gå i likvidation.

Att bolaget i vissa fall är skyldigt att gå i likvidation föreskrivs i 21 och 22 §§.

2 § Beslut av bolagsstämman om likvidation är giltigt om det har biträtts av aktieägare med mer än hälften av de avgivna rösterna, om inte annat föreskrivs i bolagsordningen.

Även om i bolagsordningen föreskrivits kvalificerad majoritet för beslut om likvidation, fattas giltigt beslut om likvidation med enkel majoritet, när grund för tvångslikvidation enligt 21 eller 22 § föreligger.

3 § Bolagsstämmans beslut om likvidation har verkan omedelbart eller från och med den dag bolagsstämman bestämmer. Denna dag får inte sättas senare än det närmast följande räkenskapsårets första dag. När grund för tvångslikvidation föreligger har beslutet alltid omedelbar verkan.

Förslag till beslut

4 § Om bolagsstämma skall pröva fråga om likvidation, skall styrelsen upprätta ett förslag till beslut.

I förslaget skall anges

1. skälen för att likvidera bolaget och vilka alternativ till likvidation som finns,
2. från vilken dag bolaget föreslås gå i likvidation,
3. den beräknade tidpunkten för skifte,
4. skifteslikvidens beräknade storlek, samt i förekommande fall,
5. vem som föreslås till likvidator i anmälan enligt 9 §.

Redovisningshandlingar

5 § Om årsredovisningen inte skall behandlas på stämman, skall till förslaget till beslut fogas

1. kopia av den senaste årsredovisningen, försedd med anteckning om bolagsstämans beslut om bolagets vinst eller förlust, samt kopia av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser, och
2. en av styrelsen undertecknad redogörelse för händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning, vilka inträffat sedan årsredovisningen lämnades.

Revisorsgranskning

6 § Styrelsens redogörelse enligt 5 § 2 skall granskas av bolagets revisorer. Revisorernas yttrande skall fogas till förslaget.

Tillhandahållande av förslaget till beslut m.m.

7 § Förslaget till beslut, i förekommande fall tillsammans med handlingar som avses i 5 § och revisorernas yttrande enligt 6 §, skall hållas tillgängligt för aktieägarna under minst två veckor före den bolagsstämma vid vilken frågan om likvidation skall prövas. En kopia av handlingarna skall genast sändas till aktieägare som begär det och uppger sin postadress. Handlingarna skall läggas fram på stämman.

Kallelsens innehåll

8 § Kallelsen till bolagsstämman skall ange likvidationsförslagets huvudsakliga innehåll.

Registrering

9 § När bolagsstämman har fattat beslut om likvidation skall styrelsen, verkställande direktören eller den som stämman utser genast anmäla detta till registreringsmyndigheten.

Täckningskontroll

Skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning

10 § Styrelsen är skyldig att genast upprätta och låta revisorerna granska en kontrollbalansräkning så snart det finns skäl att antaga att

bolagets eget kapital, beräknat enligt 11 §, understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Samma skyldighet föreligger om bolaget vid verkställighet enligt 4 kap. utsökningsbalken befunnits sakna utmätningsbara tillgångar.

Kontrollbalansräkningen skall skrivas under av samtliga styrelseledamöter och av verkställande direktören. Har en avvikande mening om balansräkningen antecknats till styrelsens protokoll, skall yttrandet fogas till balansräkningen. Kontrollbalansräkningen skall innehålla uppgift om den dag då den undertecknades.

Kontrollbalansräkningens innehåll

11 § Kontrollbalansräkningen upprättas enligt tillämplig lag om årsredovisning under antagande att bolagets verksamhet skall fortsätta. Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek får följande justeringar göras.

1. Tillgångar får redovisas till försäljningsvärdet med avdrag för försäljningskostnaderna eller, beträffande sådana anläggningstillgångar som undergår fortlöpande värdeminskning, anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar.

2. Skuld på grund av statligt stöd för vilket återbetalningsskyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning får utelämnas i kontrollbalansräkningen, om stödet – för det fall att bolaget försätts i konkurs eller går i likvidation – skall återbetalas först sedan övriga skulder betalats.

3. Skuld avseende betalning av framtida skatt får tas upp till nuvärde.

4. Obeskattade reserver delas upp på eget kapital och skuld avseende framtida skatt.

5. Pensionsåtaganden som enligt god redovisningssed kunnat utelämnas i årsredovisningen men som upptagits som skuld i balansräkningen får utelämnas i kontrollbalansräkningen. Det gäller dock inte sådana åtaganden som redovisats under rubriken "Avsatt till pensioner" och som enligt 7 § lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. inte får minskas.

Justeringar enligt 1–5 skall redovisas särskilt.

Första kontrollstämman

12 § Visar kontrollbalansräkningen att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen snarast möjligt utfärda kallelse till bolagsstämman som har att pröva om bolaget skall gå

i likvidation (första kontrollstämman). Därvid skall bestämmelserna i 5–8 §§ tillämpas. Kontrollbalansräkningen skall läggas fram på stämman.

Andra kontrollstämman

13 § Har första kontrollstämman inte beslutat att bolaget skall gå i likvidation, skall styrelsen upprätta en ny kontrollbalansräkning och sammankalla bolagsstämman för att inom åtta månader från första kontrollstämman på nytt pröva frågan om bolaget skall gå i likvidation (andra kontrollstämman). Därvid skall bestämmelserna i 5–8 §§ tillämpas. Kontrollbalansräkningen skall läggas fram på stämman.

Ansökan om tvångslikvidation

14 § Godkänner inte den andra kontrollstämman en kontrollbalansräkning som utvisar att det egna kapitalet vid tiden för stämman uppgår till det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen, om inte stämman beslutar att bolaget skall gå i likvidation, inom två veckor hos rätten ansöka om att bolaget försätts i likvidation. En sådan ansökan kan även göras av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor och aktieägare.

Personligt betalningsansvar

15 § Om styrelsen underlåtit att

- 1) i enlighet med 10 § upprätta och låta revisorerna granska en kontrollbalansräkning,
- 2) i enlighet med 12 § sammankalla en första kontrollstämman,
- 3) i enlighet med 13 § sammankalla en andra kontrollstämman, eller
- 4) i enlighet med 14 § ansöka hos rätten om att bolaget försätts i likvidation,

svarar styrelsens ledamöter solidariskt för de förpliktelser som därefter uppkommer för bolaget. Om verkställande direktören med vetskap om sådan underlåtenhet handlar på bolagets vägnar, svarar han solidariskt med styrelseledamöterna för de förpliktelser som därigenom uppkommer för bolaget.

Styrelseledamot och verkställande direktör svarar dock inte enligt första stycket 1 för en bolagets förpliktelse med mindre fordringsägaren visar att bolagets aktiekapital vid tiden för förpliktelsens uppkomst inte var täckt av eget kapital i den omfattning som avses i 10 §.

Ansvar enligt första stycket gäller inte för styrelseledamot som visar att underlåtenheten inte beror på att han varit försumlig.

16 § Solidariskt ansvar för de förpliktelser som uppkommer för bolaget inträder även för aktieägare som, i fall som avses i 14 §, med vetskap om likvidationsplikten deltar i beslut att fortsätta bolagets verksamhet.

17 § Ansvarighet enligt 15 § och 16 § gäller inte för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning eller sedan en kontrollbalansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet, blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämma. Sådan ansvarighet gäller inte heller förpliktelser som uppkommit sedan bolagsstämman eller registreringsmyndigheten beslutat om likvidation.

Majoritetsmissbruk

18 § Har aktieägare uppsåtligen genom missbruk av sitt inflytande i bolaget medverkat till överträdelse av denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, kan rätten, om det finns särskilda skäl till det på grund av missbrukets långvarighet eller annan anledning, på talan av ägare till en tiondel av samtliga aktier besluta att bolaget skall gå i likvidation.

Har talan väckts enligt första stycket och finns det påtaglig risk att fortsatt missbruk väsentligt förringar kärandens rätt, får rätten förordna en eller flera syssломän att i styrelsens och verkställande direktörens ställe förvalta bolaget till dess frågan om likvidation har blivit slutligt avgjord.

19 § I fall som avses i 18 § kan rätten på yrkande av bolaget i stället för att besluta om likvidation ålägga bolaget att inom viss tid lösa in kärandens aktier. Försummar bolaget att lösa aktierna inom den av rätten fastställda tiden, skall rätten på talan av den vars aktier skulle ha lösts in besluta att bolaget skall gå i likvidation.

Vid avgörande av frågan om beslut om likvidation eller beslut om inlösen av aktier skall särskild hänsyn tas till de anställdas och fordringsägarnas intressen. Inlösen enligt första stycket får inte ske, om bolagets eget kapital, beräknat enligt 11 §, efter inlösen skulle understiga hälften av det registrerade aktiekapitalet. Vid beräkningen av bolagets eget kapital skall de aktier som skall lösas in tas upp som tillgång utan värde.

20 § Om en aktieägare, sedan talan enligt 18 § behörigen väckts, för sin del återkallar talan, kan övriga aktieägare som deltagit i väckande av talan fullfölja denna.

Tvångslikvidation

21 § Rätten förordnar att bolaget omedelbart skall gå i likvidation,

1. i fall som avses i 14 §, om bolagsstämman inte fattat beslut som anges där, samt

2. i fall som avses i 18 §, om rätten inte i stället förordnar om inlösen enligt 19 §.

Beslut om likvidation enligt första stycket 1 meddelas inte, om det under ärendets handläggning i tingsrätten visas att bolagsstämman fastställt en kontrollbalansräkning som avses i 14 §. Detsamma gäller om det under angivna tid visas att den i första stycket 2 angivna likvidationsgrunden upphört.

Fråga om likvidation enligt första stycket prövas på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare eller, i fall som avses i nämnda stycke 1, revisor i bolaget.

22 § Registreringsmyndigheten förordnar att bolaget omedelbart skall gå i likvidation, om

1. bolaget inte på föreskrivet sätt till registret har inkommit med anmälan av sådan behörig styrelse, verkställande direktör, delgivningsbar person eller revisor som skall finnas enligt denna lag,

2. bolaget inte har inkommit till registreringsmyndigheten med årsredovisning och revisionsberättelse enligt 8 kap. 3 § första stycket årsredovisningslagen (1995:1554) och, i förekommande fall, koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse enligt 8 kap. 16 § samma lag, inom elva månader från räkenskapsårets utgång, eller

3. likvidationsskyldighet föreligger enligt bolagsordningen.

Beslut om likvidation meddelas dock inte, om likvidationsgrunden har upphört under ärendets handläggning hos registreringsmyndigheten och avgift som påförts enligt 27 § har betalats.

Fråga om likvidation enligt första stycket tas upp av registreringsmyndigheten självmant eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör, aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

23 § Om anmälan som avses i 21 § görs, skall rätten genast kalla bolaget samt aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att inställa sig för rätten på utsatt dag, då fråga om skyldighet för bolaget

att gå i likvidation skall prövas. Kallelsen skall delges bolaget om det kan ske på annat sätt än enligt 15–17 § delgivningslagen (1970:428). Kallelsen skall genom rättens försorg kungöras i Post- och Inrikes Tidningar minst en månad före inställelsedagen.

24 § I ärende enligt 22 § skall registreringsmyndigheten förelägga bolaget att komma in med skriftligt yttrande eller efterfrågade handlingar till myndigheten inom viss tid. Föreläggandet skall delges bolaget, om det kan ske på annat sätt än enligt 15–17 §§ delgivningslagen (1970:428). Föreläggandet skall genom registreringsmyndighetens försorg kungöras i Post- och Inrikes Tidningar minst en månad före utgången av den utsatta tiden.

25 § När en ansökan om likvidation eller om utseende av likvidator har kommit in till rätten skall detta genast anmälas till registreringsmyndigheten. Rätten skall också anmäla beslut om likvidation och förordnande av likvidator till registreringsmyndigheten.

26 § Har sökanden haft kostnader för delgivning eller kungörelse samt för expeditioner i ärende enligt 21 eller 22 §, skall ersättning för detta lämnas av bolagets medel, om bolaget förpliktas att gå i likvidation. Sådan ersättning skall också i andra fall lämnas om rätten, eller i fall som avses i 22 §, registreringsmyndigheten finner det skäligt.

27 § Om registreringsmyndigheten självmant meddelar bolaget ett likvidationsföreläggande enligt 24 § på den grunden att bolaget inte har anmält behörig styrelse, verkställande direktör, delgivningsbar person eller revisor för registrering, skall bolaget förpliktas att betala en särskild avgift för kostnaderna i likvidationsärendet.

Bolaget får förpliktas betala avgift enligt första stycket endast om registreringsmyndigheten senast sex veckor innan föreläggandet meddelades har skickat en påminnelse till bolaget på dess senast anmälda postadress om den brist som föreläggandet avser. Påminnelsen skall ha innehållit en upplysning om att bolaget kan bli skyldigt att betala en avgift om bristen inte avhjälpes.

Kommer det fram i likvidationsärendet att det inte fanns grund för tvångslikvidation när föreläggande enligt 24 § meddelades, skall avgiftsbeslutet upphävas.

Bestämmelserna i 8 kap. 9 och 10 §§ årsredovisningslagen (1995:1554) tillämpas även i fråga om avgift enligt första stycket.

Regeringen får meddela föreskrifter om avgiftens storlek.

Genomförande av likvidation

Utseende av likvidator

28 § När anmälan gjorts om att bolagsstämman fattat beslut om att bolaget skall gå i likvidation skall registreringsmyndigheten genast utse en eller flera likvidatorer.

När en domstol eller registreringsmyndigheten beslutar att bolaget skall gå i likvidation skall en eller flera likvidatorer samtidigt utses.

Saknar aktiebolag, som gått i likvidation, till registret anmäld behörig likvidator, skall registreringsmyndigheten förordna en eller flera likvidatorer.

Registrering

29 § Beslut om likvidation och om förordnande av likvidator skall registreras.

Styrelse och verkställande direktör

30 § Likvidator träder i styrelsens och verkställande direktörs ställe och har i uppdrag att genomföra likvidationen. Bestämmelserna om styrelse och styrelseledamöter i denna lag och tillämplig lag om årsredovisning gäller även i fråga om likvidator, om inte annat följer av detta kapitel.

Om bolagsstämman beslutat att bolaget skall gå i likvidation företräds bolaget av styrelsen och, i förekommande fall, verkställande direktören till dess likvidator förordnats.

Revisor

31 § Uppdrag att vara revisor, lekmannarevisor eller särskild granskare upphör inte genom att bolaget går i likvidation. Bestämmelserna i 10 och 11 kap. skall tillämpas under likvidation. I revisionsberättelsen skall revisorerna uttala sig om huruvida likvidationen enligt deras mening onödigt fördröjs.

Bolagsstämma

32 § I fråga om bolagsstämma under likvidation gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i denna lag om bolagsstämma, i den mån inte annat följer av att bolaget skall gå i likvidation och bestämmelserna i detta kapitel.

Redovisning för tiden före likvidators förordnande

33 § När bolaget gått i likvidation och likvidator förordnats skall styrelsen och verkställande direktören genast avge redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid, för vilken redovisningshandlingar inte förut har lagts fram på bolagsstämman. Redovisningen skall läggas fram på bolagsstämman så snart det kan ske. Bestämmelserna om årsredovisning i tillämplig lag om årsredovisning samt om revisionsberättelse enligt denna lag skall tillämpas.

Omfattar den tid, för vilken redovisningshandlingar inte förut har lagts fram på bolagsstämman även föregående räkenskapsår, skall särskild redovisning, i moderbolag i förekommande fall omfattande även koncernredovisning, avges för det året.

34 § Likvidatorerna skall genast söka kallelse på bolagets okända borgenärer.

Avveckling av rörelsen

35 § Likvidatorerna skall så snart det kan ske genom försäljning på offentlig auktion eller på annat lämpligt sätt förvandla bolagets egendom till pengar, i den mån det behövs för likvidationen, samt betala bolagets skulder. Bolagets rörelse får fortsättas, om det behövs för en ändamålsenlig avveckling eller för att de anställda skall få skälig tid att skaffa sig ny anställning.

Årsredovisning

36 § Likvidatorerna skall för varje räkenskapsår avge en årsredovisning, som skall läggas fram på ordinarie bolagsstämman för godkännande. I fråga om stämman och redovisningen skall 9 kap. 7 § andra stycket 1 och 2 denna lag samt 5 kap. 17–23 §§, 6 kap. 2 § och bestämmelserna om finansieringsanalys i 2 kap. 1 § tredje stycket och 6 kap. 3 § årsredovisningslagen (1995:1554) inte tillämpas. I förekommande fall behöver inte heller bestämmelserna i 5 kap. 2 § 3 och 6 kap. 3 § lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag tillämpas.

I balansräkningen tas det egna kapitalet upp i en post. Aktiekapitalet anges särskilt, i förekommande fall fördelat på olika aktieslag.

En tillgång får inte tas upp till högre värde än den beräknas inbringa efter avdrag för försäljningskostnaderna. Om en tillgång kan beräknas inbringa ett väsentligt högre belopp än det i balansräkningen upptagna

värdet, skall det beräknade beloppet anges särskilt vid tillgångsposten. Om en skuld eller likvidationskostnad kan beräknas kräva ett belopp som väsentligt avviker från redovisad skuld skall det beräknade beloppet anges vid skuldposten.

Bestämmelserna i 8 kap. årsredovisningslagen tillämpas på årsredovisning under likvidation. Vad som där sägs om fastställd årsredovisning gäller i stället den godkända årsredovisningen.

Skifte

37 § När den i kallelsen på okända borgenärer utsatta inställeledagen är förbi och alla kända skulder har betalats, skall likvidatorerna skifta bolagets behållna tillgångar. Om en skuld är tvistig eller inte förfallen till betalning eller av annan orsak inte kan betalas, skall erforderliga medel sättas av till betalning av skulden och återstoden skiftas.

Klander av skifte

38 § Aktieägare som vill klandra skiftet skall väcka talan mot bolaget senast tre månader efter det slutredovisning enligt 39 § lades fram på bolagsstämma.

Slutredovisning

39 § Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skall de så snart det kan ske avge slutredovisning för sin förvaltning genom en förvaltningsberättelse rörande likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla en redogörelse för skiftet. Till berättelsen skall fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden.

Berättelsen och redovisningshandlingarna skall avlämnas till bolagets revisorer, som inom en månad därefter skall avge en revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna skall denne genast kalla aktieägarna till bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Slutredovisningen med bifogade redovisningshandlingar och revisionsberättelsen skall hållas tillgängliga för och sändas till aktieägare enligt 9 kap. 16 § och läggas fram på stämman. Bestyrkta kopior därav skall ges in till registreringsmyndigheten. Föreskrifterna i 9 kap. 7 § andra stycket 3 och 9 kap. 9 § andra stycket skall tillämpas.

Upplösning

40 § När likvidatorerna lagt fram slutredovisning, är bolaget upplöst. Anmälan därom skall genast göras för registrering.

Preskription

41 § Har aktieägare inte inom fem år efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämman anmält sig för att lyfta vad han erhållit vid skiftet, har han förlorat sin rätt till det som i skiftet tillagts honom. Med tillämpning av 44 § skall kvarvarande tillgångar då skiftas mellan bolagets övriga aktieägare. Är tillgångarna av obetydligt värde, kan rätten på anmälan av likvidator förordna att tillgångarna skall tillfalla allmänna arvsfonden.

Skadeståndstalan

42 § Trots vad som sägs i 40 § kan ägare till en tiondel av samtliga aktier hos likvidator påkalla bolagsstämman för behandling av fråga om talan enligt 15 kap. 7 §. Bestämmelsen i 9 kap. 12 § andra stycket skall tillämpas.

Obestånd

43 § Om likvidatorerna finner att bolaget är på obestånd eller inte kan betala likvidationskostnaderna, skall de ansöka om att bolaget försätts i konkurs.

Fortsatt likvidation

44 § Om en tillgång framkommer för bolaget efter dess upplösning enligt 40 § eller om talan väcks mot bolaget eller det av annat skäl uppkommer behov av likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas.

Anmälan om fortsatt likvidation skall genast göras av likvidatorerna för registrering. Kallelse till första bolagsstämman efter återupptagandet skall ske enligt bolagsordningen. Dessutom skall skriftlig kallelse sändas till varje aktieägare vars postadress är införd i aktieboken eller på annat sätt känd för bolaget.

Är tillgång som avses i första stycket av obetydligt värde, kan rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att tillgången skall tillfalla allmänna arvsfonden.

Upphörande av likvidation

45 § Har bolaget trätt i likvidation på grund av bolagsstämman beslut enligt 1 § eller, i fall som avses i 14 § och 49 § andra stycket, på grund av rättens beslut, kan stämman sedan revisorerna avgivit yttrande besluta att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptas. Sådant beslut får dock inte fattas, om likvidationsanledning på grund av denna lag eller bolagsordningen föreligger eller om bolagets eget kapital beräknat enligt 11 § enligt revisorernas yttrande inte uppgår till det registrerade aktiekapitalet eller om utskiftning ägt rum.

När bolagsstämman fattar beslut enligt första stycket, skall den samtidigt välja styrelse.

Bolagsstämman beslut om likvidationens upphörande och val av styrelse skall av likvidatorerna genast anmälas för registrering. Beslutet får inte verkställas förrän registrering skett.

46 § Om ett likvidationsbeslut som avses i 1, 21 eller 22 § blivit upphävt genom domstols lagakraftvägande dom eller beslut, skall likvidatorerna genast göra anmälan därom för registrering samt kalla till bolagsstämma för val av styrelse.

47 § När likvidation upphört enligt 45 eller 46 § skall 39 § tillämpas.

Konkurs

48 § Om ett aktiebolag försätts i konkurs eller beslut om företagsrekonstruktion enligt lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion meddelas, skall tingsrätten för registrering underrätta registreringsmyndigheten om beslutet, vem som har utsetts till konkursförvaltare eller rekonstruktör och vilken tillsynsmyndighet som utövar tillsyn över förvaltningen.

Under konkursen företräds bolaget som konkursgäldenär av den styrelse och verkställande direktör eller de likvidatorer som finns vid konkursens början. Dock gäller även under konkursen bestämmelserna i denna lag om rätt att avgå, entledigande och nytillsättning.

När en konkurs har avslutats, eller en företagsrekonstruktion enligt lagen om företagsrekonstruktion har upphört, skall tingsrätten för registrering underrätta registreringsmyndigheten samt i det förra fallet ange om överskott finns eller inte. Tingsrätten skall även för registrering underrätta registreringsmyndigheten när högre rätt har upphävt ett beslut att försätta bolaget i konkurs eller ett beslut om företagsrekonstruktion.

49 § Om ett aktiebolag är försatt i konkurs och denna avslutas utan överskott, är bolaget upplöst när konkursen avslutas. Finns det efter konkursens avslutande kvar tillgångar som inte omfattas av konkursen, skall på ansökan av den vars rätt berörs därav en eller flera likvidatorer förordnas av rätten. Kallelse till första bolagsstämman skall ske i enlighet med vad som föreskrivs i 44 §.

Om konkurs avslutas med överskott eller läggs ned efter frivillig uppgörelse eller om egendomen i konkursboet återställs till bolaget till följd av att ackord fastställts, skall bolagsstämman inom en månad från det konkursen avslutades besluta att bolaget skall gå i likvidation.

Var bolaget i likvidation när det försattes i konkurs, skall likvidationen fortsättas enligt 44 §, om konkursen avslutas med överskott.

14 kap.

2 §¹

Fusion får ske utan hinder av att överlåtande bolag har trätt i likvidation, under förutsättning att skifte av bolagets tillgångar inte har påbörjats.

I fall som avses i första stycket skall likvidatorerna, när en fusionsplan har upprättats enligt 4 §, avge slutredovisning över sin förvaltning. Slutredovisningen skall, sedan fusionsplanen har blivit gällande i bolaget, framläggas på stämma. För slutredovisningen och dess granskning gäller i övrigt vad som föreskrivs i 13 kap. 14 §.

I fall som avses i första stycket skall likvidatorerna, när en fusionsplan har upprättats enligt 4 §, avge slutredovisning över sin förvaltning. Slutredovisningen skall, sedan fusionsplanen har blivit gällande i bolaget, framläggas på stämma. För slutredovisningen och dess granskning gäller i övrigt vad som föreskrivs i 13 kap. 39 §.

Likvidationen skall anses avslutad när anmälan enligt 19 § har registrerats eller registrering enligt 28 § har skett.

20 §²

När en anmälan enligt 19 § har registrerats, är överlåtande bolag upplöst. Överlåtande bolags tillgångar och skulder med undantag för skadeståndsanspråk enligt 15 kap. 1–3 §§ övergår samtidigt till det övertagande bolaget och aktieägare i överlåtande bolag blir, om aktier ingår i fusionsvederlaget, aktieägare i det övertagande bolaget.

Ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i ett överlåtande

Ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i ett överlåtande

¹ Senaste lydelse 1994:802.

² Senaste lydelse 1998:760.

bolag kan trots bestämmelserna i första stycket hos styrelsen begära att det hålls bolagsstämma för behandling av fråga om talan enligt 15 kap. 7 §. Därvid skall 9 kap. 12 § andra stycket tillämpas. Om sådan talan väcks, gäller 13 kap. 16 § i tillämpliga delar.

bolag kan trots bestämmelserna i första stycket hos styrelsen begära att det hålls bolagsstämma för behandling av fråga om talan enligt 15 kap. 7 §. Därvid skall 9 kap. 12 § andra stycket tillämpas. Om sådan talan väcks, gäller 13 kap. 44 § i tillämpliga delar.

18 kap.

2 §¹

Registreringsmyndigheten skall utan dröjsmål i Post- och Inrikes Tidningar kungöra vad som införes i aktiebolagsregistret med undantag av registrering av underrättelse enligt 13 kap. 20 §. En kungörelse som avser ändring i ett förhållande som tidigare har införts i registret skall endast ange ändringens art.

Registreringsmyndigheten skall utan dröjsmål i Post- och Inrikes Tidningar kungöra vad som införes i aktiebolagsregistret med undantag av registrering av underrättelse enligt 13 kap. 48 §. En kungörelse som avser ändring i ett förhållande som tidigare har införts i registret skall endast ange ändringens art.

4 §²

Har sökande vid anmälan för registrering ej iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall sökanden föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller vidtaga rättelse. Detsamma gäller, om registreringsmyndigheten finner att beslut som anmäles för registrering eller handling som bifogas anmälan ej har tillkommit i behörig ordning eller till sitt innehåll strider mot lag eller annan författning eller mot bolagsordningen eller har i något viktigare hänseende otydlig eller vilseledande avfattning. Underlåter sökanden att efterkomma föreläggandet, skall anmälan avskrivas. Underrättelse om denna påföljd skall intagas i föreläggande. Föreligger även efter det yttrande avgivits hinder för registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om anledning ej förekommer att ge sökanden nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket hindrar inte registrering av ett bolagsstämmebeslut, om rätten till talan mot beslutet har gått förlorad enligt 9 kap. 40 § första stycket.

¹ Senaste lydelse 1985:58.

² Senaste lydelse 1998:760.

Registreringsmyndigheten skall genast skriftligen underätta bolaget när registreringsmyndigheten fattar beslut enligt 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 13 kap. 6 a eller 18 §, 14 kap. 15 § första stycket, 21 eller 29 § eller 19 kap. 2 §.

Registreringsmyndigheten skall genast skriftligen underätta bolaget när registreringsmyndigheten fattar beslut enligt 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 13 kap. 27 §, 14 kap. 15 § första stycket, 21 eller 29 § eller 19 kap. 2 §.

7 §¹

En myndighets beslut i tillståndsärende enligt 2 kap. 1 §, 8 kap. 8, 26 eller 31 §, 10 kap. 14 § eller 12 kap. 8 § får överklagas till regeringen.

Länsstyrelsens beslut enligt denna lag i annat fall än enligt första stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Ett beslut av registreringsmyndigheten att avskriva anmälan eller vägra registrering enligt 4 § första stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol inom två månader från beslutets dag. Detsamma gäller ett sådant beslut av registreringsmyndigheten som avses i 4 a §, 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 13 kap. 18 §, 14 kap. 15 § första stycket, 21 och 29 §§ samt 19 kap. 2 §.

Ett beslut av registreringsmyndigheten att avskriva anmälan eller vägra registrering enligt 4 § första stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol inom två månader från beslutets dag. Detsamma gäller ett sådant beslut av registreringsmyndigheten som avses i 4 a §, 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 14 kap. 15 § första stycket, 21 och 29 §§ samt 19 kap. 2 §.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

8 §²

Beslut av registreringsmyndigheten i ärende enligt 13 kap. 4 a eller 7 § överklagas till tingsrätten i den ort där bolagets styrelse har sitt säte. Skrivelsen med överklagandet skall ges in till registreringsmyndigheten in-

Beslut av registreringsmyndigheten i ärende enligt 13 kap. 22 eller 28 § överklagas till tingsrätten i den ort där bolagets styrelse har sitt säte. Skrivelsen med överklagandet skall ges in till registreringsmyndigheten in-

¹ Senaste lydelse 1998:760.

² Senaste lydelse 1996:256.

om tre veckor från dagen för beslutet.

Vid överklaganden av registreringsmyndighetens beslut i ärenden enligt 13 kap. 4 a eller 7 § gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

om tre veckor från dagen för beslutet.

Vid överklaganden av registreringsmyndighetens beslut i ärenden enligt 13 kap. 22 eller 28 § gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2. Förslag till Lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554)

Härmed föreskrivs att 8 kap. 7 § i årsredovisningslagen (1995:1554) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Har registrering skett av beslut om att bolaget försatts i konkurs *eller trätt i likvidation*, får beslut om förseningsavgift inte meddelas.

Föreslagen lydelse

8 kap. 7 §

Har registrering skett av beslut om att bolaget försatts i konkurs, får beslut om förseningsavgift inte meddelas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

1 Kommitténs uppdrag

Genom beslut den 21 juni 1990 tillkallade regeringen en kommitté (Ju 1990:08) med uppdrag att göra en översyn av aktiebolagslagen (Dir. 1990:46). Kommitténs ledamöter, sakkunniga och experter förordnades under hösten 1990 och kommittén höll sitt första sammanträde den 5 december samma år. Kommittén antog då namnet *Aktiebolagskommittén*.

Kommitténs uppdrag omfattar två delar. Kommittén skall först lämna förslag till de ändringar i aktiebolagslagen som föranleds av den europeiska integrationen. Därefter skall kommittén överväga en rad andra frågor som rör aktiebolagslagens utformning.

Kommitténs uppdrag i den första delen omfattade ursprungligen en anpassning av aktiebolagslagen till bl.a. EG:s samtliga bolagsdirektiv. Genom beslut av regeringen den 13 februari 1992 (Dir. 1992:18) överfördes emellertid ansvaret för de redovisningsinriktade bolagsdirektiven till Redovisningskommittén (Ju 1991:07). Samtidigt meddelades att anpassningen till det s.k. revisorsdirektivet skulle utredas i särskild ordning. Kommitténs uppdrag begränsades därigenom till att avse endast de rent bolagsrättsliga direktiven.

Kommittén avrapporterade den första delen av sitt uppdrag i delbetänkandena *Bundna aktier* (SOU 1992:13) och *Aktiebolagslagen och EG* (SOU 1992:83).

Den återstående delen av kommitténs uppdrag avser frågor som inte har något omedelbart samband med EG-anpassningen. I direktiven anges kommitténs uppgifter under rubrikerna *Aktiebolagets kapital och finansiella instrument*, *Aktiebolagets organisation*, *Minoritetsskyddet m.m.* och *Andra aktiebolagsrättsliga frågor*. Under sistnämnda rubrik anges särskilt att kommittén bör vara oförhindrad att ta upp även andra frågor avseende aktiebolagsrätten i den mån utredningsuppdraget föranleder det.

På regeringens begäran avrapporterade kommittén i maj 1995 den del av uppdraget som rör bolagsorganens roller och ansvar samt därmed sammanhängande frågor rörande skadestånd och straff. Det skedde i delbetänkandet *Aktiebolagets organisation* (SOU 1995:44).

I delbetänkandet Aktiebolagets kapital (SOU 1997:22), som överlämnades till regeringen i mars 1997, behandlade kommittén lagens bestämmelser om bl.a. bolagsbildning, aktiers överlåtbarhet, ökning och nedsättning av aktiekapitalet, aktiebolags förvärv av egna aktier samt inlösen av minoritetsaktier. Kommittén tog i betänkandet också upp frågan om en s.k. erbjudandeplikt bör införas på den svenska aktie marknaden.

I delbetänkandet Vinstutdelning i aktiebolag (SOU 1997:168), som överlämnades i december 1997, behandlade kommittén frågor rörande vinstutdelning och andra värdeöverföringar från aktiebolag.

Genom regeringens beslut av den 15 oktober 1998 (Dir. 1998:90) ombads kommittén att i ett delbetänkande redovisa förslag mot styrelselösa bolag. Kommittén, som funnit det lämpligt att i det sammanhanget också behandla reglerna om likvidation av aktiebolag, överlämnar härmed resultatet av det arbetet.

Kommittén fortsätter nu sitt arbete med slutbetänkandet.

2 Huvuddragen i gällande rätt

Kommittén redogör i förevarande kapitel för huvuddragen i gällande rätt i fråga om dels tillsättande och entledigande av styrelseledamöter, dels likvidation.

2.1 Tillsättande och entledigande av styrelseledamöter

Alla aktiebolag skall ha en styrelse. Regler om styrelsen finns i 8 kap. ABL.

Styrelse skall ha minst tre ledamöter. Styrelsen i privata aktiebolag får dock bestå av en eller två ledamöter, om det finns minst en suppleant (8 kap. 1 §). Antalet, eller lägsta och högsta antalet ledamöter, skall anges i bolagsordningen (2 kap. 4 §).

För styrelsens ledamöter gäller vissa bosättnings- och behörighetskrav. Sålunda skall minst halva antalet styrelseledamöter vara bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, om inte PRV bestämmer annat (8 kap. 8 §). Vidare kan den som är underårig eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken inte vara styrelseledamot. Detsamma gäller den som har näringsförbud (8 kap. 9 §).

Styrelsen utses av bolagsstämman. I bolagsordningen får emellertid föreskrivas att en eller flera styrelseledamöter skall utses på annat sätt. I publika aktiebolag skall alltid en majoritet av styrelsens ledamöter utses av bolagsstämman. Det är inte tillåtet att ge styrelsen eller enskild styrelseledamot rätt att utse styrelseledamöter (8 kap. 6 §).

Uppdraget som styrelseledamot gäller för den tid som anges i bolagsordningen. Uppdraget får inte omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall bestämmas så att det upphör vid slutet av den ordinarie bolagsstämma som skall behandla bolagets årsredovisning och som hålls senast under det fjärde räkenskapsåret efter det då ledamoten utsågs (8 kap. 10 §).

Ett uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om styrelseledamoten eller den som har utsett honom anmäler att uppdraget skall

upphöra. Anmälan om detta skall göras till styrelsen. Om en styrelseledamot som inte är vald av bolagsstämman vill avgå, skall han anmäla detta även hos den som har utsett honom (8 kap. 11 §). Framgår det inte av ledamotens anmälan från vilken tidpunkt han önskar avgå får han anses ha avgått i samband med att anmälan kom styrelsen till handa, under förutsättning att styrelsen inte kommer överens med honom om något annat. Även då den som med stöd av bolagsordningen utsett styrelseledamot anmäler till styrelsen att ledamotens uppdrag skall upphöra torde uppdraget upphöra när anmälan kom styrelsen till handa, om annat inte framgår av omständigheterna.

Upphör ett uppdrag som styrelseledamot i förtid och finns det en suppleant, så träder denne i styrelseledamotens ställe. Om det inte finns någon suppleant som kan träda in, skall övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny styrelseledamot utses för den återstående mandat-tiden. Skall styrelseledamoten väljas av bolagsstämman, får valet anstå till nästa ordinarie stämma vid vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter (8 kap. 12 §). Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i bolagsordningen är närvarande (8 kap. 18 §).

Bolaget skall till PRV för registrering anmäla vem som har utsetts till styrelseledamot. Anmälan skall göras första gången när bolaget anmäls för registrering och därefter genast efter det att ändring inträffat i förhållande som har anmälts. Anmälan skall innehålla uppgift om bl.a. styrelseledamöternas postadress och personnummer. Även den som anmälan gäller har rätt att göra anmälan till PRV (8 kap. 36 §).

De uppgifter som anmäls till PRV läggs in i aktiebolagsregistret, som fortlöpande uppdateras. När någon registreras i eller avförs från registret skall PRV underrätta den berörde om åtgärden (44 a § ABF). En underrättelse därom sänds omedelbart till den berörde på hans folkbokföringsadress enligt det statliga person- och adressregistret (SPAR) eller, om sådan adressuppgift saknas, till den i ärendet uppgivna adressen.

2.2 Likvidation

Ett aktiebolag kan upphöra att vara ett eget rättssubjekt genom likvidation, fusion eller avregistrering till följd av att bolaget kan antas ha upphört med sin verksamhet. Vidare kan ett aktiebolag som varit försatt i konkurs betraktas som upplöst i och med att konkursen avslutas.

Regler om likvidation finns i 13 kap. ABL. Under likvidationen är bolaget ett rättssubjekt, där styrelsen ersatts av likvidatorer, medan bolagsstämma och revisorer fortfarande fungerar. Bolagsorganens rättigheter och skyldigheter är till stora delar desamma som tidigare, även om deras arbetsuppgifter förändras och begränsas med hänsyn till att syftet med likvidationen är att avveckla verksamheten och göra bolaget färdigt för upplösning.

Ett aktiebolag kan träda i likvidation därför att aktieägarna inte längre önskar fortsätta verksamheten (frivillig likvidation). Men bolaget kan också vara skyldigt att gå i likvidation, även om aktieägarna inte vill det. Det är för det första fallet då bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Ett annat fall är då rätten med anledning av att en aktieägarmajoritet har missbrukat sitt inflytande i bolaget finner, att detta skall träda i likvidation. Ytterligare ett antal fall då bolaget har likvidationsplikt finns. Likvidationsplikt kan sålunda föreligga enligt bolagsordningen. Vidare kan bolaget ha fått överskott i konkurs men inte fattat beslut om likvidation. Likvidationsplikt föreligger också då bolaget saknar till PRV anmäld behörig styrelse, verkställande direktör eller revisor samt då bolaget inte har sänt in årsredovisning och revisionsberättelse till PRV inom elva månader från räkenskapsårets utgång.

I samtliga dessa fall kan bolagsstämman ta konsekvenserna av den föreliggande situationen och besluta, att bolaget skall träda i likvidation. Men för att reglerna om likvidationsskyldighet skall vara effektiva, måste det finnas möjlighet att få likvidation genomförd, även om bolagsstämman inte vill besluta därom. Detta sker genom att rätten eller PRV beslutar om likvidation (tvångslikvidation).

Frivillig likvidation

Bolagsstämman kan besluta att ett aktiebolag skall träda i likvidation. Fattas beslutet utan att skyldighet därtill föreligger, är beslutet giltigt om det biträtts av ägare med mer än hälften av de avgivna rösterna, om inte annat föreskrivs i bolagsordningen. När grund för tvångslikvidation föreligger skall en föreskrift i bolagsordningen om att kvalificerad majoritet krävs för beslut om likvidation lämnas därefter (13 kap. 1 §).

Tvångslikvidation vid bristande täckning för aktiekapitalet

Så snart det finns skäl att anta att det egna kapitalet understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet åligger det styrelsen att ofördröjligen upprätta och låta revisorerna granska en särskild balansräkning, ofta

kallad kontrollbalansräkning. Samma skyldighet inträder om bolaget vid utmätning befunnits sakna utmätningsbara tillgångar (13 kap. 2 §).

Beräkningen av det egna kapitalets storlek skall ske med utgångspunkt i en balansräkning som upprättats enligt vanliga regler. För att hindra att ett bolag tvingas i likvidation, då det har dolda reserver av sådan storlek, att det i verkligheten inte föreligger ekonomisk grund för tvångslikvidation, skall emellertid inom linjen tilläggas en post utvisande den ökning av tillgångarnas sammanlagda värde som skulle följa, om dessa redovisades till försäljningsvärdet med avdrag för försäljningskostnaderna. Beträffande sådana anläggningstillgångar som undergår fortlöpande värdeminskning gäller dock att de tas upp till anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar, om därigenom erhålls ett högre värde. Vidare skall vid beräkningen hänsyn inte tas till skuld på grund av statligt stöd för vilket återbetalningsskyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning, om stödet – för det fall att bolaget försätts i konkurs eller träder i likvidation – skall återbetalas först sedan övriga skulder till fullo betalats.

Visar kontrollbalansräkningen att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen snarast möjligt till bolagsstämma hänskjuta fråga om bolaget skall träda i likvidation. Godkänns inte på bolagsstämma inom åtta månader efter hänskjutandet en av revisorerna granskad balansräkning avseende ställningen vid tiden för stämman och som utvisar att det egna kapitalet uppgår till det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen, om inte bolagsstämman beslutar att bolaget skall träda i likvidation, hos rätten ansöka att bolaget försätts i likvidation. Sådan ansökan kan göras även av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor och aktieägare, men inte av borgenär.

När ansökan om likvidation gjorts skall rätten förordna att bolaget skall träda i likvidation. Om det emellertid under ärendets handläggning i rätten styrks att en balansräkning som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman, skall rätten inte förordna om likvidation.

Om styrelseledamöterna, trots misstanke om att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet underlåter att upprätta kontrollbalansräkning eller försummar att snarast möjligt därefter till bolagsstämma hänskjuta frågan, om bolaget skall träda i likvidation, svarar de och andra som med vetskap om denna underlåtenhet handlar på bolagets vägnar solidariskt för de förpliktelser som därefter uppkommer för bolaget. En styrelseledamot undgår dock ansvar, om han visar att underlåtenheten inte beror på försummelse från hans sida. Solidariskt ansvar för de förpliktelser som uppkommer för

bolaget inträder även för aktieägare som, när likvidationsplikt föreligger, med vetskap om likvidationsplikten deltar i beslut att fortsätta bolagets verksamhet. Ansvarighet enligt vad nu sagts gäller dock inte för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning eller sedan en balansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet, blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämma.

Tvångslikvidation m.m. vid maktmissbruk

Har aktieägare uppsåtligen genom missbruk av sitt inflytande i bolaget medverkat till överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, kan rätten, om på grund av missbrukets långvarighet eller annan anledning särskilda skäl därtill föreligger, på talan av ägare till en tiondel av samtliga aktier besluta, att bolaget skall träda i likvidation (13 kap. 3 §). Rätten kan dock i sådant fall på yrkande av bolaget i stället ålägga bolaget att inom viss tid inlösa kärandens aktier. Försummar bolaget att lösa aktierna inom fastställd tid, skall rätten på talan av den vars aktier skolat inlösas besluta, att bolaget skall träda i likvidation.

Övriga fall av tvångslikvidation

Föreligger likvidationsskyldighet enligt bolagsordningen och underlåter bolagsstämman att fatta beslut därom, kan rätten förordna att bolaget skall träda i likvidation (13 kap. 4 §). Fråga om likvidation prövas i det fallet på anmälan av PRV eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktören eller aktieägare.

Vidare kan PRV förordna att bolaget skall träda i likvidation, om

1. bolaget är i konkurs som avslutas med överskott och bolagsstämman inte inom en månad från det konkursen avslutades fattat beslut om likvidation,
2. bolaget inte på föreskrivet sätt till registret har anmält behörig styrelse, verkställande direktör och revisor, eller
3. bolaget inte har sänt in årsredovisning och revisionsberättelse enligt 8 kap. 3 § första stycket ÅRL inom elva månader från räkenskapsårets utgång (13 kap. 4 a §).

Fråga om likvidation tas i dessa fall upp av PRV självmant eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktören, aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

Förfarandet hos rätten och PRV

Fråga om tvångslikvidation på grund av bristande täckning för aktiekapitalet eller enligt bestämmelse i bolagsordningen handläggs som domstolsärende av tingsrätten. Rätten skall kalla bolaget samt aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att inställa sig för rätten på utsatt dag, då fråga om skyldighet för bolaget att träda i likvidation skall prövas.

Vid fråga om tvångslikvidation som handläggs av PRV skall myndigheten förelägga bolaget samt aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att komma in med skriftligt yttrande eller efterfrågade handlingar till myndigheten inom viss tid. Förfarandet hos myndigheten är skriftligt. Föreläggandet skall om möjligt delges bolaget samt kungöras i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader före utgången av den utsatta tiden (13 kap. 5 a §). Föreläggandet får, eftersom underlåtenhet att följa det kan leda till att bolaget blir skyldigt att träda i likvidation, inte förenas med vite (19 kap. 2 §).

Om PRV, sex veckor före det att bolaget föreläggs, skickar en påminnelse till bolaget och därefter meddelar bolaget ett likvidationsföreläggande på den grunden att bolaget inte anmält behörig styrelse för registrering, skall bolaget förpliktas att betala en särskild avgift för kostnaderna i likvidationsärendet (13 kap. 6 a §). Avgiften uppgår f.n. till 2.700 kr (19 a § ABF).

Om likvidationsgrunden upphört under ärendets handläggning hos PRV skall beslut om likvidation inte meddelas.

Genomförandet av likvidationen och bolagets upplösning

När bolagsstämman har fattat beslut om likvidation skall detta genom stämmans försorg genast anmälas till PRV, som genast skall utse en eller flera likvidatorer. När en domstol eller PRV beslutar att bolaget skall träda i likvidation, skall en eller flera likvidatorer samtidigt utses. Likvidatorerna träder i styrelsens och verkställande direktörs ställe och har i uppgift att genomföra likvidationen (13 kap. 7 §).

Bestämmelserna om styrelse och styrelseledamöter i aktiebolagslagen och tillämplig lag om årsredovisning gäller även i fråga om likvidator, om inte annat följer av likvidationsbestämmelserna. Uppdrag att vara revisor upphör inte genom att bolaget träder i likvidation. Bestämmelserna i 10 kap. tillämpas under likvidation.

När bolaget trätt i likvidation skall styrelsen och verkställande direktör genast avge redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid, för vilken redovisningshandlingar inte förut

har lagts fram på bolagsstämma. Redovisningen skall läggas fram på bolagsstämma så snart det kan ske (13 kap. 9 §).

Likvidatorerna skall genast söka kallelse på bolagets okända borgenärer (13 kap. 10 §). Fordringsägare, som inte förut är känd och inte heller anmäler sig inom en tid av sex månader, har förlorat sin rätt.

Likvidatorerna skall så snart det kan ske genom försäljning på offentlig auktion eller på annat lämpligt sätt förvandla bolagets egendom till pengar, i den mån det behövs för likvidationen, samt betala bolagets skulder. Bolagets rörelse får fortsättas, om det behövs för en ändamålsenlig avveckling eller för att de anställda skall få skäligt rådrom för att skaffa sig ny anställning (13 kap. 11 §).

Likvidatorerna skall för varje räkenskapsår avge årsredovisning, som läggs fram på ordinarie bolagsstämma för godkännande (13 kap. 12 §).

När den i kallelsen på okända borgenärer utsatta inställeledagen är förbi och alla kända skulder blivit betalda, skall likvidatorerna skifta bolagets behållna tillgångar mellan aktieägarna, såvida inte bolagsordningen innehåller föreskrift att resterande behållning skall användas på något annat sätt (13 kap. 13 §). Om en skuld är tvistig eller inte förfallen till betalning eller av annan orsak inte kan betalas, skall erforderliga medel innehållas och återstoden skiftas. Vid skifte skall aktieägare erhålla vad som belöper på hans aktier i förhållande till hela antalet aktier i bolaget, om inte bolagsordningen stadgar annorlunda.

Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skall de så snart det kan ske avge slutredovisning för sin förvaltning genom förvaltningsberättelse rörande likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla en redogörelse för skiftet. Vid berättelsen skall fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skall avlämnas till revisorerna. Dessa skall inom en månad därefter avge en revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen. Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna skall dessa genast kalla aktieägarna till bolagsstämma för granskning av slutredovisningen (13 kap. 14 §).

När likvidatorerna framlagt slutredovisning är bolaget upplöst. Anmälan därom skall genast göras för registrering (13 kap. 15 §).

Fortsatt likvidation

Om tillgång yppas för bolaget efter dess upplösning eller om talan väcks mot bolaget eller behov på annat sätt uppkommer av likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas. Anmälan härom skall genast göras av likvidatorerna för registrering (13 kap. 16 §).

Återupptagande av verksamheten

Har bolaget trätt i likvidation på grund av bolagsstämans beslut eller, vid bristande täckning för aktiekapitalet, på grund av rättens beslut, kan stämman sedan revisorerna avgivit yttrande besluta att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptas. Sådant beslut får dock inte fattas, om likvidationsanledning på grund av aktiebolagslagen eller bolagsordningen föreligger eller om bolagets eget kapital beräknat enligt vad som ovan sagts om kontrollbalansräkning inte uppgår till det registrerade aktiekapitalet eller om utskiftning ägt rum (13 kap. 17 §).

Upplösning av bolag genom avförande ur aktiebolagsregistret

Om någon anmälan rörande bolaget inte kommit in till PRV under de tio senaste åren, skall PRV på lämpligt sätt undersöka huruvida bolaget upphört med sin verksamhet. Om myndigheten därvid inte får upplysningar om att bolaget fortfarande består, skall det avföras ur registret och är därmed upplöst (13 kap. 18 §).

Konkurs utan och med överskott

Om aktiebolag är försatt i konkurs och denna avslutas utan överskott, är bolaget upplöst när konkursen avslutas. Finns det överskott i konkursen, skall bolagsstämman inom en månad från det konkursen avslutades besluta att bolaget skall träda i likvidation. Fattas inte något sådant beslut kan PRV förordna att bolaget skall träda i likvidation (13 kap. 19 §).

3 EG:s bolagsrätt och vissa utländska rättsordningar

Den aktiebolagsrättsliga lagstiftningen i Europa påverkas i stor utsträckning av EU:s strävan att harmonisera det bolagsrättsliga regelverket inom unionen. Harmoniseringsarbetet påbörjades under 1960-talet och har successivt blivit allt mer omfattande. Det har genom tillkomsten av nya medlemsstater också kommit att inkludera allt fler länder.

Harmoniseringen sker med hjälp av direktiv som ålägger medlemsstaterna att dels anpassa sin bolagsrättsliga lagstiftning till direktivens krav, dels underlåta sådana framtida ändringar av lagstiftningen att dessa krav inte längre uppfylls.

För de delar av aktiebolagslagen som kommittén behandlar i förevarande betänkande är första (68/151/EEG) och andra (77/91/EEG) bolagsdirektivet av intresse. Dessa har utförligt redovisats i kommitténs betänkande Aktiebolagslagen och EG (SOU 1992:83).

Såvitt avser utländska rättsordningar koncentreras framställningen till regleringen i de nordiska länderna.

3.1 Danmark

I Danmark finns två bolagsformer utan personligt ägaransvar, nämligen aktieselskab och anpartsselskab. Den nuvarande lagen om aktieselskaber, lov nr. 370 af 13. juni 1973, tillkom i nordiskt samarbete under slutet av 1960- och början av 1970-talet. Den överensstämmer därför i stora delar med den svenska aktiebolagslagen. Bolagsformen anpartsselskab tillskapades i samband med Danmarks inträde i EG i början av 1970-talet och reglerades länge i lagen om anpartsselskaber af 13. juni 1973. Efter en genomgripande revidering av anpartsselskabsreglerna finns bestämmelserna numera i lov nr. 378 af 22. maj 1996.

3.1.1 Aktieselskab

3.1.1.1 Tillsättande och entledigande av styrelseledamöter

Ett aktieselskab skall ha en styrelse med minst tre ledamöter. Dessa väljs av bolagsstämman, om det inte av bolagsordningen framgår att styrelsen skall väljas av "representantskapet" eller att den delvis skall utses på annat sätt. Majoriteten av styrelsens ledamöter skall alltid väljas av stämman.

I likhet med vad som är fallet i ett svenskt aktiebolag gäller för ett aktieselskab att uppdraget som styrelseledamot gäller för den tid som anges i bolagsordningen och att uppdraget inte får omfatta mer än fyra räkenskapsår.

Ledamot av styrelsen i ett aktieselskab kan när som helst skiljas från sitt uppdrag av den som valt eller utsett honom.

Styrelseledamot kan också när som helst avgå på egen begäran. Meddelande därom skall lämnas till styrelsen och, om han utsetts på annat sätt än av stämman, till den som utsett honom. Sedan ledamoten underrättat styrelsen om sin avgång anses han befriad från sina skyldigheter gentemot bolaget.

Styrelsen skall till aktiebolagsregistret för registrering anmäla att ledamoten entledigats eller avgått på egen begäran. Meddelar en ledamot registret att han avgått och att han förgäves försökt förmå styrelsen att anmäla detta till registret, registreras avgången normalt på basis av dessa uppgifter.

Upphör ett uppdrag som styrelseledamot i förtid och finns det en suppleant, så träder denne i styrelseledamotens ställe. Om det inte finns någon suppleant som kan träda in, skall övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny styrelse skall utses för den återstående mandat-tiden. Skall styrelseledamoten väljas av bolagsstämman gäller, i likhet med vad som är fallet enligt den svenska lagen, att valet får anstå till nästa ordinarie stämma vid vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter.

3.1.1.2 Likvidation

Ett aktieselskab kan upplösas genom likvidation, konkurs, fusion eller fission. I likhet med den svenska lagen skiljer den danska lagen om aktieselskaber mellan frivillig likvidation och tvångslikvidation. Tvångslikvidation kan aktualiseras om bolaget saknar styrelse eller revisor eller inte till Erhvervs- og Selskabsstyrelsen inom föreskriven tid inkommit med årsredovisning. Tvångslikvidation kan också komma

i fråga vid majoritetsmissbruk, om ägare representerande en tiondel av aktiekapitalet kräver det.

Den svenska aktiebolagslagens bestämmelser om tvångslikvidation vid bristande täckning för aktiekapitalet har endast delvis sin motsvarighet i aktieselskabslagen. Till följd av det andra bolagsdirektivets krav föreskrivs i lagen en handlingsplikt för styrelsen, om hälften av aktiekapitalet gått förlorat. Det ankommer då på styrelsen att inom sex månader sammankalla en bolagsstämma och att vid denna dels lämna en redogörelse för bolagets ekonomi, dels föreslå åtgärder som bör vidtagas, t.ex. att likvidera bolaget. Bestämmelsen är inte sanktionerad på annat sätt än genom det skadeståndsansvar som generellt åvilar styrelsens ledamöter.

Beslut om likvidation av ett aktieselskab fattas av bolagsstämman. För beslut om frivillig likvidation är huvudregeln att beslutet är giltigt om det biträtts av ägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och två tredjedelar av de på stämman företrädde aktierna. Föreligger på grund av bestämmelse i lag, Erhvervs- og Selskabsstyrelsens beslut eller föreskrift i bolagsordningen skyldighet att likvidera bolaget, är stämmans beslut giltigt om det biträtts av ägare med mer än hälften av de avgivna rösterna.

I anslutning till likvidationsbeslutet utser bolagsstämman en eller flera likvidatorer med uppgift att genomföra likvidationen. Aktieägare representerande en fjärdedel av aktiekapitalet har rätt att utse en medlikvidator att tillsammans med den eller de av stämman valda likvidatorerna genomföra likvidationen.

Om beslut om likvidation inte fattas trots att skyldighet därtill föreligger eller om bolagsstämman beslutar om likvidation utan att välja likvidator, skall rätten på anmodan av Erhvervs- og Selskabsstyrelsen genomföra likvidationen.

Vad särskilt gäller fallet att bolaget saknar styrelse meddelar Erhvervs- og Selskabsstyrelsen normalt en frist om fyra veckor inom vilken bolaget har att utse ny styrelse eller anmäla att bolaget trätt i likvidation, vid äventyr att myndigheten annars kommer att anmoda rätten att genomföra en likvidation.

Likvidatorerna träder i styrelsens och direktionens ställe under likvidationen. Bolagsstämman behåller sin ställning som bolagets högsta beslutande organ, men med de inskränkningar som följer av likvidationsbestämmelserna. Revisors uppdrag upphör inte genom likvidationen.

När ett aktieselskab trätt i likvidation skall likvidator upprätta en resultatredovisning för tiden från den senast fastställda årsredovisningen fram till likvidationsutbrottet samt en balansräkning per sistnämnda tidpunkt. Redovisningen skall revideras och hållas tillgänglig

för aktieägare och fordringsägare hos bolaget samt sändas in till Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

Likvidator skall genast utfärda kallelse på bolagets fordringsägare, att inom tre månader anmäla sina krav på bolaget. Fristen prekluderar inte rätten att göra fordringar gällande, men har betydelse så till vida, att skifte inte får ske dessförinnan. Anmärker likvidatorn mot en bevakad fordran har borgenären tre månader på sig att få frågan prövad av rätten. Fordringar som bevakats efter det att boet är "optaget till slutning" kan göras gällande endast i icke utskiftade tillgångar.

Sedan bolagets skulder betalats, tremånadersfristen gått till ända och eventuella tvistigheter lösts, skall behållningen skiftas mellan aktieägarna. Likvidatorerna skall därefter lämna en slutredovisning för sin förvaltning till bolagsstämman och, efter stämmans godkännande därav, anmäla till Erhvervs- og Selskabsstyrelsen att bolaget är upplöst.

Finner likvidator att tillgångarna inte förslår till betalning av skulderna skall han kalla till bolagsstämma för beslut om konkursansökan. Ett insolvent bolag får inte upplösas genom likvidation.

I likhet med vad som är fallet enligt den svenska lagen finns också enligt den danska lagen en möjlighet att fortsätta likvidationen, om det efter bolagets upplösning framkommer ytterligare tillgångar i bolaget eller det i övrigt finns behov därav. Beslut om fortsatt likvidation fattas av rätten.

Har stämman beslutat om likvidation, kan vid en ny stämma beslutas att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptas. En förutsättning för att så skall kunna ske är, att lagens krav på aktiekapitalets minsta storlek är uppfyllt och att bolaget sätter ned sitt aktiekapital så att det till fullo motsvaras av bolagets nettotillgångar.

Även ett vid domstol pågående tvångslikvidationsförfarande skall avbrytas om bolaget inom tre månader från förfarandets påkallande inkommer med anmälan om att verksamheten skall återupptas. Till anmälan skall fogas dels ett stämmoprotokoll av vilket skall framgå att stämman beslutat att verksamheten skall återupptas, valt styrelse och revisor och beslutat om eventuell ökning eller nedsättning av aktiekapitalet, dels ett intyg från revisor att bolagets eget kapital minst motsvarar aktiekapitalet vid tidpunkten för stämman och att eventuella lån till aktieägare betalats tillbaka. Till anmälan skall också fogas samtliga årsredovisningar som inte tidigare sänts in till Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. En ytterligare förutsättning för att på detta sätt kunna avbryta en pågående tvångslikvidation är, att bolaget inte under de senaste fem åren varit föremål för tvångslikvidation.

3.1.2 Anpartsselskab

3.1.2.1 Tillsättande och entledigande av styrelseledamöter

Ett anpartsselskab leds av en direktion eller en styrelse eller av såväl en direktion som en styrelse. Har bolaget endast ett ledningsorgan, direktion eller styrelse, så utövar det organet samtliga ledningsuppgifter. Har bolaget två organ, så är styrelsen det översta ledningsorganet med ansvar för frågor av större betydelse och osedvanlig art, medan direktionen svarar för ledningen av den dagliga verksamheten. För det fall bolaget är av sådan storlek att det omfattas av lagens bestämmelser om styrelserepresentation för de anställda är styrelse ett obligatoriskt ledningsorgan.

Anpartsselskabslagen innehåller inte några bestämmelser om hur styrelse eller direktion skall utses. Det ankommer på delägarna att reglera detta i bolagsordningen.

Beträffande möjligheten att entlediga styrelseledamot i ett anpartsselskab och rätten för sådan ledamot att i förtid avgå från sitt uppdrag hänvisas till vad som ovan sagts i fråga om aktieselskaber.

3.1.2.2 Likvidation

Reglerna om likvidation av anpartsselskaber överensstämmer i stor utsträckning med reglerna om likvidation av aktieselskaber. Här skall endast två skillnader i regelverket noteras.

Den första skillnaden gäller styrelsens handlingsplikt vid bristande täckning för aktiekapitalet. Reglerna för anpartsselskaber är på denna punkt strängare än reglerna för aktieselskaber. Medan styrelsens handlingsplikt i ett aktieselskab inträder då hälften av aktiekapitalet gått förlorat, uppkommer denna skyldighet i ett anpartsselskab redan när 40 procent av motsvarande kapital, anpartskapitalet, gått förlorat. Styrelsen i ett anpartsselskab är också underkastad mer långtgående krav på åtgärder för att komma till rätta med situationen. Det ankommer sålunda på styrelsen att inom sex månader sammankalla en bolagsstämma och vid denna föreslå åtgärder för att åstadkomma full täckning av anpartskapitalet eller att föreslå att bolaget skall gå i likvidation. Skulle stämman inte besluta om åtgärder för att komma till rätta med kapitalbristen eller inte genomföra dessa åtgärder inom en av Erhvervs- og Selskabsstyrelsen fastställd tidsfrist (som regel fyra veckor) kan myndigheten besluta om upplösning av bolaget. Bolaget kan dock beviljas en längre tidsfrist under vilken en sanering av bolagets finansiella situation får ske med i bolaget successivt intjänade medel. I likhet med vad som är fallet för aktieselskab sanktioneras

styrelsens handlingsplikt i nu nämnda hänseenden inte på annat sätt än genom det skadeståndsansvar som generellt åvilar styrelsens ledamöter.

Den andra skillnaden mellan aktieselskaber och anpartsselskaber som i detta sammanhang kan noteras gäller den möjlighet till ett förenklat förfarande för upplösning av anpartsselskab som infördes i lagen per den 1 januari 1997. Om samtliga anpartshavare är överens därom kan ett anpartsselskab upplösas genom att de tillsammans avger en förklaring till Erhvervs- og Selskabsstyrelsen att all bolagets gäld är betald och att bolaget är upplöst. Anmälan skall vara myndigheten till handa inom två veckor från undertecknandet och åtföljas av ett intyg från tull- och skattemyndigheterna att dessa inte har några krav på bolaget. Sedan bolaget på detta sätt upplösts häftar anpartshavarna personligen för gäld som förelåg vid tidpunkten för undertecknandet. Eventuellt överskott skall fördelas bland anpartshavarna, men lagen ger inga närmare regler om hur detta skall gå till.

3.2 Norge

I Norge har traditionellt funnits endast en bolagsform utan personligt ägaransvar, aksjeselskap, reglerad i lov 4 juni 1976 om aksjeselskaper. Lagen tillkom inom ramen för det nordiska lagstiftningssamarbetet under 1960- och början av 1970-talet. I anslutning till Norges inträde i det Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet påbörjades en omfattande översyn av aksjeselskapslagen, som så småningom lett fram till att det i Norge i dag finns två bolagsformer utan personligt ägaransvar, aksjeselskaper och allmennaksjeselskaper.

3.2.1 Aksjeselskaper och allmennaksjeselskaper

Aksjeselskaper, som regleras i lov om aksjeselskaper av 13. juni 1997 nr 44 är i första hand avsedd att vara en bolagsform för små och medelstora företag med en begränsad ägarkrets, medan allmennaksjeselskaper, som regleras i lov om allmennaksjeselskaper av 13. juni 1997 nr 45 i första hand är avsedd för större företag med en stor och växlande ägarkrets. Den principiella skiljelinjen mellan bolagsformerna bestäms av rätten att vända sig till allmänheten för kapitalanskaffning. Den rätten tillkommer allmennaksjeselskaper men inte aksjeselskaper. Allmennaksjeselskaper skall ha ett aktiekapital om minst 1 milj. NKR, medan motsvarande kapitalkrav för aksjeselskaper är 100.000 NKR.

Reglerna om tillsättande och entledigande av styrelseledamöter liksom om likvidation är i det närmaste identiska för aksjeselskaper och

allmennaksjeselskaper. De behandlas därför under gemensam rubrik nedan.

3.2.1.1 Tillsättande och entledigande av styrelseledamöter

Ett aksjeselskap skall som huvudregel ha en styrelse med minst tre ledamöter. Om bolagets aktiekapital är mindre än 3 milj. NKR får antalet styrelseledamöter vara färre än tre. I ett allmennaksjeselskap skall styrelsen alltid ha minst tre ledamöter.

Styrelsens ledamöter väljs av bolagsstämman, om inte annat föreskrivs i bolagsordningen. Det är inte tillåtet att ge styrelsen eller enskild styrelseledamot rätt att utse styrelseledamöter.

Uppdraget som styrelseledamot gäller för två år, om inte annat anges i bolagsordningen. I bolagsordningen får inte anges en längre mandatperiod än fyra år. Uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie bolagsstämma som hålls under mandatperiodens sista år.

Ett uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om styrelseledamoten eller den som utsett honom anmäler att uppdraget skall upphöra. Om en styrelseledamot vill avgå, skall han lämna styrelsen och den som valt honom "rimelig förhandsvarsel" därom.

3.2.1.2 Likvidation

I likhet med vad som ovan sagts i fråga om den svenska och danska lagstiftningen skiljer den norska regleringen mellan frivillig likvidation och tvångslikvidation. Det senare kan komma i fråga om bolaget saknar styrelse, verkställande ledning eller revisor eller inte till Räkenskapsregistret inom föreskriven tid inkommit med årsredovisning. Tvångslikvidation kan också aktualiseras vid majoritetsmissbruk, något som enligt den norska lagen kan ske på begäran av en enskild aktieägare.

För såväl aksjeselskaper som allmennaksjeselskaper gäller att bolaget dels skall ha ett aktiekapital som uppgår till ett visst i lagen angivet minimibelopp (se ovan), dels skall ha ett eget kapital som vid varje tidpunkt är "försvarligt med hänsyn till risken och omfattningen av bolagets verksamhet".

Om det kan antas att bolagets eget kapital är lägre än vad som krävs för den bedrivna verksamheten, skall styrelsen föreslå stämman lämpliga åtgärder för att ge bolaget ett "försvarligt" eget kapital. Det samma gäller om det kan antas att det egna kapitalet motsvarar mindre än hälften av aktiekapitalet eller mindre än tio procent av balansomslutningen. Om styrelsen inte finner det meningsfullt att föreslå

några åtgärder för att komma till rätta med underkapitaliseringen eller om sådana åtgärder inte låter sig genomföras, skall styrelsen föreslå att bolaget likvideras. Bestämmelsen sanktioneras av skadeståndsreglerna för styrelsens ledamöter.

Beslut om frivillig likvidation fattas av bolagsstämman. Beslutet är som regel giltigt om det biträts av ägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och två tredjedelar av det på stämman företrädde aktiekapitalet. Föreligger grund för tvångslikvidation kan beslutet fattas med enkel majoritet.

Likvidation av ett aksje- eller allmennaksjeselskap ombesörjs av en s.k. avvecklingsstyrelse, som utses av bolagsstämman och träder i den gamla styrelsens och verkställande ledningens ställe. Avvecklingsstyrelsen utses på obestämd tid och med en uppsägningstid på tre månader. I övrigt tillämpas lagens styrelseregler, liksom reglerna om representation för de anställda, även på avvecklingsstyrelsen.

På begäran av aktieägare som representerar en femtedel av aktiekapitalet kan rätten, om särskilda skäl talar för detta, besluta att den skall genomföra likvidationen. Avvecklingen av bolaget sker då enligt reglerna i den norska konkurslagen.

Under likvidationen behåller bolagsstämman sin ställning som bolagets översta beslutsorgan med de inskränkningar i beslutanderätten som kan följa av likvidationsbestämmelserna. Revisorsuppdrag upphör inte till följd av likvidationen.

När bolaget trätt i likvidation skall avvecklingsstyrelsen upprätta en förteckning över bolagets egendom och göra upp en balans som utgångspunkt för avvecklingen. Den skall därefter utfärda kallelse på bolagets fordringsägare, att inom två månader anmäla sina krav på bolaget.

Sedan bolagets tillgångar omvandlats till kontanter, skulderna betalats och tvåmånadersfristen gått till ända, skall behållningen skiftas mellan aktieägarna. Skifte av sakvärden får enligt en uttrycklig bestämmelse ske endast om samtliga aktieägare är överens därom. Likvidatorerna skall därefter avlämna en slutredovisning för sin förvaltning till bolagsstämman och efter stämmans godkännande därav anmäla till Företagsregistret att bolaget är upplöst.

Om det efter bolagets upplösning framkommer ytterligare tillgångar i bolaget, skall avvecklingsstyrelsen utskifta dessa efterskottsvis eller, om beloppet är så litet att det är olämpligt, använda det till välgörande, humanitära eller miljömässiga ändamål.

Beslut om tvångslikvidation på grund av att bolaget saknar styrelse, verkställande ledning eller revisor fattas av rätten efter anmälan från Företagsregistret. Detsamma gäller om bolaget är likvidationsskyldigt enligt bestämmelse i lag eller föreskrift i bolagsordningen, men stäm-

man underlåter att fatta beslut om likvidation. Beslut om likvidation på grund av att bolaget inte inom föreskriven tid inkommit med årsredovisning fattas av rätten efter anmälan från Räkenskapsregistret.

3.3 Finland

I Finland finns endast en bolagsform utan personligt ägaransvar, aktiebolaget. Den nuvarande finländska aktiebolagslagen, lag om aktiebolag (734/78), tillkom i nordiskt samarbete under 1960- och början av 1970-talet. Lagen överensstämmer i stor utsträckning med den svenska aktiebolagslagen.

3.3.1 Privata och publika aktiebolag

På basis av ett betänkande från den s.k. Aktiebolagskommissionen år 1992 (Kommittébetänkande 1992:32) och en fyra år senare presenterad proposition (prop. 89/96) beslutade den finländska riksdagen om omfattande ändringar i aktiebolagslagen. Syftet med ändringarna, som trädde i kraft den 1 september 1997, var bl.a. att anpassa lagen till EG:s bolagsdirektiv.

De nya bestämmelserna innebär att det i Finland på samma sätt som i Sverige numera finns två kategorier av aktiebolag, privata och publika. Aktiekapitalet skall i privata aktiebolag vara minst 50.000 FMK och i publika aktiebolag minst 500.000 FMK.

Bestämmelserna om tillsättande och entledigande av styrelseledamöter i privata bolag stämmer i stort sett överens med motsvarande bestämmelser för publika bolag. Privata och publika aktiebolag behandlas därför under gemensam rubrik nedan.

3.3.1.1 Tillsättande och entledigande av styrelseledamöter

Ett finländskt aktiebolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter. Om bolagets aktiekapital är lägre än 500.000 FMK får styrelsen emellertid bestå av färre än tre ledamöter. I så fall skall det dessutom finnas minst en suppleant i styrelsen.

Styrelsen väljs av bolagsstämman. I bolagsordningen får emellertid föreskrivas att mindre än hälften av ledamöterna skall tillsättas i annan ordning. De som skall väljas till styrelseledamöter skall lämna ett skriftligt, daterat och undertecknat, samtycke till uppdraget innan de blir valda. Syftet med sistnämnda bestämmelse är att "eliminera möjlig-

heterna till sådana i registerpraxis uppdagade missbruk som innebär att bolagsledningen anmäls bestå av personer, vilka inte känt till att de blivit invalda” (prop. 89/96 s. 107).

Mandatperioden för styrelseledamot skall anges i bolagsordningen och bestämmas så att den löper ut senast under den fjärde räkenskapsperioden efter valet, antingen vid slutet av den bolagsstämma där nyval förrättas eller i slutet av räkenskapsperioden.

En styrelseledamot kan avgå innan mandatperioden är till ända. Anmälan om avgång skall göras till styrelsen och, om ledamoten inte är vald av bolagsstämman, till den som har utsett honom. Avgångs-anmälan skall dateras och undertecknas. En styrelseledamot kan också när som helst skiljas från sitt uppdrag av den som har tillsatt honom.

Upphör ett uppdrag som styrelseledamot i förtid och finns det en suppleant, så träder denne i styrelseledamotens ställe. Om det inte finns någon suppleant som kan träda in, skall övriga styrelseledamöter se till att en ny ledamot väljs för den återstående mandattiden. Skall styrelseledamoten väljas av bolagsstämman, får valet anstå till nästa ordinarie stämma vid vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutföred med kvarstående ledamöter och suppleanter.

Om en styrelseledamot vid sin avgång har skäl att anta att bolaget inte längre har några andra styrelseledamöter, är han skyldig att sammankalla en bolagsstämma för att välja en ny styrelse. Denna skyldighet är inte sanktionerad på annat sätt än genom lagens skadeståndsregler.

3.3.1.2 Likvidation

Den finländska aktiebolagslagens bestämmelser om likvidation har stora likheter med regleringen i övriga nordiska länder, särskilt Sverige.

Även i Finland kan likvidationsinstitutet indelas i frivillig likvidation, som bolagsstämman fritt kan besluta om och tvångslikvidation, varom rätten kan förordna bl.a. för det fall bolaget saknar behörig styrelse eller verkställande direktör eller inte inom föreskriven tid inkommit med bokslutshandlingar till registreringsmyndigheten. Anmälan eller ansökan till domstol om tvångslikvidation kan göras av registreringsmyndigheten, styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktören eller aktieägare. Ansökan om tvångslikvidation på grund av att bolaget saknar styrelse eller verkställande direktör kan också göras av borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att bolaget har behörig styrelse eller verkställande direktör. Tvångslikvidation kan också komma i fråga vid maktmissbruk. Talan om sådan likvidation kan i Finland föras av enskild aktieägare.

Beslut om likvidation fattas som huvudregel av bolagsstämman. Beslutet är giltigt om det biträtts av ägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och två tredjedelar av de vid stämman företrädde aktierna. Om det i bolaget finns aktier av olika slag som medför rösträtt, krävs också att beslutet biträtts av aktieägare med minst två tredjedelar av de vid stämman företrädde aktierna inom varje aktieslag. Är bolaget likvidationspliktigt enligt bestämmelse i aktiebolagslagen eller en föreskrift i bolagsordningen, är stämmans beslut giltigt om det biträtts av ägare med mer än hälften av de avgivna rösterna.

Har styrelsen anledning att anta att bolagets eget kapital är mindre än hälften av aktiekapitalet, skall styrelsen utan dröjsmål upprätta en balansräkning för att reda ut bolagets ekonomiska ställning. Styrker balansräkningen styrelsens antagande, skall styrelsen utan dröjsmål låta revisorerna granska densamma och sammankalla en bolagsstämma för att behandla frågan om bolaget skall träda i likvidation. Stämman skall hållas inom två månader från det balansräkningen upprättades.

Bolaget skall träda i likvidation, om inte en ny bolagsstämma, som hålls senast tolv månader efter den nyss nämnda stämman godkänner en av bolagets revisorer granskad balansräkning som visar att bolagets eget kapital uppgår till minst hälften av aktiekapitalet. Om stämman inte fattar beslut om likvidation, skall styrelsen ansöka därom hos rätten. Ansökan kan göras även av revisor och av aktieägare med en tiondel av aktierna i bolaget.

Till skillnad från vad som är fallet enligt den svenska lagen är dessa bestämmelser i den finländska lagen inte sanktionerade med något personligt betalningsansvar, utan med de sedvanliga skadestandsreglerna i lagen.

När bolagsstämma eller domstol fattar beslut om likvidation, skall samtidigt utses en eller flera likvidatorer, som träder i styrelsens och den verkställande direktörens ställe och har att genomföra likvidationen.

Bolagsstämman behåller sin ställning som högsta beslutande organ under likvidationen med de inskränkningar som kan följa av att bolaget skall likvideras.

Revisor kvarstår i sitt uppdrag under likvidationen.

När bolaget har trätt i likvidation skall styrelsen och verkställande direktören utan dröjsmål upprätta bokslut och koncernbokslut för den tid före likvidationens inträdande, för vilken bokslut ännu inte har lagts fram på stämma. Bokslutet skall så snart som möjligt läggas fram på bolagsstämma.

Likvidatorerna skall så snart som möjligt anmäla likvidationsbeslutet för registrering och söka offentlig stämning på bolagets borge-

närer. Bolagets egendom skall förvandlas till pengar, skulderna betalas och kvarvarande tillgångar skiftas ut till aktieägarna.

Om bolagets tillgångar inte förslår till betalning av skulderna, skall likvidator avträda bolagets egendom till konkurs.

Sedan likvidator fullgjort sitt uppdrag skall han upprätta en slutredovisning och framlägga densamma för bolagsstämman. Bolaget anses då upplöst.

Har ett bolag i likvidation inte tillgångar som förslår till täckande av likvidationskostnaderna, skall rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att likvidationen skall upphöra och förklara bolaget upplöst. Bolagets tillgångar skall tillfalla staten.

Yppas efter bolagets upplösning nya tillgångar eller väcks talan mot bolaget eller erfordras av annat skäl likvidationsåtgärder, skall likvidationen fortsätta.

Har bolaget trätt i likvidation på grund av bolagsstämmans beslut eller, vid bristande täckning av aktiekapitalet, på grund av rättsens beslut, kan stämman sedan revisorerna avgivit yttrande besluta att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet fortsättas. Sådant beslut får dock inte fattas, om likvidationsanledning på grund av aktiebolagslagen eller bolagsordningen föreligger eller om bolagets eget kapital är mindre än hälften av aktiekapitalet efter det att utskiftning ägt rum. I lagen sägs uttryckligen att bolagsstämman, om det behövs för att avsluta likvidationen och fortsätta verksamheten, får besluta om ändring av bolagsordningen, ökning av aktiekapitalet, emission av optionsrätter samt om upptagande av lån mot konvertibla skuldebrev och s.k. kapitallån.

4 Kommitténs överväganden

4.1 Styrelselösa bolag

4.1.1 Inledning

Ett aktiebolag är en juridisk person som kan förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter så snart bolaget har blivit registrerat hos PRV. Som juridisk person måste aktiebolaget agera genom fysiska personer som handlar på bolagets vägnar. Till skydd såväl för aktieägarna som för dem som träder i förbindelse med bolaget har i aktiebolagslagen upptagits bestämmelser som i detalj reglerar hur beslut skall fattas i bolaget och vem som har rätt att företräda bolaget i olika situationer.

Aktiebolagets ledningsorganisation har nyligen setts över och nya bestämmelser gäller sedan ingången av år 1999. I lagen behandlas numera fem bolagsorgan, nämligen bolagsstämman, styrelse, verkställande direktör samt revisor och lekmannarevisor. Kompetensfördelningen mellan de olika bolagsorganen kan i korthet beskrivas på följande sätt. Bolagsstämman är det överordnade, i sista hand beslutande organet. Styrelsen har hand om förvaltningen av bolagets angelägenheter. Finns det i bolaget en verkställande direktör handhar denne den löpande förvaltningen medan förvaltningen i övrigt ankommer på styrelsen. Revisorn har till uppgift att granska styrelsens och verkställande direktörens förvaltning och bolagets räkenskaper.

I alla aktiebolag skall det alltså finnas en styrelse, som svarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Det innebär bl.a. att styrelsen skall se till att bolagets organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och bolagets ekonomiska förhållanden i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt. Styrelsen skall fortlöpande bedöma bolagets och, om bolaget är moderbolag, koncernens ekonomiska situation.

Men styrelsen har inte bara det övergripande ansvaret för bolagets organisation och förvaltning. Det är också styrelsen som företräder bolaget utåt och tecknar dess firma. Styrelsen kan utse verkställande direktör och särskild firmatecknare som kan företa rättshandlingar på

bolagets vägnar. Men har det inte skett är det bara styrelsen som är behörig firmatecknare.

Det är tydligt att det skapar stora problem för bolagets borgenärer om det inte finns någon styrelse som kan företräda bolaget. Den som vill föra talan mot bolaget måste kunna få en ansökan om stämning delgiven med detta och det sker normalt genom att handlingen överlämnas till någon ledamot av styrelsen. Om ett sådant försök till delgivning med ett aktiebolag har misslyckats eller delgivningsförsök bedöms som utsiktslösa och det inte är olämpligt med hänsyn till omständigheterna, får enligt nya bestämmelser delgivning ske genom att myndigheten sänder handlingen med post till aktiebolaget och minst en dag senare skickar ett meddelande om att handlingen har sänts (särskild delgivning med aktiebolag). Handlingen och meddelandet skall skickas till den postadress som är registrerad för bolaget i aktiebolagsregistret.

Även om det genom sistnämnda bestämmelser numera för det mesta är praktiskt möjligt att delge ett aktiebolag en ansökan om stämning eller annat meddelande är det för bolagsborgenärerna angeläget att det finns någon som kan företräda bolaget och exempelvis träffa en uppgörelse utom rätta. I aktiebolagslagen finns också sedan gammalt bestämmelser om extra bolagsstämma för kompletteringsval av styrelseledamot, domstolsförordnande om ersättare för styrelseledamot och tvångslikvidation av styrelselösa bolag. Rätt att ansöka om domstolsförordnande och tvångslikvidation har borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

Som framgår av de nämnda bestämmelserna är problemet med styrelselösa aktiebolag inte nytt för lagstiftaren, tvärtom. Statsmakterna har också efter hand skärpt sin inställning och det regelverk som finns i dag är på många sätt effektivt. Samtidigt tvingas man konstatera att nya bestämmelser ger upphov till nya beteenden och att bl.a. de som ägnar sig åt ekonomisk brottslighet fortlöpande anpassar sina metoder efter ny lagstiftning. Det finns därför vissa problem med styrelselösa bolag som kvarstår också efter de nya bestämmelserna om särskild delgivning med aktiebolag.

Det är mot denna bakgrund regeringens uppdrag åt kommittén att föreslå åtgärder mot styrelselösa aktiebolag skall ses.

4.1.2 Problemet

Riksenheten mot ekonomisk brottslighet har i en rapport *Bolagsplundring, Översiktlig kartläggning och förslag till åtgärder* (rapport 1996:1) uppgivit att ett stort antal aktiebolag varje år plundras på

sannolikt mycket stora värden. Det sker genom att oseriösa personer köper aktiebolag, som töms på samtliga eller huvuddelen av sina tillgångar. De plundrade bolagen innehåller därefter som regel enbart skulder. De förundersökningar som avser sådan bolagsplundring är som regel mycket omfattande och svåra beroende på att gärningsmännen vidtagit åtgärder för att försvåra polisens utredningsarbete och dölja vilka personer som i praktiken har haft det bestämmande inflytandet i bolagen.

Det förekommer sålunda att aktiebolag köps för att plundras. Den gamla styrelsen brukar avträda från sitt uppdrag i samband med köpet. I regel utser köparen inte någon ny styrelse. I stället agerar han genom en bulvan, en s.k. målvakt, som har generalfullmakt att företräda bolaget. När bolaget plundrats och förundersökning inleds finns det inte någon styrelse som kan redogöra för vad som förekommit i bolaget.

En annan teknik för att dölja vilka personer som agerat i samband med ekonomisk brottslighet är att låta det bolag som skall plundras byta ägare och styrelse upprepade gånger. När brottet är fullbordat och förundersökning inleds gör de som suttit i bolagets styrelse invändningar om att de avgått innan oegentligheterna började och därför inte känner till vad som förekommit. Vanligen företes protokoll och andra handlingar som stöder en sådan invändning, men om avgången inte registrerats i aktiebolagsregistret kan det ibland finnas skäl att misstänka att handlingarna är förfalskade eller osanna.

Det är tydligt att vilseledande åtgärder av det slag som nu har beskrivits ställer polis och åklagare inför stora problem. Om aktiebolagsregistret alltid gav en korrekt bild av vilka som suttit i styrelsen för ett visst bolag vid varje tillfälle skulle det tveklöst underlätta arbetet med att utreda ekonomisk brottslighet.

Det är emellertid inte bara eller främst polis och åklagare som får problem om ett bolag saknar styrelse. I aktiebolagslagen finns bestämmelser om personligt betalningsansvar för styrelseledamöter som fortsätter bolagets verksamhet trots att bolaget saknar föreskriven täckning för sitt aktiekapital eller som försummar att sända in bolagets årsredovisning till PRV. Vidare finns bestämmelser om skadeståndsansvar för styrelseledamöter gentemot bl.a. bolagets borgenärer. Det är tydligt att en bolagsborgenär som önskar vända sig mot styrelsen för betalning av en bolagets skuld eller utkräva skadestånd av denna möter oväntade svårigheter om han från aktiebolagsregistret får besked att bolaget saknar registrerad styrelse. Detsamma gäller om en styrelseledamot mot vilken skadeståndstalan förs invänder att han avgått ut styrelsen innan den skadeståndsgrundande handlingen företogs men försummat att anmäla saken till aktiebolagsregistret.

Som ovan nämnts har de tidigare ofta påtalade svårigheterna att delge aktiebolag när styrelsen inte är fulltalig numera i stor utsträckning avhjälpes genom reglerna om särskild delgivning med aktiebolag. Man måste emellertid fortfarande räkna med att det tar längre tid att delge ett styrelselöst bolag än ett bolag med styrelse som finns registrerad i aktiebolagsregistret. Det händer dessutom ibland, t.ex. sedan delgivning skett med en registrerad styrelseledamot, att den registrerade personen påstår att han vid tiden för delgivningen hade avgått ur styrelsen.

För att komma till rätta med bolag som saknar registrerad behörig styrelse ger aktiebolagslagen PRV möjlighet att besluta att bolaget skall träda i likvidation. Det har emellertid visat sig att en del bolag försöker kringgå likvidationsreglerna. Det har sålunda förekommit att ett styrelselöst bolag till aktiebolagsregistret anmält en ny styrelse strax före den dag då PRV enligt vad verket meddelat skulle avgöra frågan om likvidation. PRV har då tvingats avbryta likvidationsförfarandet. Så snart PRV:s sistnämnda beslut förelegat har den nya styrelsen avgått och bolaget på nytt stått utan registrerad styrelse.

4.1.2.1 PRV:s rutiner

Hos PRV förs ett register över samtliga aktiebolag (aktiebolagsregistret). I registret finns för närvarande drygt 260.000 aktiebolag registrerade, varav drygt 1.000 är publika bolag och resten privata.

Varje år hanterar PRV ett stort antal ärenden som rör ändringar i bolagens styrelser. Under år 1998 handlade PRV ungefär 60.000 sådana ärenden.

PRV bevakar fortlöpande att de registrerade aktiebolagen har det antal styrelseledamöter som aktiebolagslagen och bolagsordningen föreskriver och att ledamöterna uppfyller bosättnings- och behörighetskraven. PRV kontrollerar sålunda mot SPAR bl.a. ledamöternas ålder innan de registreras och myndigheten får kännedom om bl.a. dödsfall och utflyttning ur riket genom detta register. PRV för dessutom självt de landsomfattande registren över personer som är i konkurs respektive är underkastade näringsförbud. Av de omständigheter som har betydelse för en styrelseledamots behörighet är det bara beslut av rätten om förvaltare enligt föräldrabalken som inte rutinmässigt rapporteras till PRV.

Om PRV genom de nämnda registren eller på annat sätt får uppgift om att exempelvis en styrelseledamot har avlidit, försatts i konkurs eller fått näringsförbud avför PRV ledamoten ur registret. Om det finns en suppleant som kan träda in vidtar verket inte någon ytterligare

åtgärd. Finns det inte någon suppleant kan styrelsen vara beslutför med kvarvarande ledamöter. I så fall antecknar PRV i registret att styrelsen inte är fulltalig. Anteckningen förs också in på de registreringsbevis som utfärdas. Den utgör en påminnelse om att bolaget bör utse en ersättare senast vid nästa ordinarie bolagsstämma.

Om avgången innebär att antalet styrelseledamöter gått ner till hälften eller en ännu mindre andel av hela det antal styrelseledamöter som bolagsstämman fastställt i samband med det senaste styrelsevalet, måste PRV ingripa, eftersom bolaget då saknar en beslutför styrelse.

Ingripandet inleds med att PRV sänder en påminnelse till bolaget med en anmaning att utse så många ledamöter som behövs för att styrelsen skall bli fulltalig och anmäla de nyvalda till PRV inom sex veckor (jfr 13 kap. 6 a § ABL). Påminnelsen behöver inte delges bolaget utan det är tillräckligt att den sänds med vanlig post till bolagets senast anmälda postadress (prop. 1994/95:67 s. 36). Under år 1997 utfärdade PRV 1.182 sådana påminnelser. Motsvarande antal år 1998 var 672.

Vidtar bolaget inte några åtgärder inom den angivna tiden förelägger PRV bolaget samt aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att komma in med skriftligt yttrande till myndigheten inom viss tid. I föreläggandet upplyses att bolaget kan försättas i likvidation om behörig styrelse inte anmäls inom angiven tid. Föreläggandet skall delges bolaget, om det kan ske på annat sätt än genom kungörelse-delgivning enligt 15-17 §§ delgivningslagen (1970:428), och kungöras i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader före utgången av den utsatta tiden.

I de flesta fall räcker det att PRV skickar en påminnelse för att bolaget skall vidtaga rättelse. Möjligheten att förelägga bolag att vid äventyr av tvångslikvidation yttra sig över att behörig styrelse saknades behövde bara utnyttjas i 422 fall under år 1997 och 252 fall under 1998. Av dessa bolag försattes 276 under 1997 och 156 under 1998 i likvidation.

4.1.3 Förslag till åtgärder

Kommittén skall överväga vilka åtgärder som behövs för att lösa problemen med de styrelselösa bolagen.

En möjlighet som kommittén är ålagd att överväga för att komma till rätta med bolag som helt saknar registrerad styrelse är att skärpa de nuvarande likvidationsreglerna. I direktiven anges två sätt att åstadkomma en sådan skärpning. Det ena är att förkorta de tidsfrister som gäller för likvidationsförfarandet (1) och det andra är att införa

bestämmelser om att ett aktiebolag som under viss längre tid har saknat registrerad styrelse kan försättas i likvidation utan hinder av att det under likvidationsförfarandet anmäler ny styrelse (2). Kommittén är fri att pröva även andra lösningar.

Kommittén skall vidare överväga problemet att styrelseledamöter påstår att de har avgått. En lösning kan vara att utseende och entledigande av styrelseledamöter skall ges rättsverkan först i och med registreringen (3). Kommittén skall också överväga mera begränsade regler, t.ex. att ett beslut att utse en styrelseledamot eller en styrelseledamots avgång eller entledigande förfaller om det inte anmäls för registrering inom en viss kortare tid (4).

Kommittén behandlar dessa fyra frågor under särskilda rubriker.

4.1.3.1 Frågan om förkortade tidsfrister i likvidationsförfarandet

Behövs påminnelse?

Likvidationsförfarandet kan indelas i två faser, påminnefasen och föreläggandefasen. Den första fråga som inställer sig när det blir aktuellt att snabba på förfarandet är om det är möjligt att avstå från påminnelse vid tvångslikvidation. Påminneinstitutet lagfästes samtidigt med möjligheten att besluta om en särskild avgift motsvarande kostnaderna i likvidationsärendet och utgör en nödvändig förutsättning för att sådana avgifter skall kunna åläggas. Det är dock i och för sig möjligt såväl att avskaffa dessa avgifter som att döma ut dem utan föregående påminnelse.

Som framgått av det föregående är emellertid påminneinstitutet av allt att döma ett väl fungerande institut. Det är rimligt att PRV inleder sitt förfarande med en enkel påminnelse i vanligt brev, om att bolagets styrelse inte uppfyller lagens krav och att bolaget bör anmäla ny ledamot så att styrelsen blir behörig igen. Eftersom delgivning inte erfordras är det billigt med påminnelser. Den tid om sex veckor som PRV brukar ange i sina påminnelser är inte särskilt lång och har bestämts med hänsyn till den tid det tar att kalla till och hålla bolagsstämma. Den kan därför inte göras mycket kortare. Det för kommittén avgörande argumentet är emellertid att påminneinstitutet framstår som förhållandevis effektivt med hänsyn till den begränsade och billiga myndighetsinsatsen. I 60 procent av fallen räcker det att PRV skickar en påminnelse för att bolaget skall vidtaga rättelse.

Det kan förekomma att PRV har sådan information om ett bolag eller dess styrelse att det får anses mindre lämpligt att utfärda påminnelse. Det kan för att ta ett exempel gälla ett bolag som varit föremål för likvidationsförfarande men i sista stund anmält ny styrelse i

följd varav PRV avskrivit likvidationsärendet. Om den nya styrelsen avgått så snart avskrivningsbeslutet meddelats, bör PRV omedelbart kunna utfärda ett nytt likvidationsföreläggande. Det kan emellertid ske redan enligt nuvarande bestämmelser.

På grund av det anförda anser kommittén att det inte finns skäl att ändra i de nuvarande påminnelserutinerna.

Kan tiden för yttrande förkortas?

Om ett bolag fått en påminnelse om att vidtaga rättelse men inte anmält behörig styrelse inom angiven tid, måste PRV gå vidare och utfärda ett föreläggande för bolaget samt dess aktieägare och borgenärer att inom viss tid komma in med ett yttrande i frågan om bolaget skall försättas i likvidation. Tiden bestäms av PRV med hänsyn tagen till att föreläggandet skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader före utgången av den utsatta tiden. Det är i praktiken inte möjligt att kungöra föreläggandet samma dag som det meddelas. Minsta tiden för yttrandet blir därför drygt två månader. Enligt PRV:s rutiner bestäms tiden regelmässigt till två och en halv månad vilket tillsammans med en påminnelsetid om sex veckor innebär att ett bolag utan behörig styrelse normalt försätts i likvidation drygt fyra månader efter det att PRV inlett förfarandet.

Ett likvidationsförfarande på grund av en så allvarlig brist som att bolaget saknar behörig styrelse bör enligt kommitténs mening inte ta så lång tid som det gör med gällande regler och PRV:s nuvarande rutiner. Myndigheten har upplyst att den för kallelse på bolagsborgenärerna i samband med fusion (se 14 kap. 16 § ABL) tillämpar en tid av två månader. Det är enligt kommitténs mening en mera lämplig tid men kommittén anser att man i ärenden om tvångslikvidation på nu aktuell grund kan korta av tiden ytterligare med hänsyn till att det är angeläget att varje aktiebolag har en behörig styrelse. Föreläggandet har som regel föregåtts av en påminnelse och kommer då inte överraskande för bolaget. Av hänsyn till bolagets borgenärer bör emellertid tiden för yttrande inte vara för kort. Kommittén menar att den aldrig bör understiga en månad. Det bör emellertid finnas möjlighet för PRV att i det enskilda fallet bestämma en längre tid för yttrandet än som sagts nu, t.ex. när föreläggandet inte har föregåtts av påminnelse. Någon längsta tid för yttrandet bör därför inte anges i lagen.

På grund av det anförda föreslår kommittén att tiden för yttrandet skall vara minst en månad. Ett bolag som saknar behörig styrelse kommer då att kunna försättas i likvidation på sex veckor plus en

månad, dvs. drygt två månader från det förfarandet inleddes. Det innebär en halvering av tiden jämfört med nuvarande ordning.

Det är ändamålsenligt att den kortaste tiden för yttrande är enhetlig för samtliga likvidationsgrunder som PRV har att pröva och att samma tid gäller för kallelse till förhandling i de fall rätten skall pröva likvidationsfrågan. Kommittén föreslår därför att den tid som angivits i föregående stycke även skall gälla för övriga likvidationsgrunder.

Behöver föreläggandet kungöras?

Den minsta tid för föreläggande som kan tillämpas blir den tid som anges i lagen med utgångspunkt i dagen för kungörande av föreläggandet i Post- och Inrikes Tidningar. Det väcker frågan om det är möjligt att avskaffa kungörelseförfarandet.

Kommittén vill för sin del besvara den frågan nekande. Att bolaget riskerar att försättas i likvidation kan ha stor betydelse för dess aktieägare och borgenärer. De måste ha möjlighet att bevaka att bolaget inte upphör utan att de får kännedom om det. En sådan bevakning kan de uppnå genom att läsa Post- och Inrikes Tidningar. Om kungörelseplikten försvinner finns det ingen annan lika enkel och billig möjlighet att ordna denna bevakning. Att avskaffa kungörelseförfarandet är med hänsyn till det sagda inte möjligt.

Behöver föreläggandet delges bolaget?

Den tid som enligt vad nu sagts kan vinnas genom att tiden för yttrande förkortas förutsätter att bolaget kan delges föreläggandet inom samma tid. Lagen kräver nämligen att föreläggandet delges bolaget, varvid kungörelsedelgivning inte utan vidare godtas. Det ligger i sakens natur att det kan vara svårt att finna någon som är behörig att ta emot en delgivning på bolagets vägnar när detta enligt aktiebolagsregistret helt saknar styrelse. Tidigare var delgivningssvårigheterna också betydande. Genom de nya bestämmelserna om särskild delgivning med aktiebolag har av allt att döma situationen förbättrats radikalt. De nya bestämmelserna har visserligen inte varit i kraft under så lång tid att det går att säga att problemen är helt lösta men enligt vad PRV upplyst fungerar den nya ordningen tillfredsställande. För bolag som har någon eller några styrelseledamöter registrerade tillämpar PRV för tids vinnande ofta delgivningslagens bestämmelser om ordinär delgivning, dvs. föreläggandet sänds i vanligt brev med mottagningsbevis, eftersom sådan delgivning, när mottagaren utan omgång sänder mottagningsbeviset till PRV, går fortare än särskild delgivning med aktiebolag.

Det finns situationer då PRV måste använda sig av traditionella metoder för delgivning. Om exempelvis bolaget inte har anmält någon postadress till PRV kan särskild delgivning med aktiebolag inte ske. För sådana situationer måste PRV ha tid att uttömma alla delgivningsmöjligheter. Kommittén har i det föregående föreslagit att någon längsta tid för föreläggandet inte skall anges i lagen för att ge PRV möjlighet att laga efter läglighet i situationer av nu ifrågavarande slag.

De nuvarande rutinerna för delgivning ger alltså såvitt framkommit inte upphov till några påtagliga problem. Det är också högst rimligt att ett föreläggande i ett för bolagets bestånd avgörande ärende om tvångslikvidation delges bolaget. Kommittén föreslår därför inte några ändringar såvitt gäller skyldigheten att delge bolaget föreläggandet eller formerna för delgivningen.

4.1.3.2 Frågan om tvångslikvidation skall kunna fullföljas utan hinder av att bolaget under förfarandet anmäler en ny styrelse

Det har förekommit att ett aktiebolag enligt aktiebolagsregistret helt saknat styrelse under en längre tid. När PRV inlett likvidationsförfarande mot bolaget, har detta för registrering anmält en behörig styrelse och PRV avbrutit likvidationsförfarandet och avskrivit ärendet. Så snart avskrivningsbeslutet fattats har den nya styrelsen avgått och bolaget anmält detta för registrering vilket lett till att bolaget återigen stått helt utan registrerad styrelse. PRV har då inlett ett nytt likvidationsförfarande med risk för att detta avslutas på samma sätt. Det är mot denna bakgrund kommittén har fått i uppdrag att pröva om det borde vara möjligt att under angivna omständigheter fullfölja en tvångslikvidation utan hinder av att bolaget under förfarandet anmäler ny behörig styrelse.

Om en tvångslikvidation av ett bolag på den grunden att bolaget under längre tid enligt aktiebolagsregistret helt har saknat styrelse inte skulle kunna stoppas av bolaget genom att det utser behörig styrelse och anmäler den för registrering medan ärendet står öppet hos PRV, finns det mycket lite anledning att sända påminnelse och föreläggande till bolaget. Inte heller framstår det som motiverat med delgivning och kungörelse av föreläggandet. Aktieägarna och bolagsborgenärerna skulle ju med en sådan regel inte heller kunna påverka utgången i likvidationsärendet. Det enda som skulle kunna förhindra att bolaget tvångslikvideras är extraordinära omständigheter, som att bolaget sänt in anmälan för registrering innan PRV inledde förfarandet men verket har försummat att registrera uppgifterna, något som får förutsättas ske

så sällan att det inte finns skäl att i detta sammanhang räkna med den möjligheten. Det är tydligt att den reglering som nu har skisserats kan karaktäriseras som summarisk på gränsen till drakonisk.

Det finns då anledning att hålla i minnet den statistik rörande PRV:s rutiner som har redovisats ovan. Siffrorna ger vid handen att det endast är ett fåtal bolag, motsvarande några promille av samtliga bolag, som varje år under kortare eller längre tid saknar behörig styrelse. Problemet är med andra ord inte så stort om man bara ser till antalet berörda bolag.

Det finns dessutom skäl att anta att det bara är i rena undantagsfall som bolag utan styrelse eller med obehörig styrelse kan sättas i samband med bolagsplundring och annan ekonomisk kriminalitet. Som kommittén ser det skapas de största problemen för polis och åklagare som arbetar med ekonomisk brottslighet inte av att aktiebolag saknar behörig styrelse utan av att styrelsen består av bulvaner, s.k. målvakter. Det problemet kan man emellertid inte komma till rätta med genom bestämmelser om att förordnande om tvångslikvidation i vissa fall skall kunna meddelas utan hinder av att bolaget under förfarandet anmäler ny behörig styrelse till PRV.

Det finns sannolikt nära 200.000 aktiebolag, motsvarande närmare 80 procent av samtliga aktiebolag, där styrelsen består av en enda ledamot och en enda suppleant. Inte sällan är suppleanten en nära släkting till styrelseledamoten och saknar närmare kunskaper om aktiebolaget. Avlider styrelsefunktionären måste styrelsen kompletteras med ny styrelseledamot eller suppleant och anmälan för registrering ske till PRV. Man kan inte räkna med att suppleanten eller dödsbodelägarna alltid känner till detta och under rådande omständigheter omedelbart vidtar de åtgärder som aktiebolagslagen kräver. En bestämmelse om att ett aktiebolag som i aktiebolagsregistret stått utan registrerad styrelse i t.ex. tre månader i sträck skall försättas i likvidation utan hinder av att behörig styrelse anmäls medan likvidationsärendet prövas av PRV kan därför enligt kommitténs mening slå orimligt hårt.

Kommittén menar sammanfattningsvis att den ordning som antyds i direktiven inger stora betänkligheter. Aktieägarna och framför allt bolagsborgenärerna riskerar rättsförluster om bolaget utan vidare försätts i likvidation. De nuvarande rutinerna framstår också i de fall som nu diskuteras som på det hela taget väl utformade. PRV bevakar automatiskt att registrerade bolag har behörig styrelse och har rutiner som innebär att verket snabbt utfärdar en påminnelse till bolaget om behörigheten är bristfällig. Det framstår också som närmast självklart för kommittén att om PRV upptäcker att ett aktiebolag i aktiebolagsregistret står helt utan styrelse, verket bör sända en påminnelse till

bolaget med anmodan att inom sex veckor anmäla en behörig styrelse. Om påminnelsen inte leder till avsett resultat är det för kommittén naturligt att PRV förelägger bolaget att yttra sig om bristen på behörig styrelse vid äventyr av tvångslikvidation. Hänsynen till bolagets aktieägare och borgenärer kräver att föreläggandet kungörs och att bolaget delges föreläggandet. Erfarenheten visar att bolag som blivit förelagda att yttra sig ofta anmäler behörig styrelse. Det skedde år 1997 och 1998 i 35 respektive 38 procent av fallen. Det finns inga uppgifter om i vilken utsträckning dessa bolag helt saknat styrelse under längre tid men siffrorna tyder på att en drakonisk bestämmelse om att långvarig brist på behörig styrelse inte kan avhjälpas under ärendets handläggning hos PRV kan få olyckliga effekter.

På grund av det anförda lägger kommittén inte fram något förslag om att tvångslikvidation skall kunna fullföljas utan hinder av att bolaget under förfarandet anmäler en ny styrelse.

4.1.3.3 Frågan om registrerade styrelseledamöter som sanningslöst påstår att de vid viss tid har avgått

I en rapport från åklagarväsendet (rapport 1996:1 om bolagsplundring s. 54) som överlämnats till regeringen anføres att det är vanligt att personer som är registrerade som styrelseledamöter i aktiebolagsregistret påstår att de i själva verket hade avgått före en viss kritisk tidpunkt och att de därför inte kan göras ansvariga för de handlingar som företagits i bolagens namn. Ibland presenteras ett förfalskat bolagsstämmo-protokoll eller styrelseprotokoll till stöd för påståendet. För att komma till rätta med problemet föreslås i rapporten att förändringar i kretsen av styrelseledamöter skall ges rättsverkan först i och med att uppgifterna om förändringarna registreras hos PRV. Kommittén har fått i uppdrag att pröva om det finns några problem med en sådan ordning.

I aktiebolagslagen finns bestämmelser om registreringens positiva och negativa rättsverkningar. Dessa bestämmelser har till syfte att skydda tredje man som träder i förbindelse med ett aktiebolag och som måste kunna lita på att de som är registrerade som ställföreträdare för bolaget också har behörighet att binda detta. Bestämmelserna har alltså tillkommit i omsättningens intresse och säger ingenting om vilka påföljder som kan åläggas en försumlig eller kriminell ställföreträdare

Den omständigheten att någon står registrerad som styrelseledamot i aktiebolagsregistret vid tiden för en viss åtgärd i bolagets förvaltning utgör som kommittén ser det, en omständighet som talar för att ledamoten *kan* ha ett ansvar för åtgärden men det ankommer på den som för talan om skadestånd eller straff att visa att det faktiskt förhåller sig

på det viset. Bevisvärdet av registreringen skall enligt kommitténs mening inte överdrivas. Avgörande torde i praktiken bli andra bevis såsom styrelseprotokoll, kontrakt och andra sådana handlingar som visar vem eller vilka som deltog i det omtvistade beslutet eller vidtog den ifrågavarande åtgärden.

En ordning som innebär att ett uppdrag som styrelseledamot börjar och slutar med registreringen i aktiebolagsregistret löser alltså inte de ofta påtalade bevisvärigheterna i brottmål och mål om skadestånd och är dessutom enligt kommitténs bedömning förenad med en rad praktiska olägenheter.

Alla bolag skulle då i omedelbar anslutning till styrelseval vara tvungna att för registrering anmäla vilka styrelseledamöter som tillkommit och vilka som avgått. Vid en försummad anmälan skulle det bli problem med de beslut som den nya styrelsen fattade, eftersom den gamla styrelsen skulle komma att stå kvar i aktiebolagsregistret och i lagens mening vara ensam kompetent att fatta beslut i styrelsens namn. Dessa problem skulle komma att uppstå i nära nog samtliga aktiebolag eftersom styrelse normalt väljs på ordinarie bolagsstämma och traditionen bjuder att den nya styrelsen omedelbart efter stämman håller ett konstituerande möte. Det är tydligt att om konstituerande styrelsesammanträde hålls så nära inpå valet, det inte finns någon möjlighet för PRV att hinna registrera den nya styrelsen innan sammanträdet avslutas.

Med tanke på vad nu sagts skulle man kunna tänka sig den ordningen att styrelseuppdraget började när anmälan om valet kommit in till PRV, förutsatt naturligtvis att anmälan efter vederbörlig komplettering ledde till att styrelseledamoten registrerades i aktiebolagsregistret. Med en sådan modell skulle det ställa sig naturligt att exempelvis verkställande direktören, före bolagsstämman gjorde i ordning en anmälningsblankett till PRV med uppgift om de personer som skulle komma att föreslås som styrelseledamöter och de styrelseledamöter som inte föreslås omvalda. Följde stämman detta förslag kunde verkställande direktören omedelbart efter stämman beordra någon medarbetare på bolagets kontor att per fax eller e-post överbringa anmälan till PRV. Så snart anmälan expedierats skulle den nya styrelsen kunna sammanträda och fatta giltiga beslut, allt under förutsättning att anmälan sedermera ledde till registrering. I detta sammanhang skall nämnas att PRV kräver underskrift i original från nya styrelseledamöter. Dessa skulle då få överbringas i efterhand tillsammans med i förekommande fall kompletterande uppgifter om styrelseledamöterna.

Den rutin som nu skisserats är utan tvekan fullt möjlig att genomföra i större aktiebolag. Mera tveksamt är det om detsamma kan sägas

om de många mindre bolag som finns. Det kan antas att det endast med stöd av massiva informationsinsatser skulle vara möjligt att få genomslag för en ordning som innebar att styrelseval på ordinarie bolagsstämma omedelbart anmäls till PRV innan konstituerande styrelsesammanträde hålls.

Även om man kan bemästra problemen med det konstituerande styrelsesammanträdet återstår att lösa de svårigheter som uppkommer i den tänkta nyordningen om en styrelseledamot avgår i förtid. I dag gäller att uppdraget upphör omedelbart i samband med att avgången anmäls till styrelsen. Bolaget är skyldigt att anmäla saken för registrering och den avgångne ledamoten kan själv göra anmälan. Med den skisserade ordningen skulle uppdraget bestå till dess avgången registrerats i aktiebolagsregistret. Det skulle få konsekvenser för den som vill avgå. Antag att en ledamot under pågående styrelsesammanträde finner att han inte vill vara kvar i styrelsen eftersom majoriteten är beredd att fatta beslut om åtgärder som han anser vara direkt lagstridiga. Han anmäler sin avgång vid sittande bord och lämnar omedelbart sammanträdet. De kvarvarande fattar därefter de beslut som utlöst avgången. Den avgångne anmäler själv efter någon tid att han avgått och detta registreras någon eller några veckor senare.

Det torde vara uteslutet att den avgångne styrelseledamoten i detta fall skulle kunna hållas straffrättsligt ansvarig för de beslut som styrelsen fattade sedan han lämnat rummet. Inte heller torde han kunna åläggas skadeståndsansvar enligt aktiebolagslagen på grund av samma beslut. Varken uppsåt eller försummelse kan ju läggas honom till last. Men hur förhåller det sig med styrelseledamotens ansvar om bolaget sedan han lämnat sammanträdet beslutat att inte inbetala innehållna källskatter på föreskriven dag som infaller innan hans avgång blivit registrerad i aktiebolagsregistret? Och vad händer om kvarstående styrelseledamöter bryter mot bestämmelserna om vad som enligt 13 kap. 2 § ABL skall ske om bolaget saknar föreskriven täckning för sitt aktiekapital? Eller försummar att sända in bolagets årsredovisning i tid?

För kommittén står det klart att om det skall införas bestämmelser som innebär att ett uppdrag som styrelseledamot börjar och slutar med registreringen i aktiebolagsregistret, dessa måste kopplas till ett ansvar för bolagets uppkommande förpliktelser vid försummelse av sistnämnt slag. Ett sådant ansvar finns redan i dag, men ansvaret måste rimligen skärpas något om det skall vara någon mening med nya bestämmelser. Självklart måste det finnas kvar en möjlighet för en styrelseledamot som avgår att freda sig genom en omedelbar anmälan av avgången till aktiebolagsregistret. Om han emellertid förbiser att anmäla avgången och bolaget inte heller gör anmälan, måste styrelseledamoten tillsammans med de övriga svara för bolagets uppkommande förpliktelser. Det

är tydligt att en sådan reglering kan leda till resultat som framstår som stötande i det enskilda fallet.

På grund av det anförda lägger kommittén inte fram något förslag om att förändringar i kretsen av styrelseledamöter skall ges rättsverkan först i och med att uppgifterna om förändringarna registreras eller anmäls till PRV.

4.1.3.4 Andra åtgärder

Kommittén har även fått i uppdrag att överväga mera begränsade åtgärder såsom att införa regler om att en styrelseledamots anmälan om sin avgång eller ett beslut om en styrelseledamots entledigande förfaller om anmälan eller beslutet inte anmäls för registrering till PRV inom en viss kortare tid. Bulvanutredningen har ställt sig positiv till en sådan lösning och föreslagit att kommittén i första hand undersöker om det är möjligt att införa en reglering av det slaget (SOU 1998:47 s. 65).

Den av Bulvanutredningen föreslagna regeln har till syfte att komma till rätta med situationer då polis och åklagare anser sig kunna konstatera ekonomiska oegentligheter i bolaget. De styrelseledamöter som finns registrerade i aktiebolagsregistret vill emellertid inte ta något ansvar för vad som skett i bolaget utan hävdar att de avgått innan de ifrågasvarande åtgärderna vidtogs. Till stöd för sin invändning kan de förete protokoll över sammanträde med styrelsen av vilket framgår att de gjort avgångsanmälan. Tanken med den föreslagna regeln är att en sådan invändning om avgång skulle sakna betydelse om anmälningen inte följts upp med en anmälan om avgången till aktiebolagsregistret inom tre månader. Frågan är emellertid vad man uppnår med en sådan regel.

Om en styrelseledamot anmält till styrelsen att han vill avgå omedelbart upphör hans uppdrag med ens om annat inte sägs. Är styrelsen behörig och beslutför utan honom kan styrelsen fortsätta som vanligt till nästa bolagsstämma då kompletteringsval sker. Beslut som styrelsen fattar blir alltså giltiga. Skulle bolaget och den avgångne styrelseledamoten underlåta att anmäla avgången till PRV innebär den föreslagna regeln att styrelseledamoten återinträder i styrelsen. För beslut som fattats i hans frånvaro har han emellertid inte något ansvar. Han får anses ha giltig ursäkt för att han inte deltagit i besluten.

Det framstår då som skäligen poänglöst med en regel som föreskriver att styrelseledamoten automatiskt återinträder i styrelseuppdraget. Ett sådant återinträde har ingen betydelse beträffande beslut som har fattats i hans frånvaro under mellantiden. Och om styrelseledamoten vägrar att komma till nya styrelsesammanträden kan han

knappast hållas ansvarig för beslut som fattas på dessa. Den enda betydelse regeln kan få är att styrelseledamoten åläggs ett sådant personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser som följer av vissa bestämmelser i aktiebolagslagen, t.ex. 13 kap. 2 §. Enligt kommitténs mening inger emellertid den sistnämnda aspekten på regeln betänkligheter.

På grund av det anförda lägger kommittén inte fram något förslag om att en styrelseledamots anmälan om sin avgång eller ett beslut om en styrelseledamots entledigande förfaller om anmälan eller beslutet inte anmäls för registrering till PRV inom en viss kortare tid.

I detta sammanhang vill kommittén något beröra den ordning som finns i Finland och som innebär att om alla styrelseledamöterna avgår i förtid så är den styrelseledamot som kvarstår till sist skyldig att vända sig till länsstyrelsen och begära tillstånd att utlysa en extra stämma på vilken fråga om nyval av styrelse skall behandlas. Han är också skyldig att utfärda en sådan kallelse innan han själv avgår. Avgår han ändå riskerar han skadestånd (se avsnitt 3.3.1.1).

Kommittén noterar inledningsvis att skyldigheten att kalla till stämma för kompletteringsval av styrelse redan finns i den svenska aktiebolagslagen (8 kap. 12 §). Bestämmelsen får anses innebära att kvarvarande styrelseledamot eller styrelseledamöter kan kalla till stämma för detta ändamål, även om mer än hälften av antalet ledamöter hunnit avgå och de kvarvarande styrelseledamöterna således är så få att styrelsen inte längre är beslutför enligt huvudregeln i 8 kap. 18 §. Kommittén vill också peka på bestämmelsen i 9 kap. 12 § som säger att om en bolagsstämma som skall hållas enligt aktiebolagslagen, inte sammankallas på föreskrivet sätt, skall länsstyrelsen på anmälan av en styrelseledamot genast på bolagets bekostnad sammankalla stämman. Den svenska ordningen överensstämmer således nära med den finländska.

Det kan enligt kommitténs mening inte komma i fråga att förbjuda den siste styrelseledamoten att avgå. Det kan vara en ren tillfällighet i vilken ordning avgångarna sker och det finns ingenting som säger att den som sist kommer till insikt om att han inte vill vara styrelseledamot är skickad att vidtaga de åtgärder som behövs för att bolaget skall leva vidare eller avvecklas i god ordning. Att vara styrelseledamot är ett förtroendeuppdrag som uppdragstagaren måste kunna avsäga sig, särskilt om han anser att han riskerar ett personligt betalningsansvar för bolagets uppkommande förbindelser eller eljest äventyrar sin personliga ekonomi om han kvarstår.

Till det sistnämnda kan fogas den anmärkningen att det också framstår som svårt att ålägga en styrelseledamot sanktioner för att han avgår från sitt uppdrag. I den finländska lagen sågs att den siste

styrelseledamoten riskerar skadestånd om han avgår utan att först kalla till stämma, men frågan inställer sig: vilken skada uppstår om den siste styrelseledamoten avgår utan att vidtaga kallelseåtgärder och kan skadan i så fall anses vara en adekvat följd av hans underlåtenhet?

Kommittén förslår mot bakgrund av vad nu sagt inte några inskränkningar i rätten att avgå ur styrelsen.

4.2 Upplösning genom likvidation

I 13 kap. Likvidation och upplösning behandlas flera olika institut. Det är främst frivillig likvidation och tvångslikvidation, men i kapitlet finns också bestämmelser om upplösning av bolag genom avförande ur aktiebolagsregistret samt vid konkurs. Bestämmelserna har i doktrinen behandlats av bl.a. Lindskog, S., Aktiebolagslagen 12:e och 13:e kap. Kapitalskydd och likvidation, Juristförlaget, 2 uppl. 1995.

4.2.1 Frivillig likvidation

Att aktieägarna måste ha möjlighet att upplösa aktiebolaget, om de skulle vilja det är en självklarhet. Beslut om frivillig likvidation fattas enligt 13 kap. 1 § ABL av bolagsstämman med enkel majoritet. I 1944 års lag krävdes kvalificerad majoritet. Kommittén har prövat frågan om det finns skäl att återgå till kvalificerad majoritet. Det skulle ge ett visst skydd åt en aktieägarminoritet mot att majoriteten med knappmarginall försätter bolaget i likvidation trots att det enligt minoritetens bedömning har goda framtidsutsikter. Nackdelarna med en sådan regel skulle emellertid vara stora. Om majoriteten bedömer bolagets framtidsutsikter som dystra medan minoriteten tycker tvärtom, kan det inte anses lämpligt att generellt låta minoritetens bedömning segra. En fortsatt drift under sådana omständigheter kan knappast bli framgångsrik. Som kommittén ser det är det i en sådan situation bättre att låta flertalet bestämma och låta minoritetsskyddet ligga i andra bestämmelser i aktiebolagslagen.

På grund av det anförda föreslår kommittén att institute frivillig likvidation behålls och att giltigt beslut därom skall kunna fattas av bolagsstämman med enkel majoritet.

Det bör emellertid liksom hittills finnas möjlighet att i bolagsordningen föreskriva kvalificerad majoritet för beslut om frivillig likvidation. En sådan bolagsordningsbestämmelse får enligt nuvarande ordning stå tillbaka för huvudregeln om enkel majoritet, om grund för

tvångslikvidation föreligger. Kommittén föreslår ingen ändring på denna punkt.

I gällande rätt finns inga bestämmelser om vilket beslutsunderlag som skall finnas när aktieägarna skall pröva om bolaget skall träda i likvidation. Det framstår som en brist och kommittén föreslår bestämmelser härom. Bestämmelserna har utformats efter mönster av de bestämmelser om ökning och nedsättning av aktiekapitalet som kommittén förslagit i delbetänkandet Aktiebolagets kapital (SOU 1997:22).

Till början av 1980-talet fanns i ABL bestämmelser om s.k. fattiglikvidation. De innebar ett förenklat likvidationsförfarande, om det saknades tillgångar i bolaget så att det räckte till att betala likvidationskostnaderna (jfr 13 kap. 15 § tredje stycket ABL). Institutet avskaffades som en konsekvens av att möjligheterna till s.k. fattigkonkurs togs bort. Under senare år har framkommit önskemål om ett återinförande av möjligheterna till fattiglikvidation därför att likvidationsförfarandet anses vara alltför kostsamt.

Kommittén vill i sammanhanget påpeka att det är möjligt att hålla likvidationskostnaderna nere genom att styrelsen, innan ett formellt beslut om frivillig likvidation fattas, omvandlar bolagets tillgångar till kontanter, betalar bolagets samtliga skulder, om fordringsägarna accepterar detta, och placerar ett eventuellt överskott på bolagets bankräkning. Har detta skett torde förutsättningar föreligga för en överenskommelse som innebär att en av aktieägarna köper ut de övriga. En likvidation på ansökan av den ende aktieägaren i ett aktiebolag som inte har annat att skifta än kontanter på banken kan inte föranleda några större likvidationskostnader, särskilt som det finns möjligheter att förlägga likvidationsutbrottet till ett räkenskapsårsskifte och på så sätt hålla revisions- och redovisningskostnaderna nere. Kommittén vill därför ifrågasätta det praktiska behovet av nya bestämmelser om fattiglikvidation.

Ett återinförande av institutet fattiglikvidation skulle också inge vissa betänkligheter. Något motsvarande institut finns inte i dag i konkursrätten. Bestämmelser om fattiglikvidation utan att det finns liknande bestämmelser om fattigkonkurs kan befaras leda till att ekonomiska brottslingar försätter de bolag som de utnyttjat i brottslig verksamhet i fattiglikvidation i syfte att undgå den granskning beträffande ekonomiska oegentligheter som i dag sker inom ramen för konkursförfarandet. Kommittén anser sig därför inte böra lägga fram förslag om återinförande i aktiebolagslagen av bestämmelser om fattiglikvidation.

4.2.2 Tvångslikvidation på grund av kapitalbrist

4.2.2.1 Inledning

I 13 kap. 2 § ABL finns bestämmelser om täckningskontroll. Bestämmelserna innebär i korthet att styrelsen, så snart det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, snarast möjligt till bolagsstämman skall hänskjuta fråga om bolaget skall träda i likvidation. Samma skyldighet gäller om bolaget vid utmätningsförsök visat sig sakna utmätningsbara tillgångar. Beslutar stämman att bolaget skall bestå, måste aktieägarna inom åtta månader från hänskjutandet läka kapitalbristen. Har bolagsstämman inom denna tidsfrist inte genom en ny kontrollbalansräkning konstaterat att det egna kapitalet täcker hela det registrerade aktiekapitalet, är bolaget skyldigt att gå i likvidation. Beslutar inte stämman om likvidation, skall styrelsen ansöka härom hos rätten. Sådan ansökan kan också göras av styrelseledamot, verkställande direktören, revisor eller aktieägare. Styrelseledamot som inte agerar efter det påbjudna mönstret blir medansvarig för förpliktelser som bolaget ådrar sig. Detsamma gäller aktieägare som trots vetskap om likvidationsplikten deltar i beslut om att bolagets verksamhet skall fortsätta.

I doktrinen har bestämmelserna i 13 kap. 2 § ABL kritiserats för att ha ett oklart syfte och, i den mån den skall skydda bolagets fordringsägare, vara mindre ändamålsenliga. Borgenärsskyddet tillgodoses, har det sagts, på ett fullgott sätt av reglerna i konkurs- och strafflagstiftningen.

Kommittén vill först erinra om att aktiebolagsformens främsta kännetecken är att aktieägarna inte är personligen ansvariga för bolagets skulder. Endast bolagets tillgångar kan tas i anspråk för betalning av skulderna. I aktiebolagslagen finns därför en rad bestämmelser som skall garantera att en bolagsförmögenhet skapas vid bolagets bildande och att den såvitt möjligt inte försvinner under bolagets bestånd. Om bolaget fritt kunde avhända sig sina tillgångar och ådra sig nya skulder, skulle bolagsborgenärerna riskera att kvarvarande förmögenhet inte räckte till betalning av skulderna. I lagen finns därför begränsningar i aktieägarnas rätt att vederlagsfritt minska tillgångarna och öka skulderna, de s.k. kapitalskyddsreglerna.

Begränsningarna innebär, enkelt uttryckt, att sådana värdeöverföringar är tillåtna endast om det därefter kvarstår en viss marginal mellan bolagets tillgångar och skulder. Marginalen utgörs av bolagets aktiekapital och vad som i övrigt betecknas som bolagets bundna egna kapital. Det bokförda värdet av bolagets tillgångar skall uppgå till minst

bolagets bokförda skulder och avsättningar plus det bundna egna kapitalet. Är detta fallet sägs det bundna egna kapitalet vara täckt. Bolaget får inte dela ut vinst till aktieägarna, om det inte omedelbart efter åtgärden skulle finnas full täckning för det bundna egna kapitalet. Dessutom skall den s.k. försiktighetsregeln iakttas.

Bestämmelserna om täckningskontroll är en del av kapitalskyddssystemet. Stor möda läggs ned på att kontrollera att aktiekapitalet verkligen tillförs bolaget i samband med bolagsbildning och ökning av aktiekapitalet och att aktieägarna inte därefter beslutar om värdeöverföringar från bolaget som innebär att det inte längre finns full täckning för aktiekapitalet. Täckningen för aktiekapitalet kan emellertid minska också genom förlustbringande verksamhet. Det får därför anses rimligt att sätta en gräns för hur långt verksamheten får fortsätta innan den i bolagsborgenärernas intresse måste avbrytas genom likvidation. Det skulle, kort sagt, framstå som motsägelsefullt om ingen sådan kontroll fanns. Det gäller alldeles särskilt i bolag med det lägsta registrerade aktiekapital som lagen tillåter, 100.000 kr i privata och 500.000 kr i publika aktiebolag. Bestämmelserna om minimikapitalet skulle bli i det närmaste meningslösa om det vore fritt att låta täckningen för aktiekapitalet sjunka hur lågt som helst.

Som kommittén ser det är det alltså i hög grad påkallat att lagen även fortsättningsvis, i bolagsborgenärernas intresse, sätter en gräns för hur långt täckningen för aktiekapitalet får sjunka innan verksamheten måste avbrytas och bolaget träda i likvidation. Saken skulle ställa sig annorlunda om aktiebolagslagen, i likhet med vad som är fallet i exempelvis Förenta staterna, saknade föreskrifter om lägsta tillåtna aktiekapital och skydd för det bundna egna kapitalet. Vi är emellertid mycket långt ifrån en amerikansk situation i detta hänseende och EG-rätten hindrar oss från att på ett sådant mer djupgående sätt förändra den svenska lagstiftningen.

För de publika aktiebolagens del föreskrivs i EG:s andra bolagsdirektiv att det i medlemsstaternas lagstiftning skall finnas bestämmelser om bl.a. aktiekapitalets minsta storlek, ökning och nedsättning av aktiekapitalet samt vinstutdelning. I artikel 17 av direktivet föreskrivs också att vid en betydande förlust av aktiekapitalet kallelse skall ske till bolagsstämman som skall pröva om bolaget skall upplösas eller om andra åtgärder skall vidtas. Gränsen för betydande förlust får inte sättas högre än till hälften av aktiekapitalet. Direktivet utgår således från att medlemsstaternas lagstiftning innehåller bestämmelser om täckningskontroll.

Inte heller när det gäller de privata aktiebolagen finns det enligt kommitténs bedömning några förutsättningar för att i grunden ompröva lagens kapitalskyddssystem. Därom vittnar inte minst den betydelse

som kravet på ett visst minsta aktiekapital tillmätts i den politiska diskussionen. Kommittén har inte heller erfarit att bestämmelserna i 13 kap. 2 § ABL i praktiken skulle medföra några problem av sådan storlek att de skulle påkalla att dessa utmönstrades ur lagen.

På grund av det anförda föreslår kommittén att aktiebolagslagen även fortsättningsvis upptar en motsvarighet till den nuvarande regleringen i 13 kap. 2 § ABL. Vissa mindre ändringar av saklig art bör emellertid göras och paragrafen bör redaktionellt brytas upp på flera bestämmelser.

4.2.2.2 Kontrollbalansräkningen

När frågan uppkommer om bolaget skall träda i likvidation ligger det nära till hands att fråga efter vad bolagets tillgångar skulle kunna inbringa vid en försäljning. Skulle likvidationsfrågan prövas med utgångspunkt i tillgångarnas slaktvärde, vore emellertid utgången given i de flesta bolag där det finns skäl att antaga att aktiekapitalet inte är lagenligt täckt. Tillgångarnas slaktvärde understiger nämligen normalt deras bokförda värden och en kontrollbalansräkning baserad på slaktvärdet skulle då visa ännu sämre täckning för aktiekapitalet än den ordinarie balansräkningen. I en ordning som syftar till att rädda livskraftiga företag undan tvångslikvidation på grund av kapitalbrist kan därför slaktvärdet inte användas vid beräkningen av bolagets egna kapital, jfr NJA 1993 s. 484 ("Trancom-målet"). Detta kan visserligen sägas följa av att kontrollbalansräkningen skall upprättas med utgångspunkt i tillämplig lag om årsredovisning, men är så viktigt att det enligt kommitténs mening bör framgå direkt av lagen. Kommittén föreslår därför en uttrycklig lagregel om att en kontrollbalansräkning skall upprättas under antagande att bolagets verksamhet skall fortsätta.

En kontrollbalansräkning upprättas alltså enligt de vanliga reglerna i ÅRL. Värderingsreglerna i 4 kap. ÅRL innebär enkelt uttryckt att anläggningstillgångarna tas upp till anskaffningsvärdet med de justeringar som följer av gjorda avskrivningar, nedskrivningar och uppskrivningar (4 kap. 3–6 §§ ÅRL) medan omsättningstillgångar tas upp till det lägsta av anskaffningsvärdet och det verkliga värdet på balansdagen (4 kap. 9–12 §§ ÅRL).

ÅRL:s värderingsregler, liksom de värderingsregler i bokföringslagen (1976:125) som gällde för alla aktiebolag innan ÅRL trädde i kraft, ger bolagen utrymme att skapa dolda reserver. Sådana reserver skall tas fram i samband med att kontrollbalansräkningen upprättas för att förhindra att vad som i själva verket är kapitalstarka bolag tvingas i likvidation.

Uppskrivningar

Arbetet med att upprätta en kontrollbalansräkning inleds med att styrelsen upprättar en balansräkning enligt ÅRL. Balansdagen förläggs till en dag som ligger så nära som möjligt det styrelsesammanträde på vilket kontrollbalansräkningen skall behandlas. I samband med att styrelsen upprättar denna balansräkning får den företa de uppskrivningar av värdet på anläggningstillgångar som ÅRL tillåter, varvid ett belopp svarande mot summan av uppskrivningsbeloppen tas upp under bolagets egna kapital med avdrag för framtida skatt, se nedan under rubriken latent skatteskuld. Dessa uppskrivningar är inte definitiva i den meningen att tillgångarna i nästa årsredovisning måste redovisas till dessa belopp utan är att betrakta som korrigeringsposter av i princip samma karaktär som de justeringar som får företas enligt vad kommittén föreslår i det följande. Uppskrivningarna i detta första steg mot en kontrollbalansräkning är sålunda avsedda att förhindra att bolag med dolda reserver tvingas i likvidation trots att de är kapitalstarka.

I nästa steg företar styrelsen i samma syfte vissa ytterligare justeringar i balansräkningen. När dessa är gjorda föreligger en kontrollbalansräkning i lagens mening.

Nettoförsäljningsvärdet

Enligt 13 kap. 2 § tredje stycket första meningen ABL skall styrelsen ta fram en eventuell dold reserv genom att vid beräkningen av det egna kapitalets storlek inom linjen lägga till en post som utvisar den ökning av tillgångarnas sammanlagda värde som skulle följa, om de redovisades till försäljningsvärdet med avdrag för försäljningskostnaderna, det s.k. nettoförsäljningsvärdet. Den bestämmelsen är utformad med hänsyn till bl.a. bestämmelserna i 14 § bokföringslagen. Där föreskrivs att omsättningstillgång skall tas upp till högst anskaffningsvärdet. Är det verkliga värdet av tillgången på balansdagen emellertid lägre än anskaffningsvärdet får den inte tas upp över detta verkliga värde. Ingen- ting hindrar emellertid att den bokföringsskyldige redovisar tillgången till ett lägre värde än det lägsta av anskaffningsvärdet och det verkliga värdet. Det finns i bokföringslagen inte något hinder mot undervärdering av omsättningstillgångar, jämför tredje stycket nämnda paragraf om redovisning av lagerreserv. Detta kan jämföras med bestämmelsen i 4 kap. 9 § första stycket ÅRL att omsättningstillgångar skall tas upp till antingen det lägsta av anskaffningsvärdet eller det verkliga värdet. ÅRL ger alltså inte motsvarande möjlighet till undervärdering. Regeln i 13 kap. 2 § tredje stycket första meningen ABL har således fått en mera begränsad betydelse i samband med att

ÅRL ersatt bokföringslagen i alla aktiebolag, eftersom den dolda reserven normalt inte kan vara större än skillnaden mellan anskaffningsvärdet och nettoförsäljningsvärdet.

Kommittén föreslår att en motsvarighet till 13 kap. 2 § tredje stycket första meningen ABL tas upp i den nya regleringen. Som framgått blir den tillämplig bl.a. när en omsättningstillgång bokförts till anskaffningsvärdet. Då kan nettoförsäljningsvärdet vara högre och i så fall får skillnaden användas för att öka det egna kapitalets storlek i kontrollbalansräkningen.

Ett aktiebolag får i sin årsredovisning ta upp pågående arbeten för annans räkning till belopp som överstiger anskaffningsvärdet, om det finns särskilda skäl och värderingen står i överensstämmelse med god redovisningssed och kravet på rättvisande bild (4 kap. 10 § ÅRL). Det samma gäller vid upprättandet av kontrollbalansräkning. Det innebär att bolaget under angivna förutsättningar i denna kan redovisa dolda reserver i pågående arbeten. Därvid får som övervärde bara tas med så stor del av en beräknad vinst som motiveras av färdigställandegraden. Beräknad vinst i en orderportfölj eller icke påbörjade kontrakt får inte tas med. Någon särskild bestämmelse om hur redovisningen i kontrollbalansräkningen av pågående arbeten skall ske behövs inte.

Om en leasad tillgång omgående kan lösas in och säljas får i kontrollbalansräkningen tas upp ett övervärde, som beräknas som skillnaden mellan nettoförsäljningsvärdet och lösenvärdet. Någon särskild bestämmelse om detta behövs inte.

Det planmässiga restvärdet

För anläggningstillgångar som undergår fortlöpande värdeminskning gäller enligt 13 kap. 2 § tredje stycket andra meningen ABL att de skall tas upp till anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar, om detta värde är högre än såväl det bokförda värdet som nettoförsäljningsvärdet. Den bestämmelsen kan jämföras med 15 § första stycket bokföringslagen som föreskriver att anläggningstillgång skall tas upp till högst anskaffningsvärdet. Något förbud mot att ta upp den till ett lägre värde finns inte och det är vanligt förekommande att bokföringsskyldiga gör längre gående avskrivningar än som är företagsekonomiskt motiverat. Så länge bokföringslagens värderingsregler gällde för alla aktiebolag kunde man räkna med att det i bolagen förekom betydande dolda anläggningsreserver. I och med att ÅRL i stället skall tillämpas är så inte längre fallet; anläggningstillgång skall tas upp till anskaffningsvärdet, avskrivningarna skall vara systematiska och nedskrivning skall ske vid bestående värdeförsämring. En

korrekt tillämpning av ÅRL:s värderingsregler leder därmed normalt till att styrelsen vid upprättande av en kontrollbalansräkning har att välja mellan att ta upp anläggningstillgången till det bokförda värdet eller till nettoförsäljningsvärdet.

Undantagsvis kan det emellertid finnas anläggningstillgångar som har ett nettoförsäljningsvärde som understiger det bokförda värdet, samtidigt som det bokförda värdet framstår som för lågt, om man tar hänsyn till anläggningens fortsatta ekonomiska livslängd. Ett exempel kan belysa den saken.

Antag att ett bolag investerar 300 milj. kr i en maskin och att denna av skatteskäl skrivs av enligt reglerna om räkningsenlig avskrivning (punkt 13 i anvisningarna till 23 § kommunalskattelagen 1928:370), dvs. på fem år, trots att den ekonomiska livslängden är längre. Under år 5, när maskinen är bokförd till netto 60 milj. kr, upprättas kontrollbalansräkning. Maskinens nettoförsäljningsvärde understiger det bokförda värdet, men maskinen har enligt styrelsen och revisorerna en fortsatt ekonomisk livslängd på 5 år. I detta läge bör styrelsen i kontrollbalansräkningen kunna ta upp maskinen till ett planmässigt restvärde av $(6/10 \times 300 =)$ 180 milj. kr. Att den latent skatteskuld som belastar uppskrivningsbeloppet skall redovisas till diskonterat värde behandlas nedan.

Kommittén menar att de nuvarande möjligheterna att ta hänsyn till dolda övervärden bör finnas kvar. Kommittén föreslår därför en lagbestämmelse som ger möjlighet att i kontrollbalansräkningen ta upp vissa anläggningstillgångar till det planmässiga restvärdet.

Den föreslagna regleringen skall tillämpas också på immateriella anläggningstillgångar, såsom forskning och utveckling, patent, varumärken, licenser och liknande rättigheter. Om en omedelbar kostnadsföring har skett av skatteskäl, får även denna typ av tillgångar i kontrollbalansräkningen tas upp till det planmässiga restvärde som framstår som motiverat med hänsyn till förhållandena när kontrollbalansräkningen upprättades eller till nettoförsäljningsvärdet, om ett sådant kan fastställas. Det ligger i sakens natur att särskild försiktighet med aktivering kan vara påkallad t.ex. i fråga om utvecklingskostnader, jfr NJA 1993 s. 484.

Statligt stöd i form av lån med efterställningsgaranti

I Bokföringsnämndens rekommendation R5 ges anvisningar om redovisning av statligt stöd. Av rekommendationen framgår att statliga stöd med återbetalningsskyldighet skall intäktsföras endast om det med hög grad av sannolikhet kan bedömas att stödet inte kommer att utkrävas.

Stöd som inte skall intäktsföras skall enligt rekommendationen skuldföras. Det innebär att statliga stöd enligt Bokföringsnämndens rekommendationer i många fall redovisningsmässigt skall skuldföras.

Syftet med de statliga stöden är att hjälpa företag med svag soliditet som har svårt att finansiera sin verksamhet på kapitalmarknaden. Behovet av stöd är alldeles särskilt tydligt beträffande företag med brist på eget kapital i sådan omfattning att bolaget är skyldigt att upprätta en kontrollbalansräkning. För att inte ett skuldfört statligt stöd skall leda till tvångslikvidation har i aktiebolagslagen tagits in särskilda bestämmelser om hanteringen av statliga stöd i en kontrollbalansräkning.

I 13 kap. 2 § tredje stycket sista meningen ABL finns sålunda en uttrycklig regel om att "hänsyn inte skall tas till skuld på grund av statligt stöd för vilket återbetalningsskyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning, om stödet – för det fall bolaget försätts i konkurs eller träder i likvidation – skall återbetalas först sedan övriga skulder till fullo betalats".

Undantagsregeln förutsätter att det är fråga om en skuld till följd av statligt stöd med återbetalningsskyldighet som är beroende av bolagets ekonomiska ställning. Återbetalningsskyldigheten kan exempelvis inträda när företagets ställning är sådan att utdelning är tillåten eller bolagets eget kapital på visst sätt överstiger dess skulder. Vidare krävs att skulden är försedd med s.k. efterställningsklausul av innebörd att staten står efter samtliga andra borgenärer vid konkurs eller likvidation. Staten avstår således från betalning såvida inte övriga borgenärer blir fullt tillgodosedda.

Enligt prop. 1982/83:94 (s. 59) omfattar regeln, utan att det uttryckligen framgår av lagtexten, inte bara stöd direkt från staten utan även stöd som lämnas via andra organ som fullgör uppgifter inom den statliga stödverksamheten. Som exempel nämns regionala utvecklingsfonder. Dessa är numera avvecklade och ersatta av ALMI-koncernen, bestående av ett statligt helägt moderbolag med regionala dotterbolag. Stödverksamheten är som tidigare författningsreglerad. Däremot omfattar regeln inte skulder till "vanliga" statligt ägda aktiebolag. Regeln gäller inte heller kommunala lån.

Det är för kommittén tydligt att i den utsträckning statliga stöd skuldförs i enlighet med vad Bokföringsnämnden rekommenderat, syftet med det statliga stödet kan förfelas, om skulden ograverad skall föras in i kontrollbalansräkningen. Den nuvarande ordningen har således goda skäl för sig och kommittén föreslår att den behålls.

Nästa fråga blir då om en motsvarande ordning bör gälla också andra lån med efterställningsklausul av ungefär samma innebörd som de statliga stöden?

Kommittén besvarar för sin del den frågan nekande. Att staten anser sig kunna vara generös i detta sammanhang och avstå från att bolagets skuld på grund av stödet beaktas när det egna kapitalet beräknas i en kontrollbalansräkning kan inte läggas till grund för en ordning i vilken alla bolagsborgenärer får avstå från den trygghet som kapitalskyddsregeln i 13 kap 2 § ABL är avsedd att ge dem. Härtill kommer att framför allt aktieägartillskott i redovisningspraxis numera har fått en tillfredsställande lösning som innebär att de över huvud taget inte redovisas som skuld i den ordinarie årsredovisningen och därmed också faller utanför kontrollbalansräkningen, jfr NJA 1988 s. 620.

Latent skatteskuld

Övervärden på tillgångarna i en balansräkning skulle i de flesta fall ge upphov till en skattepliktig vinst, om de realiserades. I en situation där styrelsen i ett bolag är skyldig att upprätta kontrollbalansräkning finns det i regel skattemässigt avdragsgilla förluster som kan räknas av från sådana vinster. Normalt behöver man därför inte beakta någon latent skatteskuld vid upprättandet av en kontrollbalansräkning. Men när man kan förutse att bolaget kommer att redovisa en periodvinst eller återföra en obeskattad reserv utan att den kan neutraliseras av en rörelseförlust för året eller av ett förlustavdrag, skall man beräkna en effektiv skatt. För vissa typer av tillgångar, t.ex. tillgångar i utlandet, kan det uppstå skattekostnader av annat slag än svensk statlig inkomstskatt. Dessa måste då också beaktas vid värderingen. Vidare måste en reservering göras för beräknad skatt i sådana fall då en realisation av övervärden helt eller delvis skulle medföra en effektiv inkomstbeskattning på grund av att bolaget inte har några skattemässigt avdragsgilla underskott. I övrigt behöver idag inte större reserveringar för skatt göras i en kontrollbalansräkning än i den ordinarie balansräkningen. (FAR:s Förslag till Rekommendation beträffande Kontrollbalansräkning, senast ändrad november 1998).

Utvecklingen på redovisningsområdet går snabbt för närvarande och det finns vissa frågor som har aktualiserats under senare tid som kan få betydelse för kontrollbalansräkningens passivside. Det gäller bl.a. hur bolaget skall redovisa skuld avseende betalning av framtida skatt. Redovisningsrådet arbetar f.n. med en rekommendation om inkomstskatter som bygger på en IAS (International Accounting Standard). I denna IAS godtas inte diskontering av latent skatteskuld, vilket kan få betydelse i bolag som har en latent skatteskuld. Det kan exempelvis drabba bolag med stora fastighetsinnehav. Antag att fastigheterna inte har avskrivits i bokföringen eftersom de inte ansetts minska i värde,

men att bolagen under en följd av år gjort stora skattemässiga avskrivningar som skall återföras till beskattning den dag fastigheterna säljs. Om man i god redovisningssed godtar IAS kan det leda till att bolag som befinner sig i den situationen tvingas upprätta kontrollbalansräkning för att bestämma i vad mån aktiekapitalet är täckt av eget kapital när hänsyn tas till den nominella latent skatteskulden.

Kommittén menar att om IASC:s rekommendation rörande latent skatt implementeras här i landet, kan bolag som i och för sig har överlevnadsförmåga riskera tvångslikvidation. Det finns därför skäl att särbehandla sådana skulder i kontrollbalansräkningen. Å andra sidan inger det betänkligheter att i kontrollbalansräkningen ta upp skulder till värden som avviker från ÅRL och internationell redovisningspraxis. Det finns dessutom andra poster på såväl aktiv- som passivsidan i balansräkningen som också skulle kunna diskonteras till nuvärde om en konsekvent diskonteringsprincip ansågs önskvärd. Avgörande för kommitténs ställningstagande är emellertid att latent skatteskulder löper utan ränta och att skulderna därför uppenbarligen har ett annat och lägre nuvärde än det nominella. Till bilden hör också att det inte är fråga om en skuld i ett kontraktsförhållande utan om en skuld till det allmänna som kan komma att påföras i samband med en framtida taxering. Dessa omständigheter i förening med en önskan att inte i onödan tvinga eljest livskraftiga företag i likvidation föranleder kommittén att föreslå att värdet av en latent skatteskuld skall diskonteras till nuvärde i en kontrollbalansräkning. Det får överlämnas till de normgivande organen på redovisningsområdet, i första hand Bokföringsnämnden, att meddela allmänna råd om vilken tid och ränta som bolagen därvid skall räkna med, jfr RR3.

Obeskattade reserver

I praxis har obeskattade reserver behandlats som eget kapital i kontrollbalansräkningen. Kommittén föreslår emellertid att obeskattade reserver skall delas upp på eget kapital och skuld avseende framtida skatt.

Pensionsåtaganden

ÅRL kräver inte att pensionsåtaganden skuldförs. De kan redovisas inom linjen som ansvarsförbindelse. God redovisningssed kan dock anses innebära att i varje fall en utfästelse enligt allmän pensionsplan bör redovisas som skuld. När god redovisningssed medger att pensionsåtaganden inte redovisas som skuld, bör de också kunna utelämnas i kontrollbalansräkningen. Men åtaganden som redovisas som skuld i

den ordinarie balansräkningen får inte utelämnas till den del de redovisas under rubriken "Avsatt till pensioner" och omfattas av trygglagens förbud mot att minska denna balanspost (FAR:s ovannämnda förslag till rekommendation). Denna praxis bör enligt kommitténs mening kodifieras.

Uttömmande reglering

Några justeringar utöver dem som enligt det föregående får göras i en kontrollbalansräkning i förhållande till en balansräkning som upprättas helt enligt ÅRL får enligt kommitténs mening inte ske. Uppräkningen i lagen är avsedd att vara uttömmande. De påföljder som är knutna till försummelse att upprätta kontrollbalansräkning och försätta bolaget i likvidation vid kapitalbrist är nämligen så ingripande med bl.a. ett personligt betalningsansvar för bolagets uppkommande skulder, att reglerna måste vara tydliga och enkla för att inte leda till rättsosäkerhet.

4.2.2.3 Personligt betalningsansvar för styrelseledamöter m.fl.

I 13 kap. 2 § sista stycket ABL regleras det personliga betalningsansvaret för styrelseledamöter. Om styrelseledamöterna underlåter att fullgöra vad som åligger dem enligt paragrafens första stycke svarar de solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget, oavsett om denna underlåtenhet lett till någon skada för bolagets borgenärer eller ej. Bestämmelsen har till syfte att tvinga bolagsledningen att bevaka förändringar i bolagets eget kapital och ingripa när kapitalbristen blir kritisk genom att antingen vidtaga åtgärder som läker bristen inom föreskriven tid eller låta bolaget träda i likvidation.

Om sålunda bestämmelsens syfte möjligen är förhållandevis klart, är dess närmare innebörd emellertid i flera hänseenden oklart. Det är för det första i viss mån oklart vilka underlåtenhetsfall som omfattas av bestämmelsen. Enligt kommitténs mening handlar det om fyra tänkbara fall av underlåtenhet. Det första fallet är att styrelsen underlåter att, om anledning därtill finns, på föreskrivet sätt upprätta och låta revisorerna granska en kontrollbalansräkning. Det andra fallet är att styrelsen underlåter att sammankalla den första kontrollstämman trots att kontrollbalansräkningen visar att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Det tredje fallet är att styrelsen underlåter att sammankalla den andra kontrollstämman inom den föreskrivna fristen på åtta månader, och det fjärde fallet att styrelsen underlåter att hos rätten ansöka om att bolaget försätts i likvidation, trots att den andra kontrollstämman inte fastställt en kontrollbalansräkning som

visar att aktiekapitalet är till fullo täckt. Kommittén föreslår att dessa fyra fall anges i lagtexten.

En annan oklarhet gäller vid vilken tidpunkt styrelsen har att upprätta en kontrollbalansräkning för att ledamöterna inte på den grunden skall drabbas av ansvar. Den frågan behandlades i rättsfallet NJA 1988 s. 620. Av rättsfallet framgår att styrelsen inte kan förhålla sig passiv till dess den fått kunskap om att den kritiska gränsen har underskridits. Högsta domstolen uttalade i målet att åtgärder måste vidtas redan när styrelsen har kännedom om att bolagets ekonomi har försämrats och misstanke finns att aktiekapitalet har gått ned i angiven utsträckning. Styrelseledamöternas solidariska betalningsansvar, sades det vidare, får anses omfatta de bolagets förbindelser som uppkommer efter det att åtgärd skulle ha vidtagits. Däremot kan bestämmelsen om betalningsansvar inte rimligen ges den innebörden att sådant ansvar skulle uppkomma även om bolagets eget kapital inte kan anses ha faktiskt underskridit den kritiska gränsen. Kommittén föreslår att denna innebörd kommer till tydligt uttryck i lagtexten.

Vad gäller frågan om när styrelseledamöternas betalningsansvarsperiod upphör, framgår av nuvarande lagtext att ansvarigheten inte gäller för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning eller sedan en kontrollbalansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet, blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman. Även andra händelser kan emellertid sätta punkt för ansvarsperioden. Bolagsstämman kan exempelvis efter utgången av åttamånadersfristen besluta om likvidation. Det kan också tänkas att PRV under eller efter fristens utgång fattar ett likvidationsbeslut exempelvis på grund av att bolaget saknar styrelse. Går bolaget i likvidation bör förpliktelser för bolaget som uppkommer därefter inte drabba styrelseledamöter som lämnat plats för likvidator. Kommittén föreslår att detta kommer till uttryck i lagen.

En tredje oklarhet i den nuvarande lagtexten gäller innebörden av att inte bara styrelseledamöter utan också "andra" som handlar på bolagets vägnar kan drabbas av det föreskrivna betalningsansvaret. Enligt ordalagen skulle ansvar därmed kunna drabba, förutom bolagets verkställande direktör, t.ex. särskild firmatecknare. Kommittén menar att det i detta hänseende bör föreligga en överensstämmelse mellan den krets av personer som kan bli personligt betalningsansvariga och de personer som kan freda sig från ansvaret genom att själva ansöka om tvångslikvidation. Kommittén föreslår därför att lagtexten utformas så att, förutom styrelsens ledamöter, endast verkställande direktören som företrädare för bolaget kan drabbas av betalningsansvar. Kommittén har härmed emellertid inte åsyftat att utesluta möjligheten av ett ansvar

för den som utan att inta organställning de facto utövat ett sådant beslutsfattande i och för bolaget. Huruvida ett sådant ansvar skulle kunna komma i fråga får liksom hittills överlämnas till rättstillämpning och doktrin att avgöra. Detsamma gäller frågan om huruvida fortsatt ansvar under särskilda omständigheter skulle kunna åvila en styrelseledamot som utträtt ur styrelsen.

4.2.3 Tvångslikvidation på grund av aktieägares maktmissbruk

I 13 kap. 3 § ABL finns bestämmelser om likvidation på grund av aktieägares maktmissbruk. Som ett alternativ till likvidation föreskrivs tvångsinlösen av minoritetens aktier. Kommittén anser att dessa bestämmelser till skydd för en aktieägarminoritet behövs även i den nya lagen. Med utgångspunkt i erfarenheterna från den s.k. Trustor-affären föreslår kommittén att bestämmelserna kompletteras med en möjlighet för rätten att, under vissa i lagen angivna förutsättningar, omedelbart kunna förordna en syssloman med uppgift att förvalta bolaget till dess likvidationsfrågan har blivit slutligt avgjord.

4.2.4 Övriga tvångslikvidationsgrunder

I 13 kap. 4–6 §§ ABL finns bestämmelser om övriga situationer då bolaget skall träda i likvidation inte på grund av ett stämmobeslut utan enligt förordnande av domstol eller PRV. En motsvarighet till dessa bestämmelser måste finnas även i den nya lagen. Vid ABL:s införande skulle alla tvångslikvidationsgrunder bli föremål för rättens prövning. Av handläggningstekniska skäl har därefter genomförts en indelning i materiella och formella tvångslikvidationsgrunder där de senare prövas av PRV. Det innebär att PRV enligt gällande rätt förordnar att bolaget skall träda i likvidation, om bolaget är i konkurs som avslutas med överskott och stämman inte inom föreskriven tid fattat beslut om likvidation, om bolaget inte på föreskrivet sätt till PRV har inkommit med anmälan av sådan behörig styrelse, verkställande direktör eller revisor som skall finnas enligt aktiebolagslagen, samt om bolaget inte inom föreskriven tid har inkommit till PRV med årsredovisning och revisionsberättelse samt, i förekommande fall, koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse (prop. 1993/94:43).

Beträffande det första av dessa fall föreslår kommittén inte någon ändring. Vad däremot gäller beslut om likvidation på grund av att bolaget saknar behörig styrelse, verkställande direktör eller revisor

föreslår kommittén att bestämmelsen utvidgas till att också avse utebliven anmälan av sådan delgivningsbar person som numera skall finnas om bolaget inte har någon behörig ställföreträdare som är bosatt i Sverige. En sådan utvidgning ligger väl i linje med de syften som ligger bakom bestämmelsen i dess ursprungliga lydelse.

Frågor om tvångslikvidation på grund av bestämmelse i bolagsordningen handläggs i dag av rätten. Många av de bolagsordningsbestämmelser som föreskriver likvidation vid viss tidpunkt eller viss händelse torde emellertid vara mycket enkla att tillämpa. Skall bolaget upphöra vid utgången av visst år, är likvidationsplikten odiskutabel när året löpt till ända. Detsamma gäller för att ta ett annat exempel om i bolagsordningen har föreskrivits likvidation när bolaget ett visst antal år i följd inte har lämnat någon utdelning på aktier av visst slag eller över huvud taget. Det framstår för kommittén som rationellt att låta PRV överta ansvaret för prövningen av denna likvidationsgrund. Kommittén har därvid övervägt en ordning liknande den som tillämpas i ärenden om fusion (se 14 kap. 17 § ABL). Det skulle innebära att om någon aktieägare eller annan som har intresse av att bolaget består motsätter sig att bolaget försätts i likvidation, PRV skulle vara skyldig att överlämna ärendet till rätten i den ort där styrelsen skall ha sitt säte. Kommittén räknar emellertid med att ärenden av nu diskuterat slag skall kunna handläggas av PRV utan större problem. Verket har en bred erfarenhet av aktiebolagsrätt i allmänhet och likvidationsfrågor i synnerhet. På grund av det anförda föreslår kommittén att frågor om tvångslikvidation på grund av bestämmelse i bolagsordningen i fortsättningen skall handläggas av PRV.

4.2.5 Genomförande av likvidation

I 13 kap. 7–17 §§ ABL finns bestämmelser om genomförandet av likvidation. Kommittén föreslår att dessa bestämmelser i allt väsentligt behålls i sak men ges en annan redaktionell utformning.

4.3 Upplösning genom avförande ur aktiebolagsregistret

I 13 kap. 18 § ABL finns bestämmelser om upplösning genom avförande ur aktiebolagsregistret. Bestämmelsen förutsätter att inte någon anmälan rörande ett bolag har kommit in till PRV under de tio senaste åren. Med hänsyn till att PRV har skyldighet att bevaka att bolagen

sänder in årsredovisningar årligen och verka för likvidation av bolagen om denna skyldighet försummas kan bestämmelsen knappast längre fylla någon praktisk funktion. Kommittén föreslår därför att bestämmelsen utmönstras ur aktiebolagslagen.

4.4 Upplösning efter konkurs

I 13 kap. 19 och 20 §§ ABL regleras aktiebolags upplösning efter konkurs och vissa frågor rörande bolagsföreträdare under konkurs.

Ett aktiebolag skall anses upplöst om konkurs ägt rum och avslutats utan överskott. Det innebär att bolaget efter konkursen saknar rättskapacitet och därmed även partshabilitet (NJA 1979 s. 700).

Flera rättsfall avser den situationen att efter en konkurs som avslutats utan överskott talan förs av den förutvarande konkursgäldenären. I rättsfallet NJA 1982 s. 820 I blev ett aktiebolag, som var kärke i en rättegång upplöst efter konkurs. Sådana omständigheter ansågs inte föreligga att bolaget efter upplösningen bevarat sin rättskapacitet i målet. HD avvisade därför bolagets talan. Jämför även NJA 1982 s. 820 II. Inte heller talan mot den förutvarande konkursgäldenären har tillåtits annat än under speciella omständigheter, om konkursen avslutats utan överskott, NJA 1987 s. 552.

Från nu nämnda huvudregel har emellertid i rättspraxis gjorts vissa undantag såvitt avser rättshandlingar nödvändiga för fullgörande av bolagets avveckling och andra särskilda uppgifter. Att ett bolag som upplöstes efter konkurs alltså måste anses ha rättshandlingsförmåga i den utsträckning som dess egenskap av konkursgäldenär föranleder är enligt kommitténs mening uppenbart. Detta ligger också väl i linje med rättspraxis. I rättsfallet NJA 1954 s. 421 ansågs ett nedläggande av aktiebolags konkurs enligt 149 § äldre konkurslag (se numera 12 kap. 1 § konkurslagen) inte hindra att bolaget förde talan om klander av konkursförvaltarens redovisning och att – när bolaget inte upplöstes efter likvidation – sådan talan fördes genom styrelsen. I rättsfallet NJA 1988 s. 110 ansågs ett genom konkurs upplöst bolag kunna föra talan mot konkursbeslutet och av rättsfallet NJA 1979 s. 700 framgår att klander mot slutredovisning kan föras även när gäldenären är ett aktiebolag som skall anses upplöst i och med konkursens avslutande. Det upplösta bolaget ansågs kunna företrädas av en firmatecknare som utsetts av en styrelse som valts på en bolagsstämma efter konkursens avslutande. (I rättsfallet var 1944 års ABL tillämplig. Bestämmelserna i den nuvarande lagen torde emellertid inte ge anledning till annan bedömning.) I rättsfallet NJA 1996 s. 459 tilläts ett upplöst konkursbolag

överklaga ett likvidationsbeslut som föregått konkursen. Jämför även Högsta domstolens beslut den 4 november 1998 i mål nr Ö 1485-98.

Ett upplöst aktiebolag har också ansetts kunna vara svarandepart i rättegång när ett aktiebolag i lag anvisats som svarande (NJA 1987 s. 552 och NJA 1974 s. 13). Vidare har ett aktiebolag tillmätts talerätt beträffande klander av konkursförvaltarens slutredovisning och krav på skadestånd av denne, men inte beträffande krav på skadestånd från av konkursförvaltningen anlitate sysslomän (NJA 1988 s. 374).

Kommittén har inte sett det som sin uppgift att utreda i vilken utsträckning denna och övrig praxis på området bör föranleda lagstiftning. Det är, som kommittén ser det, en fråga som bör lösas i ett processrättsligt sammanhang snarare än i en översyn av aktiebolagslagen.

Ett problem i anslutning till underskottskonkurser i aktiebolag är att det efter konkursens avslutande kan finnas tillgångar som inte omfattas av konkursen. En sådan situation kan uppkomma exempelvis om konkursboet inte utnyttjat sin rätt att överta aktiebolagets talan i en pågående process. Vinner aktiebolaget processen har konkursboet ingen rätt till det som tillfaller aktiebolaget på grund av processen. Situationen har betydande likheter med en överskottskonkurs, vilken skall föranleda likvidation (13 kap. 19 § andra stycket ABL). Ännu större är likheten med den i 13 kap. 18 § ABL reglerade situationen att det i ett aktiebolag som upplösts på grund av att det inte avhört till PRV under senaste tio åren, uppkommer behov av likvidationsåtgärd. Bestämmelsen innebär att rätten i det fallet, på ansökan av den vars rätt berörs därav, skall förordna en eller flera likvidatorer. Kommittén föreslår att motsvarande ordning lagfästs för det fallet att tillgång som inte omfattas av konkursen yppas efter bolagets upplösning på grund av konkurs.

En näraliggande fråga är hur man skall se på äganderätten till egendom som visserligen ingått i konkursen men finns kvar efter det att konkursen avslutats utan överskott. Det kan t.ex. handla om en situation där konkursboets egendom är av så begränsat värde att den inte skulle täcka konkurskostnaderna, varför konkursen avskrivits enligt 10 kap. 1 § konkurslagen. Frågan får i praktiken en särskild vikt när kvarvarande egendom utgörs av en fastighet. Bolaget upplöses genom konkursen, men fastigheten är alltjämt lagfaren på bolaget.

I likhet med vad som föreskrivs i fråga om bolag som upplöses på grund av att det inte ökat sitt aktiekapital till det nya minimikravet 100.000 kr skulle problemet kunna hanteras på det sättet att egendomen ifråga övergår på aktieägarna, som får samäganderätt till egendomen (SFS 1997:976). I praktiken torde emellertid en sådan ordning i de nu aktuella fallen sällan innebära en tillfredsställande lösning. Egendomen

i fråga torde regelmässigt ha ett mycket begränsat värde, vilket medför att aktieägarna sällan kan förväntas ta något ansvar för dess fortsatta förvaltning.

Om de kvarvarande tillgångarna har ett positivt förmögenhetsvärde skulle det ställa sig naturligt att rätten i dessa fall förordnade att tillgångarna tillföll allmänna arvsfonden (jfr 41 § i kommitténs förslag). Undantagsvis kan det emellertid vara fråga om egendom som närmast utgör en ekonomisk belastning för mottagaren. Det kan för att ta ett exempel gälla en fastighet som använts för miljöfarlig produktion och som har blivit förorenad av denna. Som kommittén ser det kan man inte generellt ålägga dem som råkar äga aktier i bolaget när det upplöses ett personligt betalningsansvar för att fastigheten blir sanerad. Ett sådant ansvarsgenombrott skulle kunna drabba oskyldiga med hänsyn till att fastigheten kan ha blivit förorenad långt innan aktieägarna utan att ha en aning om saken köpte sina aktier. Ännu mer orimlig framstår en sådan ordning om aktieägaren ärvt eller fått aktierna som gåva. Riksdagen har nyligen uttalat att en utredning bör tillkallas för att se över de problem som är förenade med herrelös egendom med miljöskadliga egenskaper (se 1997/98:LU14 s. 7 ff.). Kommittén menar att de frågor som förevarande paragraf aktualiserar bör uppmärksammas i det sammanhanget och lägger därför inte fram något förslag i denna del.

Även såvitt avser överskottskonkurser är lagens utgångspunkt att bolaget efter konkursens avslutande skall upplösas. Enligt gällande rätt skall stämman inom en månad från det konkursen avslutades besluta att bolaget skall gå i likvidation. Fattar stämman inte något sådant beslut skall PRV förordna om tvångslikvidation. Kommittén föreslår att förfarandet förenklas på det sättet, att rätten i anslutning till att den avslutar konkursen genom beslut om utdelning också skall besluta om likvidation.

En särskild fråga i detta sammanhang är om det vid överskottskonkurs bör vara möjligt att i stället för att likvidera bolaget fortsätta verksamheten. Flera skäl kan anföras för en sådan ordning. Bolagets ekonomiska ställning i konkursen kan ha visat sig vara bättre än man tidigare haft skäl att antaga, tillgångar kan ha återförts till konkursboet efter återvinningstalan osv. Det kan också hos borgevärerna finnas ett intresse av att genom underhandsackord möjliggöra fortsatt drift av bolagets rörelse. Att i dessa situationer helt och hållet hindra att bolaget lever vidare synes inte motiverat. Samtidigt är det emellertid av vikt att konkursinstitutets innebörd inte urholkas. Kommittén föreslår därför att den nuvarande huvudregeln att bolaget skall likvideras behålls, men att det i lagen öppnas en möjlighet för bolagsstämman att även i detta fall besluta att likvidationen skall

upphöra, allt under förutsättning att revisorerna intygar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet och att utskiftning ännu inte ägt rum. Vill aktieägarna försäkra sig om att en konkurs slutar med överskott för att sedan kunna avbryta likvidationen och driva verksamheten vidare, kan de göra det genom att betala bolagets skulder eller på annat sätt tillskjuta tillgångar till bolaget.

Författningskommentar

1. Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

13 kap. Likvidation och konkurs

Likvidationsgrunder m.m.

Frivillig likvidation

1 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 1 § första stycket ABL.

Undantagsvis kan i bolagsordningen finnas en bestämmelse om att bolaget skall upphöra (tidigast) vid viss tidpunkt eller när det projekt har slutförts för vars genomförande bolaget har bildats. Finns det en sådan bestämmelse i bolagsordningen måste den ändras för att bolaget skall kunna likvideras före den bestämda tiden. Detta gäller dock inte om bolaget är skyldigt att gå i likvidation enligt 21 eller 22 §.

2 §

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 1 § andra stycket ABL.

Beslut om likvidation är ett beslut som avses i 9 kap. 28 § eftersom det inte avser val. Det innebär att ordföranden vid lika röstetal har utslagsröst.

3 §

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 1 § andra stycket sista meningen ABL. Andra meningen är ny. Den har sin förebild i 1944 års ABL.

Ett bolagsstämmbeslut om likvidation har som regel omedelbar verkan. Föreligger inte grund för tvångslikvidation, kan stämman besluta att likvidationen skall träda i kraft viss senare dag, som emellertid inte får sättas hur långt bort som helst. Kommittén föreslår att ett av bolagsstämman fattat likvidationsbeslut måste få verkan senast den första dagen under det närmast följande räkenskapsåret, annars föreligger inte något giltigt likvidationsbeslut. Bestämmelsen inverkar inte

på möjligheten att i bolagsordningen ange en likvidationstidpunkt längre fram i tiden.

Under likvidation skall bolagets firma tecknas med tillägg som anger det ändrade förhållandet, vilket normalt innebär att orden "i likvidation" fogas till firman, se 16 kap. 4 § ABL och 26 § andra stycket firmalagen (1974:156). Denna skyldighet inträder så snart likvidationsbeslutet får verkan enligt förevarande paragraf. Från denna tidpunkt är bolagsorganens kompetens begränsad till vad som följer av likvidationsändamålet. En uttrycklig bestämmelse därom föreslås i 32 § såvitt avser bolagsstämmans beslutsfattande.

När anmälan gjorts om likvidationsbeslutet skall PRV genast utse likvidator (28 §) som träder i styrelsens och verkställande direktörens ställe och har i uppgift att genomföra likvidationen (30 §). Om anmälan dröjer eller PRV har svårigheter att finna en lämplig likvidator, kan viss tid förflyta från stämmans likvidationsbeslut till förordnandet av likvidator. Kommittén föreslår i 30 § andra stycket att styrelsen och verkställande direktören kvarstår som företrädare för bolaget till dess PRV (eller rätten) förordnat likvidator. Deras behörighet begränsas emellertid till vad som följer av likvidationsändamålet. De är dock alltid behöriga att på bolagets vägnar ta emot delgivning och annat meddelande.

Förslag till beslut

4 §

Paragrafen saknar motsvarighet i 13 kap. ABL.

Som underlag för beslut i likvidationsfrågan skall aktieägarna kunna ta del av dels ett förslag till beslut, dels redovisningshandlingar och revisorsyttrande. Förevarande paragraf reglerar innehållet i förslaget till beslut.

Av intresse för aktieägarna är naturligtvis varför bolaget föreslås upphöra. I förslaget skall därför anges skälen för att likvidera bolaget. Styrelsen skall också redogöra för huruvida det enligt styrelsens mening finns något eller några alternativ till likvidation och vilka dessa i så fall är (*punkten 1*). Skulle styrelsen anse att det över huvud taget inte finns något alternativ, så räcker det att ange detta.

Av 3 § följer att beslut om likvidation har verkan omedelbart eller från och med en viss dag. Vad styrelsen föreslår i det hänseendet skall framgå av förslaget till likvidationsbeslut (*punkten 2*).

Vidare skall av förslaget framgå den beräknade tidpunkten för skifte (*punkten 3*) och skifteslikvidens beräknade storlek (*punkten 4*). Det rör sig här om grova skattningar med hänsyn till att det inte är styrelsen

utan likvidator som skall svara för avvecklingen. Har emellertid styrelsen när den utformar förslaget till stämmobeslut redan betalat alla kända bolagsskulder och förvandlat överskottet till kontanter, kan den med större säkerhet uttala sig om tiden för skifte och skifteslikvidens storlek.

Som framgår av 28 § är det PRV som utser likvidator när det är bolagsstämman som har fattat beslutet att försätta bolaget i likvidation. Uppdraget som likvidator är betydelsefullt. Det är därför lämpligt att personfrågorna tas upp på stämman. Lagtexten utgår från att bolaget föreslår PRV att viss person eller vissa personer skall förordnas till likvidator (*punkten 5*).

Paragrafen utgår från att det är styrelsen som upprättar förslaget till beslut och övriga handlingar som skall tillhandahållas aktieägarna enligt 7 §. Kostnaderna för detta skall naturligtvis bolaget betala. I aktiebolagslagen finns bestämmelser som ger varje aktieägare rätt att få upp ärende på bolagsstämma om han anmäler saken i tid (9 kap. 11 §). Denna initiativrätt innebär emellertid inte att styrelsen är skyldig att på bolagets bekostnad upprätta och tillhandahålla de handlingar som aktiebolagslagen föreskriver som underlag för beslut i det av aktieägaren initierade ärendet. Initiativrätten ger bara aktieägaren rätt att få saken diskuterad på bolagsstämma. Om majoriteten låter sig övertygas blir resultatet normalt att styrelsen får i uppdrag att utarbeta det beslutsunderlag som lagen föreskriver till en extra stämma eller till nästa ordinarie stämma på vilken saken behandlas på nytt med sikte på ett beslut.

Vad som sagts nu om innebörden av aktieägares initiativrätt gäller också den rätt som lagen ger åt en aktieägarminoritet med minst 10 procent av aktierna att få en extra bolagsstämma sammankallad för att behandla visst ärende (9 kap. 8 §). Bestämmelsen ger minoriteten ett forum för att diskutera t.ex. frågan om bolaget skall träda i likvidation. Den ålägger emellertid inte styrelsen någon skyldighet att upprätta och distribuera de handlingar som avses i 7 §, om det redan från början står klart att det inte finns någon majoritet bland aktieägarna för att likvidera bolaget. Det finns å andra sidan ingenting som hindrar att styrelsen gör just detta, om den tagit intryck av minoritetens skäl för sin framställning om extra stämma och under hand erfarit att ett förslag om att bolaget skall träda i likvidation kan beräknas få erforderlig majoritet på extra stämman. Det är således styrelsen som i det enskilda fallet prövar om det finns skäl (och tid) att iordningsställa och tillhandahålla handlingarna. Om styrelsen i oträngt mål belastar bolaget med kostnader för ett beslutsunderlag som visar sig vara helt överflödigt på extra stämman, riskerar styrelsens ledamöter att ådra sig ett skadeståndsansvar i förhållande till bolaget.

*Redovisningshandlingar***5 §**

Paragrafen är ny men har motsvarighet i bl.a. bestämmelserna om ökning och nedsättning av aktiekapitalet.

När det blir aktuellt med likvidation står naturligt nog frågorna om det ekonomiska utbytet i centrum för aktieägarnas intresse. En redogörelse för bolagets ekonomiska ställning bör därför ingå i beslutsunderlaget. Om likvidationsfrågan skall prövas på ordinarie bolagsstämma som också skall behandla årsredovisningen får aktieägarna automatiskt tillgång till ett material som de kan lägga till grund för en analys av bolagets ställning. Någon sådan automatik finns inte om likvidationsfrågan skall prövas på en extra stämma.

Förevarande paragraf behandlar därför den situationen att en annan bolagsstämma än den ordinarie bolagsstämma på vilken årsredovisningen skall behandlas, skall pröva fråga om likvidation. Paragrafen innebär att aktieägarna då tillförsäkras information om bolagets ekonomiska ställning motsvarande vad som föreskrivs för extra stämma som skall pröva fråga om ökning eller nedsättning av aktiekapitalet. Av 9 kap. 17 § följer att likvidationsbeslutet kan fattas utan det föreskrivna beslutsunderlaget om samtliga aktieägare i bolaget är överens därom.

*Revisorsgranskning***6 §**

Paragrafen saknar motsvarighet i 13 kap. ABL men har motsvarighet i bl.a. bestämmelserna om ökning och nedsättning av aktiekapitalet.

*Tillhandahållande av förslaget till beslut m.m.***7 §**

Paragrafen saknar motsvarighet i 13 kap. ABL. Den överensstämmer med vad som föreslås för bl.a. ökning och nedsättning av aktiekapitalet.

*Kallelsens innehåll***8 §**

Paragrafen saknar motsvarighet i 13 kap. ABL. Den överensstämmer nära med bestämmelserna om ökning och nedsättning av aktiekapitalet. Den tid inom vilken kallelse skall ske bestäms av de allmänna reglerna om kallelse till bolagsstämma i 9 kap.

Registrering

9 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 7 § första stycket första meningen ABL. I gällande rätt skall beslut om likvidation anmälas till PRV "genom stämmans försorg". Som anförts under 3 § föreslår kommittén att styrelsen och i förekommande fall verkställande direktören kvarstår som företrädare för bolaget till dess PRV (eller rätten) förordnat likvidator (jfr 30 § andra stycket). Det får då anses ankomma på styrelsen eller verkställande direktören att göra denna anmälan. Skulle stämman vilja utse någon annan att göra anmälan står det stämman fritt att besluta därom. Bestämmelsen har utformats på ett sätt som medger detta.

Skall anmälan göras av styrelsen räcker det att den undertecknas av en styrelseledamot, 1 § andra stycket ABF.

Täckningskontroll

Skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning

10 §

Första stycket motsvarar 13 kap. 2 § första stycket första och andra meningarna ABL. Genom den nya lydelsen av första meningen framgår att styrelsen är skyldig att upprätta en kontrollbalansräkning endast om det finns skäl att antaga att den skulle komma att utvisa att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Någon kontrollbalansräkning behöver inte upprättas i sådana fall då det synliga egna kapitalet visserligen understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet men det är uppenbart att det med mycket god marginal finns dolda övervärden som täcker bristen. I dessa fall bör dock i styrelseprotokollet noteras de överväganden som styrelsen gjort i sammanhanget.

Att bolagsordningen kan innehålla en föreskrift av innebörd att kontrollbalansräkning skall upprättas redan vid en mindre differens mellan det egna kapitalet och aktiekapitalet än hälften följer av 22 § första stycket 3.

Andra stycket är nytt. Det har sin förebild i 2 kap. 7 § ÅRL.

Kontrollbalansräkningens innehåll

11 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 2 § tredje stycket ABL. Den har utförligt kommenterats i kommitténs allmänna överväganden avsnitt 4.2.2.2.

*Första kontrollstämman***12 §**

Första meningen motsvarar 13 kap. 2 § första stycket tredje meningen ABL. Andra och tredje meningarna är nya.

Den ordning som kommittén föreslår, och som överensstämmer med gällande rätt, är att styrelsen så snart kontrollbalansräkningen upprättats, låter revisorerna granska balansräkningen, sammanträder och prövar frågan om bolagsstämma skall sammankallas. Svaret på den frågan bestäms av kontrollbalansräkningens innehåll. Visar kontrollbalansräkningen att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet är styrelsen skyldig att kalla till bolagsstämma. För att undgå den omgång som en bolagsstämma innebär krävs att bolagets finansiella situation omedelbart förstärks så att aktiekapitalet är täckt åtminstone till hälften redan vid tiden för styrelsens prövning av om den skall kalla till bolagsstämma. Det kan ske exempelvis genom ett aktieägartillskott.

Styrelsens förslag till beslut i frågan om bolaget skall träda i likvidation skall läggas fram på stämman, tillsammans med den av revisorerna granskade kontrollbalansräkningen. Det ligger i sakens natur att den kontrollbalansräkning som styrelsen lägger till grund för sitt beslut att kalla till stämma inte kan avse situationen på själva stämmodagen. Kravet på att den skall utvisa ställningen vid tiden för stämman bör därför tolkas så att den skall avse en tidpunkt så nära inpå stämman som möjligt (LU 91/92:10 s. 7). Därutöver kan vid stämman justeringar behöva göras för att kontrollbalansräkningen skall spegla förhållandena på stämmodagen. Det innebär att aktieägartillskott, vinstgivande försäljningar av bolagets tillgångar och andra sådana åtgärder under kallelsetiden som ökar bolagets kassa utan att skulderna ökar kan leda till att det vid stämman visar sig att bolagets aktiekapital i större utsträckning är täckt av bolagets egna kapital än vad som framgår av den av styrelsen upprättade kontrollbalansräkningen.

Kontrollstämman skall inte godkänna kontrollbalansräkningen. Den tjänar bara som underlag för stämmans prövning av styrelsens förslag i frågan om bolaget bör träda i likvidation eller fortsätta verksamheten.

Om en första kontrollstämma genomförs och denna inte beslutar om likvidation, är möjligheterna att undgå en andra kontrollstämma begränsade. Det är emellertid rimligt att de justeringar som enligt vad som nämnts ovan skall företas för att kontrollbalansräkningen skall avspegla förhållandena på dagen för stämman måste kunna beaktas. Antag att den justerade kontrollbalansräkningen visar att aktiekapitalet inte är helt täckt men dock täckt till mer än hälften. Om justeringarna avser poster som upptagits redan i den kontrollbalansräkning som styrelsen

behandlat framstår åtgärden att kalla till en första kontrollstämma närmast som ett misstag och då torde en andra kontrollstämma inte behöva sammankallas.

Vidare får anses gälla att om en aktieägare vid stämman lämnar ett aktieägartillskott sådant att aktiekapitalet är helt täckt av eget kapital så är lagens krav på full täckning inom åtta månader räknat från dagen för stämman uppfyllt redan från början och en andra kontrollstämma överflödig.

Däremot fritar det inte bolaget från skyldighet att hålla en andra kontrollstämma om bolaget i samband med den första stämman beslutar om nyemission med överkurs eller nedsättning av aktiekapitalet så att aktiekapitalet blir till fullo täckt.

Det är rimligt att aktieägarna vid första kontrollstämman får ett beslutsunderlag som motsvarar det som föreskrivs i 5–8 §§ för bolagsstämma som skall pröva fråga om frivillig likvidation. Om den första kontrollstämman anser att det är bäst att bolaget upphör blir det ju fråga om frivillig likvidation. Genom hänvisningen till 5 § blir styrelsen således även inför kontrollstämma skyldig att avge en redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid prövning av frågan om bolaget skall gå i likvidation, vilka alternativ till likvidation som finns, t.ex. nyemission till överkurs, nedsättning av aktiekapitalet eller aktieägartillskott, och vilket ekonomiskt utbyte aktieägarna kan få genom en likvidation av bolaget. Någon bestämd dag för likvidationsutbrottet behöver självfallet inte anges.

Beslutar stämman om likvidation kan tidpunkten för likvidationen bestämmas till senast åtta månader därefter. Det följer av 13 och 14 §§. Skulle kontrollbalansräkningen utvisa en högre täckning av det egna kapitalet och stämman ändå besluta om likvidation kan likvidationstidpunkten förläggas så långt fram i tiden som 3 § medger.

Kallelsen skall innehålla uppgift om att stämman skall pröva fråga om likvidation på grund av bristande täckning av aktiekapitalet. Det framgår av hänvisningen till 8 §.

Andra kontrollstämman

13 §

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 2 § första stycket fjärde meningen ABL.

Som anförts under 12 § är bolaget – om första kontrollstämman inte beslutat att bolaget skall gå i likvidation – skyldigt att på nytt pröva frågan om bolaget skall gå i likvidation. Den andra kontrollstämman skall hållas inom åtta månader räknat från den första kontrollstämman.

Det ger bolaget en frist på åtta månader, kallelsetiden inräknad, för att förbättra sin finansiella situation. Fristen börjar löpa från dagen för första kontrollstämman, oberoende av huruvida aktieägarna vid denna fattar ett formellt beslut att bolaget skall bestå eller ej. Skulle ingen aktieägare infinna sig till stämman får fristen anses löpa från den utsatta stämmodagen.

Andra och tredje meningarna är nya. Beträffande innebörden av hänvisningen till 5–8 §§ hänvisas till kommentaren till 12 §.

Ansökan om tvångslikvidation

14 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 2 § första stycket fjärde och femte meningarna ABL.

Godkänner den andra kontrollstämman styrelsens nya kontrollbalansräkning, undgår bolaget likvidationsplikt, om kontrollbalansräkningen korrekt utvisar att det egna kapitalet vid tiden för stämman uppgår till det registrerade aktiekapitalet. Om den kontrollbalansräkning som stämman godkänner visar lägre täckning för aktiekapitalet eller om stämman inte godkänner någon kontrollbalansräkning över huvud taget, är bolaget skyldigt att gå i likvidation. Bolagsstämman kan i detta läge fatta beslut om att bolaget omedelbart skall gå i likvidation. Om stämman underlåter att göra detta är styrelsen skyldig att inom två veckor hos rätten ansöka om att bolaget försätts i likvidation. En sådan ansökan kan även göras av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller aktieägare. Tidsfristen har bestämts med utgångspunkt i den i 9 kap. 38 § angivna tidsfrist inom vilket stämmoprotokoll skall hållas tillgängligt för aktieägarna.

Att bolaget inte har föreskriven täckning för sitt aktiekapital innebär inte att bolaget är på obestånd, jfr 1 kap. 2 § andra stycket konkurslagen (1987:672). Det kan mycket väl vara i stånd att betala sina skulder efter hand som de förfaller. Det finns därför inte skäl att ge bolagets borgenärer rätt att påkalla tvångslikvidation i fall som avses i förevarande paragraf. Det är först när bolaget är oförmöget att rätteligen betala sina skulder och denna oförmåga inte är endast tillfällig som bolagets borgenärer har anledning att reagera och det sker då genom ansökan om att bolaget skall försättas i konkurs.

Det ligger i sakens natur att en kontrollbalansräkning sällan kan avse situationen på själva stämmodagen. Kravet på att den skall utvisa ställningen vid tiden för stämman bör därför tolkas så att den skall avse en tidpunkt så nära inpå stämman som möjligt (LU 91/92:10 s. 7).

Bifaller rätten ansökan om likvidation, skall den samtidigt med sitt beslut därom utse en eller flera likvidatorer (28 § andra stycket).

Personligt betalningsansvar

15 §

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 2 § fjärde stycket första och andra meningarna ABL.

Första stycket första meningen anger vilka fall av underlåtenhet från styrelsens sida som kan utlösa ett personligt betalningsansvar för därefter uppkomna förpliktelser för bolaget. Det handlar för det första om att styrelsen underlåter att i enlighet med 10 § upprätta en kontrollbalansräkning trots att den har skäl att antaga att bolagets eget kapital därvid skulle komma att understiga hälften av det registrerade aktiekapitalet. Upprättar styrelsen en kontrollbalansräkning som visar att så är fallet, skall den enligt 12 § snarast möjligt utfärda kallelse till första kontrollstämman. Om så inte sker utlöses på grund därav det personliga ansvaret.

Det tredje fallet av underlåtenhet som kan utlösa ansvar är att styrelsen inte kallar till en andra kontrollstämma att hållas inom åtta månader från första stämman (13 §) och det fjärde fallet att styrelsen, trots att andra kontrollstämman inte godkänt en kontrollbalansräkning som utvisar full täckning för aktiekapitalet och inte heller beslutat om likvidation, inte ansöker hos rätten om likvidation inom två veckor från stämman (14 §).

Som anförts i kommitténs allmänna överväganden föreslås att den krets av personer som kan bli personligt betalningsansvariga begränsas till personer som kan freda sig från detta genom att själva ansöka om tvångslikvidation enligt 14 §. Sålunda föreskrivs i förevarande paragraf ett personligt betalningsansvar för styrelseledamot och verkställande direktör, medan ansvaret för "andra" som handlat på bolagets vägnar, t.ex. en firmatecknare, utmönstrats. Av första styckets sista mening framgår att verkställande direktörens ansvar är begränsat till sådana förpliktelser som uppkommer för bolaget på grund av hans åtgärder.

Genom *andra stycket* klargörs att personligt betalningsansvar enligt första stycket punkten 1 för en bolagets förpliktelse kan komma i fråga endast under förutsättning att det faktiskt föreligger en kapitalbrist vid tiden för förpliktelsens uppkomst, jfr NJA 1988 s. 620. Hävdar exempelvis en fordringsägare att styrelsen ådragit sig ett personligt betalningsansvar för hans fordran på bolaget på grund av försummelse att upprätta kontrollbalansräkning, kan styrelsen bestrida betalningsskyldighet på den grunden att det inte förelåg någon kapitalbrist när den

ifrågavarande förpliktelsen för bolaget uppkom. Det ankommer då på fordringsägaren – om än med viss lättnad i bevishänseende (jfr NJA 1988 s. 620 och NJA 1993 s. 484) – att visa att bolagets aktiekapital inte var täckt till hälften vid tiden för förpliktelsens uppkomst. Förmår han göra det följer av *tredje stycket* att styrelseledamot kan freda sig genom att visa att de inte har varit försumliga. Det kan vara svårt för dem att freda sig med hänsyn till deras skyldighet att fortlöpande bedöma bolagets ekonomiska situation, se 8 kap. 4 §. Styrelsen måste vidare förutsättas känna till sin skyldighet att vid kapitalbrist i denna omfattning upprätta kontrollbalansräkning.

16 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 2 § fjärde stycket tredje och fjärde meningen ABL.

Ett beslut att fortsätta bolagets verksamhet behöver inte vara uttryckligt för att omfattas av paragrafen. Med beslut att fortsätta verksamheten får anses jämställt att stämman fattar beslut som förutsätter att bolagets verksamhet fortsättes.

17 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 2 § fjärde stycket fjärde meningen ABL.

Paragrafen anger den definitiva slutpunkten för det personliga betalningsansvaret. För förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning eller sedan en kontrollbalansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet, blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman föreligger inte något personligt betalningsansvar. Genom andra meningen, som är ny, klargörs att motsvarande gäller förpliktelser som uppkommer sedan bolagsstämman eller PRV beslutat om likvidation. Det kan exempelvis handla om en bolagsstämman som hålls efter utgången av åttamånadersfristen eller om att PRV fattar ett likvidationsbeslut på grund av att bolaget saknar styrelse.

Av paragrafen framgår motsatsvis att ett personligt betalningsansvar för förpliktelser som uppkommit dessförinnan kvarstår.

Majoritetsmissbruk

18 §

Första stycket motsvarar 13 kap. 3 § första stycket första meningen ABL.

Andra stycket är nytt. Det går tillbaka på ett förslag framlagt i den av Stockholms Fondbörs år 1998 publicerade rapporten Trustor –

händelser och slutsatser. I rapporten påtalas de risker som det innebär att en aktieägare som missbrukat sitt inflytande i bolaget och föranlett en minoritetstalan om tvångslikvidation enligt gällande rätt kan behålla sitt inflytande i bolaget under den tid rätten prövar likvidationsfrågan. Med viss förebild i 15 kap. 3 § rättegångsbalken föreslås därför att rätten omedelbart skall kunna förordna en syssloman med uppgift att förvalta bolaget till dess likvidationsfrågan har blivit slutligt avgjord. Sysslomannen träder i likhet med likvidator i styrelsens och verkställande direktörens ställe. En bestämmelse av liknande innebörd fanns i tvångslikvidationsreglerna i 1944 års ABL. I aktiebolagsförordningen bör upptas en bestämmelse om skyldighet för rätten att göra registreringsanmälan beträffande förordnande av syssloman.

19 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 3 § första stycket andra och tredje meningen samt andra stycket ABL.

20 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 3 § tredje stycket ABL.

Tvångslikvidation

21 §

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 4 § ABL.

Första stycket. I 21 och 22 §§ har upptagits samtliga grunder för tvångslikvidation som lagen känner. För fullständighetens skull har därför i förevarande paragraf första stycket punkten 1 upptagits en erinran om bestämmelserna i 14 § om likvidation på grund av bristande täckning av aktiekapitalet och i punkten 2 om bestämmelserna i 18 och 19 §§ om likvidation på grund av maktmissbruk. Punkterna har ingen motsvarighet i 13 kap. 4 § ABL.

I 3 § föreskrivs att bolagsstämmans beslut om likvidation alltid har omedelbar verkan när grund för tvångslikvidation föreligger. I konsekvens med detta föreskrivs i förevarande paragraf att rättens beslut om likvidation alltid har omedelbar verkan, jfr NJA 1992 s. 578. Överklagas rättens beslut kan högre rätt förordna att beslutet tills vidare inte får verkställas. Vid beslut om likvidation på grund av maktmissbruk torde den aktieägare som enligt vad rätten funnit missbrukat sin makt, regelmässigt komma att framställa yrkande om inhibition, om han överklagar beslutet.

Andra stycket första meningen motsvarar 13 kap. 4 § andra stycket ABL medan andra meningen har sin motsvarighet i 13 kap. 2 § andra stycket ABL.

Tredje stycket första ledet motsvarar 13 kap. 4 § tredje stycket ABL medan andra ledet har sin motsvarighet i 13 kap. 2 § första stycket sista meningen ABL.

22 §

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 4 a § ABL.

Till tvångslikvidationsfallen i *första stycket* punkten 1 har lagts det fallet att bolaget inte till PRV anmält sådan delgivningsbar person som enligt 8 kap. 33 § skall finnas för det fall bolagets samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören är bosatta utomlands.

På skäl som anförts i kommitténs allmänna överväganden föreslås i punkten 3 att PRV tar över handläggningen av tvångslikvidation på grund av bestämmelse i bolagsordningen.

I konsekvens med 3 och 21 §§ föreskrivs att PRV:s beslut om likvidation alltid har omedelbar verkan. Beslutet kan överklagas till tingsrätten, som kan förordna om inhibition (jfr kommentaren till 21 §).

23 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 5 § ABL.

I linje med vad som föreslås i 24 § har kallelsefristen kortats till minst en månad före inställelsedagen.

Delgivning med bolaget kan ske enligt bestämmelserna om särskild delgivning med aktiebolag, se 9 § tredje stycket delgivningslagen (1970:428).

24 §

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 5 a § ABL. Där föreskrivs att PRV skall förelägga inte bara bolaget utan också aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att komma in med skriftligt yttrande eller efterfrågade handlingar. Med hänsyn till att borgenärerna inte kan antas kunna tillföra något i de aktuella situationerna – avsaknad av styrelse, för sent inkommen årsredovisning eller likvidation på grund av bolagsordningsbestämmelse – föreslår kommittén att skyldigheten att förelägga borgenärerna utmönstras. Inte heller framstår det som motiverat att föreskriva en sådan skyldighet i fråga om bolagets aktieägare. PRV saknar också uppgifter om aktieägarnas namn. Sammanfattningsvis föreslås sålunda en skyldighet för PRV att förelägga utslutande bolaget.

Enligt gällande rätt skall föreläggandet kungöras minst två och högst fyra månader före utgången av den utsatta dagen. Som ett led i strävan

att komma till rätta med vissa problem med styrelselösa bolag har tiden i paragrafen kortats till en månad, se kommitténs allmänna överväganden avsnitt 4.1.3.1.

25 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 5 b § ABL.

26 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 6 § ABL.

27 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 6 a § ABL.

Genomförande av likvidation*Utseende av likvidator***28 §**

Paragrafen motsvarar 13 kap. 7 § första och andra styckena ABL. Att stämmobeslut om att bolaget skall gå i likvidation skall anmälas till registreringsmyndigheten föreskrivs i 9 §.

Den numera gällande ordningen att likvidator alltid utses av PRV eller domstol skapar garantier för att den som utses är lämplig för uppdraget. I kravet på lämplighet torde vid tvångslikvidation normalt ligga att likvidatorn inte har ingått i styrelsen eller företagsledningen och inte heller tillhör den aktieägarkrets som har det bestämmande inflytandet över bolaget. Undantag från denna regel kan dock motiveras exempelvis för det fall likvidationen är ett led i ett samgående mellan två bolag (jfr prop. 1982/83:139 s. 14). Kommittén har inte funnit skäl att i lagen införa uttryckliga bestämmelser om detta.

Det får sägas ligga i sakens natur att det bara är rätten respektive PRV som kan entlediga en likvidator som myndigheten har utsett. Någon lagbestämmelse om detta behövs inte.

*Registrering***29 §**

Paragrafen motsvarar 13 kap. 7 § tredje stycket ABL.

*Styrelse och verkställande direktör***30 §**

Paragrafens *första stycke* motsvarar 13 kap. 7 § första stycket tredje meningen och fjärde stycket ABL.

Utän att det uttryckligen sägs i lagtexten innebär det förhållandet att likvidator förordnats att en av stämman eller styrelsen utsedd särskild firmatecknare förlorar sin behörighet att företräda bolaget. Att likvidator kan utse särskild firmatecknare följer av 8 kap. 31 § första stycket.

Andra stycket är nytt. Det har kommenterats i anslutning till 3 och 9 §§.

*Revisor***31 §**

Paragrafen motsvarar 13 kap. 7 § femte stycket ABL. I 11 kap finns numera bestämmelser om lekmannarevisor och särskild granskare. De jämföras i förevarande paragraf med revisor som har att utföra revision enligt 10 kap.

*Bolagsstämma***32 §**

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 8 § ABL. De allmänna reglerna i 9 kap. om bolagsstämma skall tillämpas även på bolagsstämma som hålls sedan bolaget gått i likvidation. Av bestämmelsens andra led, som är nytt, framgår att stämmans beslutskompetens efter likvidationstidpunkten begränsas av likvidationsändamålet. Det innebär bl.a. att bolagsstämman är förhindrad att fatta beslut om vinstutdelning, och att beslut om exempelvis ökning av aktiekapitalet får fattas endast som ett led i genomförandet av likvidationen. Det får överlämnas till rättstillsämpningen att närmare avgöra vilka bolagsstämmobeslut som kan fattas, registreras och verkställas under den ifrågavarande tiden.

*Redovisning för tiden före likvidators förordnande***33 §**

Paragrafen motsvarar 13 kap. 9 § ABL. Genom den nya formuleringen av *första stycket* första meningen klargörs att den redovisning som styrelsen och verkställande direktören skall lämna för sin förvaltning av bolagets angelägenheter avser tiden från utgången av det sista räkenskapsår för vilket bolagsstämma har fastställt årsredovisningen till den

dag likvidator har förordnats. Hänvisningen till bestämmelserna om årsredovisning innebär bl.a. att redovisningshandlingarna skall ges in till PRV.

I *andra stycket* har beaktats att moderbolag inte längre generellt är skyldiga att upprätta koncernredovisning.

Kallelse på okända borgenärer

34 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 10 § ABL.

Avveckling av rörelsen

35 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 11 § ABL.

Årsredovisning

36 §

Paragrafen motsvarar med vissa mindre ändringar 13 kap. 12 § ABL. Sista stycket är nytt. Det klargör att årsredovisning som upprättas av likvidatorerna skall ges in till PRV där den blir offentlig handling. Kommittén har inte funnit skäl att låta dessa årsredovisningar falla utanför ÅRL:s reglering. Det innebär bl.a. att bestämmelserna om förseningsavgifter aktualiseras om likvidatorerna inte sänder in den godkända redovisningen i tid. I dag finns i 8 kap. 7 § ÅRL ett förbud mot att meddela beslut om förseningsavgift sedan beslut om att bolaget trätt i likvidation har registrerats. Kommittén föreslår att det förbudet tas bort.

Skifte

37 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 13 § första stycket ABL.

Klander av skifte

38 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 13 § andra stycket ABL.

*Slutredovisning***39 §**

Paragrafen motsvarar 13 kap. 14 § ABL. Sista styckets tredje mening är ny. Den klargör att slutredovisningen skall ges in till PRV där den blir offentlig handling.

*Upplösning***40 §**

Paragrafen motsvarar 13 kap. 15 § första stycket ABL. Att ett upplöst bolag i vissa begränsade fall kan vara part i rättegång följer av bl.a. 42 och 44 §§. Förhållandena har behandlats i kommitténs allmänna överväganden.

*Preskription***41 §**

Paragrafen, som motsvarar 13 kap. 13 § tredje stycket ABL, uppställer en femårig preskriptionsfrist för anspråk på vad som utskiftats vid likvidationen. Aktieägare som inte inom fem år från det slutredovisningen lades fram på bolagsstämma anmäler sig för att lyfta vad som enligt skiftet tillkommer honom förlorar sin rätt därtill. Som en följd av preskriptionen skall genom fortsatt likvidation kvarvarande tillgångar skiftas mellan bolagets övriga aktieägare. Är tillgångarna av obetydligt värde framgår av sista meningen, vars lydelse är ny, att rätten på anmälan av likvidatorerna i stället kan förordna att medlen skall tillfalla allmänna arvsfonden. En förutsättning för att genomföra en fortsatt likvidation bör vara att tillgångarnas värde kan förväntas täcka likvidationskostnaderna och därutöver vara av sådan storlek att åtminstone någon aktieägare kan förväntas fästa avseende vid beloppet.

*Skadeståndstalan***42 §**

Paragrafen motsvarar 13 kap. 15 § andra stycket ABL.

*Obestånd***43 §**

Paragrafen motsvarar med smärre ändringar 13 kap. 15 § tredje stycket ABL.

*Fortsatt likvidation***44 §**

Paragrafen motsvarar 13 kap. 16 § ABL. Tredje stycket är nytt. Det har sin förebild i 41 §. Om tillgångar som yppas för bolaget efter dess upplösning har ett så begränsat värde att de visserligen kan förväntas täcka kostnaderna för en fortsatt likvidation, men därutöver inte är av sådan storlek att någon aktieägare kan tänkas fästa avseende vid beloppet, bör rätten även i detta fall kunna förordna att tillgångarna i stället skall tillfalla allmänna arvsfonden.

*Upphörande av likvidation***45 §**

Paragrafen motsvarar med smärre ändringar 13 kap. 17 § första–tredje styckena ABL.

Har bolaget försatts i likvidation på annan grund än som anges i paragrafen kan aktieägarna inte avbryta likvidationen genom beslut på bolagsstämma, se även kommentaren till 49 §.

46 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 17 § fjärde stycket ABL.

47 §

Paragrafen motsvarar 13 kap. 7 § femte stycket ABL.

Konkurs**48 §**

Paragrafen motsvarar med smärre ändringar 13 kap. 20 § ABL. Den innehåller bestämmelser om bl.a. de bolagsrättsliga verkningarna av att ett aktiebolag sätts i konkurs. Kommittén har funnit det lämpligt att placera dessa bestämmelser före bestämmelserna i nästa paragraf om vad som i bolagsrättsligt hänseende händer efter en konkurs. Detta stämmer överens med det sätt på vilket bestämmelserna var disponerade i 1944 års ABL.

49 §

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 19 § ABL. Den innehåller bestämmelser om vad som i bolagsrättsligt hänseende händer efter en konkurs.

Första stycket behandlar s.k. underskottskonkurser, varmed avses att konkursen avslutats utan överskott. Av första meningen framgår att bolaget är upplöst när konkursen är avslutad. Av 11 kap. 18 § konkurslagen framgår att konkursen är avslutad när tingsrätten fastställt utdelning enligt 11 kap. 17 § samma lag. Andra meningen är ny. Den tar sikte på den situationen att tillgång som inte omfattas av konkursen yppas efter bolagets upplösning. Det kan t.ex. vara fallet om konkursboet inte utnyttjat sin rätt att överta aktiebolagets talan i en pågående process och aktiebolaget vinner processen. Ett annat exempel är att bolaget har egendom som är utmätningsfri och som därför inte ingått i konkursen. Bestämmelsen innebär att rätten i det fallet, på ansökan av den vars rätt berörs därav, skall förordna en eller flera likvidatorer.

Beträffande frågan om det upplösta bolagets rättskapacitet i övrigt hänvisas till kommitténs allmänna överväganden.

Andra stycket behandlar konkurs som avslutas med överskott. Enligt gällande rätt åligger det i denna, i praktiken ovanliga, situation bolagsstämman att inom en månad besluta att bolaget skall gå i likvidation. Fattar stämman inte något sådant beslut skall PRV förordna om tvångslikvidation. Kommittén föreslår att denna ordning behålls och att motsvarande skall gälla för det fall konkursen läggs ned efter frivillig uppgörelse eller om egendomen i konkursboet återställs till bolaget till följd av att ackord fastställts. På skäl som anförts i kommitténs allmänna överväganden har emellertid genom den föreslagna lydelsen av 45 § öppnats en möjlighet för bolagsstämman att besluta att likvidationen även i detta fall skall upphöra. Av 45 § framgår att ett sådant beslut förutsätter dels ett revisorsyttrande som intygar att bolagets eget kapital, beräknat enligt 11 §, uppgår till det registrerade aktiekapitalet, dels att utskiftning ännu inte ägt rum.

2. Förslaget till lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554)

Angående motiven till lagen hänvisas till kommitténs allmänna överväganden.

Ikraftträdandebestämmelser

Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

13 kap. i sin nya lydelse föreslås träda i kraft den 1 januari 2001 och ersätter då de gamla bestämmelserna i 13 kap. ABL om annat inte föreskrivs.

Kommittén anser att de nya bestämmelserna innebär förbättringar som bör tas till vara så snart som möjligt och i största utsträckning. De bör därför tillämpas så snart lagen trätt i kraft.

Som exempel på vad ett sådant omedelbart genomslag innebär vill kommittén peka på de nya bestämmelserna om kontrollbalansräkning. Om en kontrollbalansräkning har upprättats före utgången av år 2000 enligt de gamla bestämmelserna men kontrollstämma 1 eller 2 hålls efter ikraftträdandet, skall den kontrollbalansräkning som behandlas på stämmorna upprättas enligt de nya bestämmelserna.

Som ett annat exempel på vad ett omedelbart genomslag innebär vill kommittén nämna kapitlets bestämmelser om konkurs. Om ett bolag har försatts i konkurs före ikraftträdandet och konkursen avslutas efter detta gäller de nya bestämmelserna. Det innebär att om konkursen avslutas med överskott, skall bolagsstämman inom en månad besluta att bolaget skall gå i likvidation. Till skillnad från vad som gäller i dag kan emellertid denna likvidation avbrytas genom beslut av aktieägarna om aktiekapitalet har föreskriven täckning.

Kommittén utgår således från att de nya bestämmelserna om genomförande av likvidation skall tillämpas också i bolag som trätt i likvidation före ikraftträdandet. Det är en inställning som skiljer sig från vad som har varit brukligt. I 19 § lagen (1975:1386) om införande av aktiebolagslagen (1975:1385) föreskrevs att likvidation skulle genomföras enligt 1944 års aktiebolagslag, om likvidator utsetts före ikraftträdandet. I sammanhanget skall också nämnas att i punkten 2 i övergångsbestämmelserna till konkurslagen (1987:672) föreskrevs att äldre föreskrifter fortfarande skulle gälla i fråga om konkurs i vilken konkursbeslutet hade meddelats före ikraftträdandet.

Kommittén menar emellertid att de föreslagna bestämmelserna i 13 kap. 28–47 §§ om genomförandet av likvidation i sak överensstämmer så nära med bestämmelserna i 13 kap. 7 § fjärde och femte styckena samt 8–18 §§ i sin äldre lydelse att det inte finns skäl att föreskriva att äldre bestämmelser skall tillämpas om likvidator har utsetts före utgången av år 2000.

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande av *Sven Ekholm*

Styrelselösa bolag

Kommittén har i betänkandet beskrivit olägenheterna det nuvarande systemet.

Det förekommer konstaterade problem i bolag som saknar registrerad styrelse genom att möjlighet finns för oseriösa beteenden, särskilt när man lyckats dölja vilka personer som har haft inflytande i bolaget. Såvitt jag förstår uppstår problem ofta i bolag där man endast har haft en styrelseledamot och där denna hävdar att han/hon avgått tidigare.

I Finland finns en regel som innebär att om en styrelseledamot vid sin avgång har skäl att anta att bolaget inte längre har några andra styrelseledamöter, så är han skyldig att sammankalla en bolagsstämma för att välja en ny styrelse. Jag föreslår att en motsvarande regel införs i aktiebolagslagen.

Likvidationsreglerna

Förenklad likvidation

I lagstiftningen finns det numera regler som gör det enkelt att byta företagsform från enskild firma till handelsbolag och från de företagsformerna till aktiebolag. Har man däremot bedrivit verksamhet i aktiebolagsform är reglerna för avveckling av bolaget krångliga och tidskrävande.

Enligt min mening bör ett förenklat förfarande införas för att byta företagsform från aktiebolag till enskild firma eller handelsbolag i de fall aktieägarna är eniga. Sådana regler har funnits i samband med höjningen av aktiekapital. Dessa regler fungerar väl och fyller ett praktiskt behov även i andra fall. Nuvarande regler medför relativt stora kostnader för att avveckla ett bolag vilket, dels medför att en del drar sig för att driva verksamhet i aktiebolagsform, dels att avveckling sker på annat sätt t.ex. genom att sälja bolagen som skalbolag. Utredningens

förslag ökar kostnaderna för avveckling ytterligare. Som beskrivs i betänkandet har förenklade regler om likvidation införts i Danmark.

Förenklad likvidation kommer sannolikt att användas främst i de minsta företagen. Som exempel kan nämnas företag som avvecklar eller trappar ned verksamheten. Kapitalbehovet eller risknivån kan ha minskat så att det inte längre föreligger något behov av att driva verksamheten i aktiebolag utan företagaren är beredd att driva den vidare med personligt ansvar. En del nyföretagare som i ett startskede har svårt att bedöma risknivån kan, om reglerna införs, oftare komma att välja aktiebolagsformen. Effekten av detta är, enligt min uppfattning, att många tragedier kan undvikas, med personliga konkurser som följd hos överoptimistiska nyföretagare, som kanske lockats in i egenföretagande på grund av arbetslöshet. Ett förenklat förfarande i kombination med möjlighet till övertagande av skattemässiga värden av tillgångar m.m. skulle också innebära att många bolag som nu drivs vidare med personligt ansvar då aktiekapitalet är förbrukat under en följd av år skulle avvecklas. I dag fortsätter många verksamheten i aktiebolagsform även när kapitalet är förbrukat på grund av kostnaderna för likvidation och skattekonsekvenserna vid avveckling av aktiebolaget.

För privata aktiebolag bör införas regler om en förenklad avveckling av aktiebolag. Reglerna kan utformas på liknande sätt som de övergångsregler som gällt vid ökning av aktiekapital. Det är naturligtvis lämpligt att bolaget skall ta fram ett bokslut som revideras och registreras i aktiebolagsregistret i samband med avvecklingen.

Tvångslikvidation p.g.a. att aktiekapitalet är förbrukat

I huvudsak kan jag ansluta mig till utredningens förslag vad gäller tvångslikvidation och skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning. I några avseenden anser jag dock att reglerna borde fått en annorlunda utformning.

Utgångspunkten vid upprättande av kontrollbalansräkning är ett periodbokslut som upprättats enligt god redovisningssed. Detta får sedan justeras enligt de särskilda värderingsreglerna om kontrollbalansräkning. Enligt förslaget behöver statliga stöd med villkorad återbetalningsskyldighet inte tas upp som skuld. Jag anser att denna regel bör vidgas så att den även omfattar andra skulder som efterställs. Det förekommer att leverantörer, kreditgivare och andra utomstående är beredda att oåterkalleligt och definitivt efterger skulder som ett led i en rekonstruktion av ett företag. Avsikten är att förstärka det egna kapitalet, däremot vill man ha möjlighet till återbetalning ur framtida vinstmedel om rekonstruktionen lyckas. I rättspraxis finns stöd för detta

synsätt (NJA 1988 s. 620). Enligt min uppfattning kan detta underlätta för företag att få stöd från leverantörer, kreditgivare och andra.

I allmänmotiveringen framgår med stor tydlighet att avsikten är att alla tillåtna justeringar som innefattats under begreppet god redovisningssed kan genomföras i samband med upprättande av kontrollbalansräkningen, även om dessa uppskrivningar och omvärderingar inte görs i redovisningen. Detta framgår emellertid inte klart av lagtexten, tvärtom kan denna tolkas som att sådan justering får göras endast beträffande pensionsåtaganden. Lagtexten bör därför justeras.

Personligt betalningsansvar kvarstår, enligt kommentaren till 13 kap. 17 § för förpliktelser som uppkommit i ett läge när bolagets kapital var förbrukat och man t.ex. inte upprättade kontrollbalansräkning i rätt tid trots att bristen i kapitalet därefter täcks. För en sådan förpliktelse har styrelsen i all framtid ett personligt ansvar.

Enligt min uppfattning är inte detta rimligt. I ett startskede av en verksamhet har ett bolag många gånger kostnader och gör investeringar som medför att bolagets kapital kan bli till mer än hälften förbrukat eftersom intäkterna kommer senare. Vid dessa tillfällen tecknas också många långsiktiga avtal varför frågan om personligt ansvar är särskilt viktig.

Jag föreslår att en lagreglering införs som innebär att det personliga ansvaret bortfaller om det egna kapitalet därefter är intakt enligt en reviderad årsredovisning som fastställts av bolagsstämma.

Kommittén föreslår att kontrollbalansräkningen skall skrivas under av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör. Eftersom den skall upprättas "genast" innebär detta att i det fall någon styrelseledamot är oanträffbar under några veckor så blir effekten att en kontrollbalansräkning inte är upprättad enligt lag. Yttersta konsekvens kan då innebära att en styrelseledamot som skrivit under en kontrollbalansräkning råkar ut för personligt ansvar eftersom en lagligt upprättad kontrollbalansräkning är upprättad för sent. Denna konsekvens är orimlig. Jag anser att det är tillräckligt att de beslutsregler som gäller för styrelse iakttas, möjligen kan man kräva att de styrelseledamöter som deltagit i beslutet skall skriva under. Som jämförelse kan nämnas att det är tillräckligt att en styrelseledamot undertecknar ansökan om att försätta bolaget i likvidation, vilket visar på orimligheten i kravet.

Bilaga**Kommittédirektiv****Dir. 1990:46****Översyn av aktiebolagslagen**

Dir. 1990:46

Beslut vid regeringssammanträde 1990-06-21

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Freivalds, anför efter samråd med chefen för industridepartementet statsrådet Molin och statsrådet Åsbrink.

Mitt förslag

En kommitté tillkallas för att göra en översyn av aktiebolagslagen. Kommittén, som skall utföra arbetet i samarbete med motsvarande kommittéer i Finland och Norge, skall bl.a. föreslå de lagändringar som erfordras med hänsyn till den pågående europeiska integrationen. Vidare skall kommittén överväga frågor som rör aktiebolagets kapital och finansiella instrument, aktiebolagets organisation samt aktieägarnas minoritetsskydd.

Bakgrund

Sedan början av 1970-talet har aktiebolagsrätten varit föremål för ett fortlöpande reformarbete. Ett första steg togs år 1973 då betydande förändringar vidtogs i 1944 års aktiebolagslag i syfte att trygga aktiebolagets kapitalförsörjning och stärka skyddet för bolagets egna kapital. Bland annat höjdes minimigränsen för aktiekapitalet från 5 000 kr. till 50 000 kr. och aktiebolagen fick tillgång till nya finansiella instrument såsom konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt att teckna nya aktier i det låntagande bolaget samt konvertibla aktier. Den 1 januari 1977 trädde den nuvarande aktiebolagslagen i kraft och ersatte 1944 års aktiebolagslag. Den nya aktiebolagslagen tillkom efter samnordiskt utredningsarbete och innebar en genomgripande teknisk översyn av aktiebolagsrätten i syfte att förenkla denna. Också de övriga nordiska länderna genomförde under åren 1973 till 1978 ny

lagstiftning inom aktiebolagsrätten. En följd av detta är att det föreligger en betydande rättslikhet i Norden på aktiebolagsrättens område.

Sedan aktiebolagslagen trädde i kraft år 1977 har ett antal viktigare förändringar skett av lagen. Bland annat har bestämmelserna om skyldighet för ett aktiebolag att träda i likvidation när aktiekapitalet delvis gått förlorat skärpts och kravet på kvalificerad revision höjts genom att det nu krävs en auktoriserad eller godkänd revisor i varje aktiebolag. År 1987 infördes lagen (1987:464) om vissa riktade emissioner i aktiemarknadsbolag m.m. samtidigt som vissa ändringar vidtogs i aktiebolagslagen, allt i syfte att stärka minoritetsskyddet i samband med beslut om riktade emissioner och vid tilldelning av aktier. Nyligen har regeringen lagt fram en proposition om ändringar i aktiebolagslagen som innebär bl.a. att kravet på svenskt medborgarskap för styrelseledamöter och andra befattningshavare i aktiebolag avskaffas.

Ändringarna i aktiebolagslagen har skett efter visst samråd med de övriga nordiska länderna. Någon samlad kartläggning och uppföljning av utvecklingen av de nordiska ländernas aktiebolagslagar och rättspraxis på området har emellertid inte skett sedan lagstiftning en genomfördes vid mitten av 1970-talet. Nordiska ministerrådet föreslog därför år 1988 att särskild uppmärksamhet skulle fästas vid att en gemensam lagstiftning upprätthölls inom aktiebolagsrätten. Som ett första steg i detta arbete tillkallade ministerrådet under år 1989 en särskild utredare som gemensamt för de nordiska länderna skall kartlägga och analysera såväl redan antagna som framlagda förslag till direktiv inom den europeiska gemenskapen. Utredaren skall särskilt belysa i vad mån den nordiska aktiebolagsrätten behöver ändras för att få till stånd en harmonisering med EG-reglerna. Arbetet beräknas vara avslutat inom kort.

Inom regeringskansliet övervägs vissa frågor rörande aktiebolagslagen och områden av betydelse för aktiebolagsrätten. Röstvärdeskommittén har i betänkandet (SOU 1986:23) Aktiers röstvärde övervägt frågan om röstvärdet för aktier och lämnat förslag till en teknisk lösning som skulle begränsa den andel av aktiekapitalet som utgörs av s.k. röstsvaga aktier. I betalningsansvarskommitténs betänkande (SOU 1987:59) Ansvarsgenombrott m.m. har framlagts förslag till ändringar i aktiebolagslagen i syfte att bl.a. stärka borgenärskyddet i underkapitaliserade aktiebolag när det förekommit ett otillbörligt förfarande. Ägarutredningen har i sitt huvudbetänkande (SOU 1988:38) Ägande och inflytande i svenskt näringsliv bl.a. analyserat frågor om aktiebolagsförvärv av egna aktier, om ömsesidigt och cirkulärt ägande inom näringslivet, om behovet av regler om begränsad rösträtt vid bolagsstämma samt om informationskyldigheten i fråga om större ägares innehav av röst- och kapitalandelar i aktiemarknadsföretag. Värdepappersmarknadskommittén har i betänkandet (SOU 1989:72) Värdepappersmarknaden i framtiden övervägt vissa aktiebolagsrättsliga frågor. Utredningen har bl.a. övervägt frågor om aktiebolags informationsplikt och om skyldighet för förvärvare av viss väsentlig andel av ett bolags aktier att på samma villkor erbjuda sig att köpa övriga aktier i bolaget, s.k. erbjudandeplikt. I slutbetänkandet (SOU 1990:1) Företagsförvärv i svenskt näringsliv har även ägarutredningen behandlat frågan om erbjudandeplikt.

Ägarutredningens kartläggning av det svenska näringslivet under den senaste tioårsperioden visar att den svenska aktiemarknaden och ägarstrukturen inom de större aktiebolagen har genomgått betydande förändringar sedan den nuvarande aktiebolagslagen trädde i kraft. Ägarstrukturen i de enskilda företagen har koncentrerats. Antalet kontrollägarskiften har ökat markant under senare år. Samtidigt har företagens intresse för försvar mot oönskade ägarskiften ökat, vilket inte minst återspeglas i ett ökat ömsesidigt och cirkulärt ägande i företagen. Utgivandet av konvertibla skuldebrev och andra finansiella instrument som står aktien nära har blivit vanligt förekommande. Ägarutredningen pekar även på ett par punkter i aktiebolagslagen där det nu föreligger ett behov av ändrade regler eller en översyn av bestämmelserna. Detta gäller t.ex. reglerna om andra finansiella instrument än aktier. I fråga om den ökade förekomsten av ömsesidigt och cirkulärt ägande i företagen ansåg utredningen att statsmakterna nog bör följa den fortsatta utvecklingen av dessa ägarförhållanden och överväga en begränsande lagstiftning på området efter förebild från andra länder. Med denna fråga sammanhänger delvis också det från olika håll – främst från näringslivshåll – framförda kravet på en modifiering av förbudet för aktiebolag att förvärva egen aktie. Ägarutredningens betänkanden övervägs nu i regeringskansliet.

Utöver vad jag nu redovisat har ett antal händelser på den svenska aktiemarknaden väckt uppmärksamhet och medfört en debatt rörande bl.a. regleringen av aktiebolagsformen. Den händelse som väckt den största uppmärksamheten är otvivelaktigt den s.k. Fermentaaffären som bl.a. resulterade i att styrelsen för Stockholms fondbörs tillkallade tre utredare för att mot bakgrund av händelseförloppet i Fermenta analysera principfrågor och övriga förhållanden av betydelse för fondbörsen och aktiemarknaden. Utredningens arbete resulterade i en rapport till Stockholms fondbörs, Fermenta fakta och erfarenheter, vari utredarna föreslog en rad förändringar i bl.a. aktiebolagslagen rörande främst aktiebolagets organisation och aktieägarnas minoritetsskydd.

Härtill kommer det arbete på bolagsrättens område som nu pågår inom ramen för den västeuropeiska integrationen och som är av stor betydelse. Förhandlingar kommer nu att inledas mellan Sverige och övriga EFTA-länder samt EG rörande ett avtal om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES). Avsikten är att detta avtal också skall omfatta bolagsrättsliga frågor. Som en grund för förhandlingarna ligger bl.a. de inom EG tidigare antagna direktiven och förordningarna på bolagsrättens område.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört förordar jag att en särskild kommitté tillkallas för att i nordiskt samarbete se över aktiebolagslagen. Jag kommer i det följande att närmare ange riktlinjerna för arbetet.

Utredningsuppdraget

Anpassning till regelverket inom EG

En viktig arbetsuppgift för kommittén hänger samman med det arbete på bolagsrättens område som sker inom ramen för den västeuropeiska integrationen. Det kan förutses att lagändringar måste göras med hänsyn till de

åtaganden rörande bolagsrätt som Sverige kan komma att göra i ett avtal om EES. Som redan har nämnts kommer förhandlingarna om ett sådant avtal att föras med utgångspunkt bl.a. i de direktiv och förordningar som har antagits inom EG. Avtalet kan beräknas bli träffat tidigast omkring årsskiftet 1990/91.

Det inom EG utarbetade regelverket är omfattande och kan i korthet beskrivas på följande sätt. Ett *första bolagsrättsdirektiv* antogs år 1968 och innehåller grundläggande krav som måste ställas på bolag utan personligen ansvariga delägare (public limited companies, private limited companies), bl.a. rörande registrering av bolaget, årsredovisning samt behörigheten att utåt företräda bolaget. Ett *andra bolagsrättsdirektiv* antogs år 1976 och innehåller främst regler om skydd för det egna kapitalet i s.k. public limited companies. Ett *tredje bolagsrättsdirektiv* antogs år 1978 och innehåller regler om fusion mellan public limited companies. Ett *fjärde bolagsrättsdirektiv* antogs år 1978 och innehåller regler om årsredovisning. Ett *sjätte bolagsrättsdirektiv* antogs år 1982 och innehåller bestämmelser om delning av aktiebolag. Ett *sjunde bolagsrättsdirektiv* antogs år 1983 och innehåller bestämmelser om koncernredovisning. Ett *åttonde bolagsrättsdirektiv* antogs år 1984 och reglerar auktorisation och godkännande av revisorer i public resp. private companies. Ett *elfte bolagsrättsdirektiv* antogs år 1988 och behandlar redovisning i filialer till ett aktiebolag. Ett *tolfte bolagsrättsdirektiv* antogs år 1989 och innehåller regler om enmansaktiebolag. Vidare antogs år 1985 förordningen om Europeiska ekonomiska företagsgrupper (EEIG). Förordningen, som trädde i kraft år 1989, reglerar den särskilda företagsformen EEIG, som kan karakteriseras som ett slags konsortium för samarbete mellan företag med hemvist i olika EG-länder.

Utöver vad som nu har nämnts har lagts fram ett flertal förslag till ytterligare reglering på bolagsrättens område. Bl.a. har föreslagits ett *femte bolagsrättsdirektiv* rörande organisationen av aktiebolag och bolagsorganens befogenheter och förpliktelser, ett *tionde bolagsrättsdirektiv* om fusion över gränserna av aktiebolag samt ett *trettonde bolagsrättsdirektiv* om erbjudanden om övertaganden (s.k. take over bids). Slutligen har föreslagits en *förordning om s.k. Europabolag* och ett direktiv som kompletterar förordningen med regler om de anställdas inflytande. Europabolaget kan beskrivas som en övernationell bolagsform som lyder direkt under gemenskapsrätten.

En mera översiktlig analys av det inom EG hittills antagna regelverket som har gjorts inom regeringskansliet ger vid handen att reglerna i allmänhet står i god överensstämmelse med principerna inom den nordiska aktiebolagsrätten. På många punkter kan det emellertid förutses att lagändringar, mestadels av teknisk natur, måste göras om en fullständig överensstämmelse skall uppnås.

Som har nämnts tidigare har Nordiska ministerrådet år 1989 tillkallat en särskild utredare med uppgift bl.a. att belysa i vad mån den nordiska aktiebolagsrätten behöver ändras för att man skall få till stånd en harmonisering med EG-reglerna. Avsikten har varit att utredarens rapport skall kunna ligga till grund för det vidare utredningsarbete som krävs för lagändringar med hänsyn till innehållet i ett kommande EES-avtal.

I enlighet med vad som nu har anförts bör det bli en uppgift för kommittén att lägga fram förslag till de lagändringar som kommer att krävas med hänsyn till EES-avtalet.

Jag vill i detta sammanhang nämna att det inom EG-kommissionen för närvarande förbereds förslag till ändringar i de bolagsrättsliga direktiven i syfte att undanröja hinder mot företagsförvärv. Utvecklingen inom detta område kan senare komma att föranleda mig att föreslå tilläggsdirektiv till utredningen beträffande de frågor om ömsesidigt och cirkulärt ägande i företagen som jag har nämnt i det föregående.

Aktiebolagets kapital och finansiella instrument

Utmärkande för aktiebolaget är att delägarna inte svarar personligen för bolagets åtaganden och förpliktelser, utan borgenärerna är hänvisade till att kräva betalning ur bolagets tillgångar. Aktiekapitalets funktion är att utgöra ett slags garanti för bolagets fordringsägare. Aktiebolagslagen innehåller en rad regler som avser att garantera att bolaget när det bildas tillförs tillgångar samt att skydda det bundna kapitalet under bolagets verksamhet. Aktiebolagslagen innehåller även regler som syftar till att möjliggöra för bolagen att tillgodose behovet av extern finansiering i form av upplånat kapital och riskvilligt ägarkapital.

Jag har inledningsvis nämnt att det år 1973 vidtogs betydande förändringar i den dåvarande aktiebolagslagen för att stärka skyddet för bolagets eget kapital och att trygga bolagens kapitalförsörjning. Ändringarna innebar att minimigränsen för aktiekapitalet höjdes från 5 000 kr. till 50 000 kr., att aktiebolagens rätt att ge lån till aktieägare eller personer i bolagsledningen eller närstående begränsades samt att aktiebolagen fick tillgång till nya finansiella instrument såsom konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt att teckna nya aktier i det låntagande bolaget.

Sedan minimigränsen för aktiekapitalet 1973 bestämdes till 50 000 kr. har inflationen medfört att detta belopp i dag representerar ett betydligt lägre värde. Med hänsyn till att det inte föreligger något personligt betalningsansvar för aktieägarna är det av betydelse att ett aktiebolag har ett tillräckligt ekonomiskt underlag för sin verksamhet. Det kan ifrågasättas om den nuvarande minimigränsen för aktiekapitalet säkerställer detta. Till detta kommer att det tidigare omnämnda inom EG antagna andra bolagsrättsdirektivet innebär att aktiekapitalet i ett public limited company skall uppgå till minst 25 000 ECU, dvs. omkring 185 000 kr. Kommittén bör mot denna bakgrund överväga frågan om en höjning av minimigränsen för aktiekapitalet.

Aktiebolagslagen innehåller som tidigare redovisats förbud för aktiebolag att lämna lån till aktieägare, personer i bolagsledning eller närstående. Låneförbudet, som infördes år 1973, genomfördes för att förhindra skatteflykt och för att säkerställa att skyddet för bolagets bundna kapital inte urholkas genom att det bundna kapitalet tas i anspråk av aktieägare eller företagsledningen genom lån. Låneförbudsreglerna har vid skilda tillfällen tillförts en rad ganska komplicerade undantags- och dispensregler, vilket har gjort bestämmelserna svåröverskådliga. Det kann ämnas att utredningen angående de

små och medelstora företagens finansiella situation i betänkandet (SOU 1983:59) Kreativ finansiering har ifrågasatt om inte en generösare reglering av dispensmöjligheterna borde införas för att ytterligare underlätta generations-skiften i företag. Kommittén bör mot denna bakgrund överväga utformningen av låneförbudsreglerna.

Som jag inledningsvis redovisat har användningen av sådana finansiella instrument som kan omvandlas till aktier eller som ger rätt till nyteckning av aktier ökat kraftigt under senare år. I aktiebolagslagen regleras relativt ingående emission av konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt. Under år 1987 infördes härutöver som jag inledningsvis nämnt lagen om vissa riktade emissioner i aktiemarknadsbolag m.m. Denna lag har till syfte att skapa garantier för att bl.a. emission av konvertibla skuldebrev eller skuldebrev med optionsrätt till nyteckning, som erbjuds vissa bestämda persongrupper, genomförs på ett godtagbart sätt för de mindre aktieägarna. Emellertid saknar aktiebolagslagen regler om hur konvertibla skuldebrev och sådana optionsrätter som här avses (s.k. teckningsoptioner) skall behandlas under tiden efter det att de emitterats och till dess de omvandlas till aktier. Exempelvis saknas regler om hur konvertibla skuldebrev och teckningsoptioner skall behandlas i samband med tvångsinlösen enligt 14 kap. aktiebolagslagen. Det är också oreglerat huruvida det emitterande bolaget självt kan förvärva konvertibla skuldebrev och teckningsoptioner och huruvida ett bolag kan återförsälja sådana finansiella instrument. Av betydelse i fråga om de finansiella instrumenten är vidare att dessa, när de används i stor omfattning, har betydelse för ett bolags ägarstruktur. Emellertid saknar aktiebolagslagen regler som ger samma offentlighet åt dessa instrument som åt aktier. Denna fråga har uppmärksammats av såväl ägarutredningen som värdepappersmarknadskommittén, vilka har uttalat att samma offentlighet som idag genom aktieboken föreligger i fråga om aktier bör gälla beträffande sådana finansiella instrument som ger rätt till utbyte av en fordran mot aktier eller till nyteckning av aktier.

Härtill kommer i fråga om de finansiella instrumenten att det från näringslivet har framförts förslag om att bolag bör ges möjlighet att utfärda optionsrätter till nyteckning som är fristående och inte har anknytning till ett skuldebrev. Från näringslivshåll har därvid angivits att den nuvarande kopplingen av optionsrätten till skuldebrevet i praktiken saknar betydelse eftersom optionsbeviset oftast skiljs från skuldebrevet omedelbart efter emissionen. Frågan om rätt för bolag att utfärda fristående optioner har tidigare berörts i den rapport (Ds Fi 1986:21) som kommissionen för undersökning av vissa aktieemissioner lade fram år 1986. Kommissionen förordade att frågan togs upp till prövning.

Mot bakgrund av de nu redovisade frågeställningarna avseende finansiella instrument med anknytning till aktier bör kommittén överväga om man i vissa avseenden bör jämställa dessa finansiella instrument med aktier. Kommittén bör därutöver överväga om det finns skäl att ge aktiebolagen möjlighet att emittera fristående optionsrätter.

Aktiebolagets organisation

I aktiebolag som har ett aktiekapital överstigande 1 miljon kronor skall finnas fyra bolagsorgan, nämligen bolagsstämma, styrelse, verkställande direktör och revisorer. I mindre bolag behöver inte verkställande direktör utses. Aktiebolagslagens kompetensfördelning mellan bolagsorganen är avsedd att åstadkomma en balans mellan bolagets olika organ samt mellan å ena sidan majoriteten bland aktieägarna och å andra sidan minoriteten och enskilda aktieägare.

Kompetensfördelningen mellan de olika bolagsorganen kan i korthet beskrivas enligt följande. Bolagsstämman är det överordnade, i sista hand beslutande organet. Styrelsen väljs av bolagsstämman och har till uppgift att svara för bolagets organisation och den övergripande förvaltningen av bolagets angelägenheter. Bolagets verkställande direktör, som väljs av styrelsen, skall under styrelsen sköta den löpande förvaltningen av bolaget. Revisorerna har till uppgift att granska styrelsens och verkställande direktörens förvaltning och bolagets räkenskaper. Revisorerna utses normalt av bolagsstämman.

Under senare år har i debatten rörande regleringen av aktiebolagsformen framförts att ansvarsfördelningen mellan bolagsorganen i vissa avseenden är oklar, särskilt vad gäller styrelse och verkställande direktör, och att det kan ifrågasättas om aktiebolagslagens regler om tillsättande och entledigande av styrelsens ledamöter och revisorer är utformade så att man åstadkommer den balans mellan bolagsorganen och mellan olika aktieägarintressen som lagstiftaren åsyftat.

Revisorernas roll och kontakter med företagsledningen har blivit av allt större betydelse för bolagsorganens möjligheter att balansera varandra och de olika aktieägarintressena. Det är av central betydelse att revisorn intar en självständig ställning gentemot dem han skall granska och i förhållande till bolagsstämman så att han kan agera opartiskt vid granskningen. Att revisorerna skall inta en självständig ställning även i förhållande till bolagsstämman sammanhänger med att revisorernas uppgift inte bara är att beakta aktieägarnas intressen. Det åligger revisorerna att också ägna uppmärksamhet åt i vad mån bolagsledningen beaktat samhällets, de anställdas och borgenärernas intressen. Revisorerna har därutöver även ett ansvar gentemot den aktieplacerande allmänheten.

En annan fråga av stor betydelse hänger samman med att aktiebolagslagens regler i allmänhet utgår från att varje aktiebolag utgör ett ekonomiskt och juridiskt självständigt företag även om bolaget ingår i en koncern. De särskilda regler som återfinns i aktiebolagslagen om koncerner är få och gäller främst redovisningen i sådana bolag. Aktiebolagslagen innehåller således inga särskilda regler om styrningen av och ansvarsfördelningen i aktiebolag som ingår i koncerner.

Som jag inledningsvis nämnt har ägarutredningens kartläggning av ägande och inflytande i de större aktiebolagen visat att koncentrationen i de enskilda företagens ägar- och inflytandestruktur har ökat påtagligt under de senaste tio åren. Av statistiska centralbyråns koncernregister framgår också att antalet

koncerner i svenskt näringsliv ökat kraftigt. Detta har inneburit att antalet bolag som enligt aktiebolagslagens definition utgör koncernbolag blivit fler.

I praktiken torde styrningen och ansvarsförhållandena i koncerner ofta skilja sig åtskilligt från den grundstruktur som finns angiven i aktiebolagslagen. Som exempel kan nämnas den inom koncerner allt mer förekommande befattningen koncernchef, som är ett okänt begrepp i aktiebolagslagen.

Kommittén bör mot bakgrund av den utveckling som skett av ägarstrukturen inom näringslivet överväga om den nuvarande organisationen av aktiebolaget och kompetensfördelningen mellan bolagsorganen åstadkommer den balans som lagstiftaren åsyftat. Kommittén bör därvid särskilt uppmärksamma revisorernas roll och ansvarsfördelningen mellan styrelse och verkställande direktör. När det gäller revisorernas roll bör utredningen till grund för sina överväganden kunna lägga en rapport om revisorernas roll som för närvarande utarbetas på uppdrag av Nordiska ministerrådet och som beräknas blir klar in om kort.

Kommittén bör även överväga om aktiebolagslagens regler om tillsättande och entledigande av styrelseledamöter och revisorer är utformade så att de befämjar att dessa utför sina funktioner med självständighet och integritet. Vidare bör kommittén klarlägga vad aktiebolagslagen innebär beträffande styrningen och ansvarsförhållandena mellan bolagen och dessas bolagsorgan i koncernförhållanden och utifrån denna analys överväga om det föreligger behov av att särskilt reglera dessa frågor i aktiebolagslagen.

Minoritetsskyddet m.m.

Aktiebolagslagen vilar på principen att bestämmanderätten i bolaget tillkommer den eller dem som har majoriteten av rösterna. Lagen innehåller emellertid också ett antal regler som syftar till att skydda minoriteten mot maktmissbruk av majoriteten och garantera en likabehandling av aktieägarna.

De flesta av aktiebolagslagens regler till skydd för minoriteten syftar till att ge minoritetsaktieägare inflytande över och insyn i förvaltningen av bolagets angelägenheter samt möjlighet att initiera sanktioner vid bolagsorganens åsidosättande av minoritetens rättigheter. Dessa regler blir tillämpliga beträffande minoritetsaktieägare som representerar minst tio procent av aktiekapitalet. Från Stockholms fondbörs och Sveriges Aktiesparares Riksförbund har mot bakgrund av Fermentaaffären framförts att man bör överväga att sänka den andel av aktiekapitalet som krävs för att en aktieägarminoritet skall kunna åberopa minoritetsskyddsreglerna i aktiebolagslagen. Det har framförts bl.a. att aktieägandet i större företag ofta är så spritt bland de mindre aktieägarna att det i praktiken inte är möjligt att samla en aktieägarminoritet som representerar tio procent av aktiekapitalet.

Utformningen av minoritetsskyddet är av stor betydelse för den aktieplacerande allmänhetens förtroende för aktiemarknaden. Kommittén bör mot denna bakgrund överväga om den nuvarande gränsen för att åberopa minoritetsskyddsreglerna bör sänkas generellt eller i vissa avseenden.

Av betydelse för minoritetens skydd är även bestämmelserna i aktiebolagslagen om att en aktie i princip är fritt överlåtbar. Detta innebär ett skydd så

tillvida att en minoritetsaktieägare, som är missnöjd med majoritetens skötsel av bolaget, alltid kan dra sig ur bolaget genom att sälja sitt aktieinnehav. Värdet av detta skydd är dock självfallet beroende av till vilket pris aktieägaren kan sälja sitt aktieinnehav.

Under senare år har det i motioner till riksdagen och även i den allmänna debatten framförts krav på att man, efter utländsk förebild, bör införa regler om skyldighet för den som förvärvat en viss väsentlig andel av aktierna i ett bolag att erbjuda sig att förvärva övriga aktier till samma pris som det senaste förvärvet, s.k. erbjudandeplikt. Kraven har framförts mot bakgrund av den under senaste tioårsperioden ökade förekomsten av kontrollägarskiften inom svenska storföretag samt den internationella utvecklingen. De skäl som har framförts för en regel om erbjudandeplikt är främst att den innebär ett skydd för de mindre aktieägarna och en garanti för att alla aktieägare behandlas lika. Erbjudandeplikt för en kontrollerande aktieägare har införts i Finland och Norge. Till detta kommer EG-kommissionens tidigare omnämnda förslag till ett trettonde bolagsrättsdirektiv, vilket innehåller en erbjudandeplikt av detta slag.

Frågan om att införa regler om erbjudandeplikt i Sverige har övervägts av värdepappersmarknadskommittén och ägarutredningen som har ansett att det för närvarande inte finns skäl för att införa en lagstadgad erbjudandeplikt. Som värdepappersmarknadskommittén har påpekat är det emellertid av stor vikt att man följer utvecklingen inom den europeiska gemenskapen och i andra länder som är av betydelse i detta sammanhang. Mot bakgrund härav bör kommittén följa utvecklingen och utifrån denna överväga en motsvarande reglering inom den svenska aktiebolagsrätten.

Slutligen kan framhållas att det föreligger ett nära funktionellt samband mellan minoritetsskyddet och ansvarsförhållandena i bolaget samt lagens regler om straff, skadestånd och vite. Det kan finnas anledning att i detta sammanhang mera generellt överväga om sanktionssystemet är utformat på ett sådant sätt att lagens materiella regler får det genomslag som har varit avsett. Även valet av påföljd för olika åsidosättanden av lagens regler kan behöva övervägas på nytt. Kommittén bör förutsättningslöst analysera dessa frågor och lägga fram de förslag till lagändringar som kommittén anser vara motiverade.

Andra aktiebolagsrättsliga frågor

Det finns även andra frågor inom aktiebolagsrätten som inte kan hänföras till någon av de ovan angivna huvudpunkterna men som bör belysas och övervägas vid en översyn av aktiebolagslagen. Ägarutredningen har i sitt huvudbetänkande (SOU 1989:38) Ägande och inflytande i svenskt näringsliv ifrågasatt behovet av den dispositiva regel i aktiebolagslagen som begränsar rätten för aktieägare att vid bolagsstämma utöva rösträtt för mer än en femtedel av de vid stämman företrädda aktierna. Vidare har under senare år i olika sammanhang framförts önskemål om ändringar av vissa specificerade bestämmelser i aktiebolagslagen i syfte att förenkla lagstiftningen eller att förbättra aktieägarnas möjlighet att ta del av bolagsinformation. Så t.ex. har

patent- och registreringsverket i en framställning till regeringen föreslagit att vissa av aktiebolagslagens föreskrivna uppgiftsskyldigheter för aktiebolagen till registermyndigheterna upphävs (se justitiedepartementets ärende dnr 2583-85). Vidare har revisorerernas organisationer föreslagit att aktiebolagslagen ändras så att, i de fall där till revisor utsetts ett revisionsbolag, registreringen avser revisionsbolaget och inte den huvudansvarige revisorn i bolaget (se justitiedepartementets ärende dnr 87-1877). Från Sveriges Aktiesparares Riksförbund har framställts önskemål om ändring i aktiebolagslagen i fråga om kallelse av aktieägare till bolagsstämma (se justitiedepartementets ärende dnr 1718-88).

Kommittén bör förutsättningslöst överväga även de nu redovisade frågorna. Kommittén bör vara oförhindrad att ta upp även andra frågor avseende aktiebolagsrätten än de som särskilt tagits upp här i den mån utredningsarbetet föranleder det.

Övrigt

Kommittén bör i alla de frågor som har berörts överlägga med de motsvarande utredningar som nyligen har tillsatts i Finland och Norge. Kommittén bör därvid särskilt uppmärksamma de olikheter som föreligger på vissa punkter mellan de skilda aktiebolagslagarna samt utvärdera om det inte kan uppnås en ännu större nordisk rättslikhet på detta område.

Mycket talar för att kommittén redovisar sitt arbete i etapper. Det är sannolikt att den del av utredningsuppgiften som gäller harmonisering med EG-direktiven m.m. behöver behandlas med förtur.

Utredningsuppdraget bör vara slutfört före den 1 december 1992.

För kommittén bör gälla regeringens direktiv (dir. 1984:5) till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående utredningsförslagets inriktning.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för justitiedepartementet

att tillkalla en kommitté – omfattad av kommittéförordningen (1976:119) – med högst fem ledamöter med uppdrag att göra en översyn av aktiebolagslagen, samt

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt kommittén.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar att kostnaderna skall belasta andra huvudtitelns anslag Utredningar m.m.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hennes hemställan.

(Justitiedepartementet)

Kommittédirektiv

Dir. 1991:89

Tilläggsdirektiv till Aktiebolagskommittén (Ju 1990:08)

Dir. 1991:89

Beslut vid regeringssammanträde 1991-09-12

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Freivalds, anför.

Mitt förslag

Kommittén skall lämna förslag till regler om s.k. ansvarsgenombrott. Kommittén skall också behandla vissa andra aktiebolagsrättsliga frågor, däribland frågan om det finns skäl att modifiera förbudet för ett bolag att förvärva sina egna aktier.

Inledning

År 1990 tillkallades en kommitté (Ju 1990:08) för att göra en översyn av aktiebolagslagen. Kommittén antog namnet aktiebolagskommittén.

Kommitténs uppgift är att i samarbete med motsvarande kommittéer i Finland och Norge föreslå de lagändringar som erfordras med hänsyn till den pågående europeiska integrationen. Vidare skall kommittén överväga frågor som rör aktiebolagets kapital och finansiella instrument, aktiebolagets organisation samt aktieägarnas minoritetsskydd.

Ansvarsgenombrott

Den 25 april 1991 beslutade regeringen att inhämta lagrådets yttrande över förslag till ändringar i aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar som innebar att bl.a. en delägare i ett aktiebolag i vissa undantagssituationer skulle kunna bli solidariskt betalningsansvarig för bolagets skulder (ansvarsgenombrott). För ansvarsgenombrott förutsattes att bolaget inte kunde uppfylla sina förpliktelser samt att detta berodde på att delägaren hade begagnat sitt inflytande över bolaget på ett otillbörligt sätt. En motsvarande regel föreslogs även gälla för ekonomiska föreningar.

I sitt yttrande över lagrådsremissen anförde lagrådet att förslaget till bestämmelser om ansvarsgenombrott inte borde genomföras. En lagreglering av ansvarsgenombrott borde enligt lagrådets uppfattning föregås av en fördjupad utredning om vilka företeelser som borde träffas av en sådan lagreglering och

hur rekvisiten för ansvarsgenombrott bör utformas. Lagrådet anförde bl.a. att två av de rekvisit som förslaget innehöll var vaga och kunde leda till rättsosäkerhet. Lagrådet menade med hänsyn härtill att den föreslagna lagstiftningen skulle innebära ett nytt osäkerhetsmoment i näringsverksamhet som sker i aktiebolagsform.

I prop. 1990/91:198 om vissa ändringar i aktiebolagslagen anförde jag att jag hade svårt att instämma i lagrådets slutsats att det finns risk att den föreslagna lagstiftningen om ansvarsgenombrott innebär ett nytt osäkerhetsmoment i all näringsverksamhet som sker i aktiebolagsform. Med hänsyn till lagrådets inställning var jag emellertid inte beredd att föreslå regler om ansvarsgenombrott. Dessa frågor skulle i stället utredas vidare i syfte att om möjligt precisera rekvisiten ytterligare. I propositionen uttalades att den frågan borde anförtros åt aktiebolagskommittén.

I enlighet med det anförda bör frågan om ansvarsgenombrott utredas vidare av kommittén. Kommitténs uppgift i denna del bör vara att lägga fram förslag till bestämmelser vilka om möjligt preciserar rekvisiten i större utsträckning än förslaget i den lagrådsremiss som har nämnts i det föregående.

Förvärv av egna aktier

I direktiven till aktiebolagskommittén angav jag att det från olika håll – främst från näringslivshåll – har framförts krav på en modifiering av förbudet för aktiebolag att förvärva egna aktier. Ett skäl som framförts för att tillåta förvärv av egna aktier i vissa fall är att en sådan möjlighet skulle kunna bidra till att underlätta riskkapitalförsörjningen för små och medelstora företag.

I överläggningar mellan aktiebolagskommittén och motsvarande utredningar i Norge och Finland har från norsk och finsk sida framförts att man avser att ta upp frågan om att modifiera reglerna om förbud för aktiebolag att förvärva egna aktier. Med hänsyn till intresset av nordisk rättslikhet på detta område bör även aktiebolagskommittén överväga denna fråga.

I detta sammanhang finns det ett flertal faktorer som måste beaktas. Bakgrunden till att den svenska lagstiftningen intagit en restriktiv hållning till förvärv av egna aktier är bl.a. att ett sådant förvärv till sina ekonomiska verkningar har ansetts jämförligt med nedsättning av aktiekapitalet i förening med återbetalning till vissa aktieägare. Detta innebär att en reglering som tillåter förvärv av egna aktier måste tillförsäkra borgenärerna ett skydd så att det finns täckning för det bundna kapitalet i bolaget. Vidare bör en reglering innebära att aktieägarna likabehandlas så att inte vissa aktieägare gynnas genom att bolaget förvärvar deras aktier till ett värde som överstiger marknadsvärdet. Det kan i detta sammanhang erinras om att förvärv av egna aktier kan användas för att påverka kurssättningen på ett bolags aktier och därigenom användas för stödköp eller spekulationsköp. En reglering måste kunna kombineras med effektiva insiderregler. Ett skäl för restriktiva regler som framförts under senare år – bl.a. inom den Europeiska gemenskapen – är att förvärv av egna aktier kan genomföras för att stärka företagsledningens ställning i bolaget gentemot befintliga eller potentiella ägare. I Europeiska gemenskapens andra bolagsrättsdirektiv finns redan regler med begränsningar i fråga om förvärv av

egna aktier. Kommissionen har också nyligen lagt fram förslag till ytterligare begränsningar i detta avseende. Det är av vikt att här beakta inte endast det befintliga regelverket inom gemenskapen utan även den pågående utvecklingen.

Kommittén skall med beaktande av vad jag nu har anfört bedöma om det finns skäl att modifiera förbudet mot förvärv av egna aktier och, om så skulle anses vara fallet, lämna förslag till nya bestämmelser om detta.

Övrigt

Aktiefrämjandet och Svenska Bankföreningen har framställt önskemål om att aktiebolagskommittén skall överväga om det bör införas regler som ger aktiebolag möjlighet att emittera aktier i annan valuta än svenska kronor (se justitiedepartementets ärenden dnr 91-1835 och 91-2233). Kommittén bör förutsättningslöst överväga denna fråga.

Som ett led i arbetet med att befria regeringen från förvaltningsärenden och anpassa vår lagstiftning till Europakonventionens krav på tillgång till domstolsprövning (jfr prop. 1990/91:100 bil.2 s 55) bör kommittén också överväga om den nuvarande instansordningen för dispensärenden enligt aktiebolagslagen behöver ändras. Jag tänker då på bl.a. ärenden enligt 12 kap. 7 § aktiebolagslagen.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen kompletterar kommitténs uppdrag i enlighet med vad jag har förordat.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hennes hemställan.

(Justitiedepartementet)

Kommittédirektiv

Dir. 1991:98

Tilläggsdirektiv till Aktiebolagskommittén (Ju 1990:08)

Dir. 1991:98

Beslut vid regeringssammanträde 1991-11-28

Statsrådet Laurén anför.

Aktiebolagskommittén är en parlamentariskt sammansatt kommitté som har till uppgift att se över aktiebolagslagen. Genom tilläggsdirektiv (dir. 1991:89) som beslutades den 12 september 1991 fick kommittén i uppgift att lämna förslag till regler som i huvudsak innebär att en delägare i ett aktiebolag i vissa undantagssituationer skall kunna bli solidariskt betalningsansvarig för bolagets skulder (ansvarsgenombrott).

I rättspraxis har ansvarsgenombrott förekommit i några få, mycket speciella fall då det inte har ansetts godtagbart att upprätthålla principen om frihet från personligt betalningsansvar. Det finns för närvarande enligt min mening inget som tyder på att det skulle föreligga behov av att införa särskilda lagregler om ansvarsgenombrott. Det bör därför inte ingå i aktiebolagskommitténs uppdrag att lämna förslag till sådana regler.

Jag hemställer att regeringen beslutar att begränsa aktiebolagskommitténs uppdrag på så sätt att vad som sägs på s. 1 och 2 i de tidigare meddelade tilläggsdirektiven under rubriken "Ansvarsgenombrott" inte längre skall gälla.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hennes hemställan.

(Justitiedepartementet)

Kommittédirektiv

Dir. 1992:18

Tilläggsdirektiv till Aktiebolagskommittén (Ju 1990:08)

Dir. 1992:18

Beslut vid regeringssammanträde: 1992-02-13

Statsrådet Laurén anför.

Mitt förslag

Kommitténs uppdrag begränsas på så sätt att detta inte skall omfatta anpassningen till EG:s fjärde, sjunde, åttonde och elfte bolagsrättsdirektiv.

Inledning

Aktiebolagskommittén är en parlamentariskt sammansatt kommitté som har till uppgift att se över aktiebolagslagen. Kommittén skall bl.a. föreslå de lagändringar som erfordras med hänsyn till den pågående europeiska integrationen. Den frågan skall kommittén behandla med förtur.

De rättsakter som utgör EG:s bolagsrätt består av en förordning och elva direktiv. Tre av dessa rättsakter rör redovisningsfrågor och en rättsakt vilka personer och revisionsbolag som får godkännas för att utföra lagstadgad revision. Av dessa rättsakter reglerar det fjärde bolagsrättsdirektivet årsredovisning, det sjunde bolagsrättsdirektivet koncernredovisning, det åttonde bolagsrättsdirektivet auktorisation och godkännande av revisorer i s.k. public resp. private companies och det elfte bolagsrättsdirektivet redovisning i filialer.

Genom beslut den 22 augusti 1991 bemyndigade regeringen den dåvarande chefen för justitiedepartementet att tillkalla en kommitté med uppdrag att göra en översyn av redovisningslagstiftningen (dir 1991:71). En huvuduppgift för kommittén är att överväga vilka lagändringar och andra åtgärder som är påkallade för att anpassa lagstiftningen till den snabba utveckling som har ägt rum på redovisningsområdet såväl i Sverige som internationellt.

Kommitténs uppdrag begränsas

Enligt min mening är det en fördel om man vid utformningen av den nya lagstiftningen på redovisningsområdet kan ta hänsyn till vad som krävs enligt EG-rätten på detta område, så att övervägandena kan ske i ett enda sammanhang. Till detta kommer att de EG-direktiv på bolagsrättens område som rör redovisningsfrågor behandlar redovisningen inte endast i aktiebolag utan även i vissa andra bolagsformer. En anpassning av den svenska lagstiftningen kommer därför att beröra redovisningsregler även i andra lagar än aktiebolagslagen och få betydelse för frågan om vilken struktur redovisningslagstiftningen bör ha. Det åttonde bolagsrättsdirektivet behandlar auktorisation och godkännande av revisorer och har inte något direkt samband med den aktiebolagsrättsliga lagstiftningen.

Mot bakgrund av det anförda är det enligt min mening mest lämpligt att anpassningen på redovisningsområdet till EG:s regelverk sker i samband med den förestående generella översynen av lagstiftningen på detta område samt att anpassningen till EG:s regler om auktorisation och godkännande av revisorer utreds i särskild ordning.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu anför hemställer jag att regeringen beslutar att begränsa aktiebolagskommitténs uppdrag på så sätt att detta inte skall omfatta anpassningen till EG:s fjärde, sjunde, åttonde och elfte bolagsrättsdirektiv. Vad som sägs om detta i de tidigare meddelade direktiven (dir. 1990:46) under rubriken "Anpassningen till regelverket inom EG" skall alltså inte längre gälla.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hennes hemställan.

(Justitiedepartementet)

Kommittédirektiv

Dir. 1994:143

Tilläggsdirektiv till Aktiebolagskommittén (Ju 1990:08)

Dir. 1994:143

Beslut vid regeringssammanträde den 8 december 1994

Sammanfattning av uppdraget

Aktiebolagskommittén skall lämna förslag till regler om s.k. ansvarsgenombrott.

Bakgrund

År 1990 tillkallades en kommitté (Ju 1990:08) med uppdrag att göra en översyn av aktiebolagslagen. Kommittén antog namnet Aktiebolagskommittén.

Kommittén har tidigare avgivit två delbetänkanden. Bland de frågor som återstår för kommittén att behandla kan nämnas bolagsorganens roller och ansvar, frågor kring finansiella instrument i aktiebolag, aktieägares minoritetsskydd och aktiebolags förvärv av egna aktier. Kommitténs arbete skall vara avslutat senast vid utgången av juni 1996.

Tidigare överväganden om ansvarsgenombrott

Den 25 april 1991 beslutade regeringen att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till ändringar i aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar. Förslaget, som byggde på Betalningsansvarskommitténs betänkande Ansvarsgenombrott m.m. (SOU 1987:59) innebar bl.a. att en delägare i ett aktiebolag i vissa undantagssituationer skulle kunna bli solidariskt betalningsansvarig för bolagets skulder (ansvarsgenombrott). En motsvarande regel föreslogs gälla även för ekonomiska föreningar.

Lagrådet framförde i sitt yttrande över lagrådsremissen vissa invändningar mot förslaget. Enligt Lagrådet borde en lagreglering av ansvarsgenombrott föregås av en fördjupad utredning om vilka företeelser som borde träffas av en sådan lagreglering och hur rekvisiten för ansvarsgenombrott borde utformas.

Med hänsyn till Lagrådets inställning avstod regeringen från att lägga fram förslag angående ansvarsgenombrott. I en senare proposition angående vissa andra aktiebolagsrättsliga frågor uttalades att frågor om ansvarsgenombrott i stället borde utredas vidare i syfte att om möjligt precisera rekvisiten ytter-

ligare (prop. 1990/91:198 s. 7). Genom regeringsbeslut den 12 september 1991 fick Aktiebolagskommittén i uppdrag att göra denna utredning (dir. 1991:89).

Efter valet 1991 beslöt den nya regeringen den 28 november 1991 om nya tilläggsdirektiv till Aktiebolagskommittén. De nya tilläggsdirektiven innebar bl.a. att kommitténs uppdrag begränsades så att den inte längre hade i uppdrag att utreda frågan om ansvarsgenombrott.

Behovet av utredning m.m.

Enligt regeringens mening finns det fortfarande starka skäl som talar för att det i lagstiftningen införs bestämmelser om ansvarsgenombrott. Innan lagstiftningen ändras bör dock de frågor som Lagrådet har tagit upp analyseras ytterligare. Aktiebolagskommittén bör därför få i uppdrag att lägga fram förslag till bestämmelser om ansvarsgenombrott. Förslagen bör även avse den associationsrättsliga regleringen av bankaktiebolag och försäkringsaktiebolag.

Aktiebolagskommittén skall därvid ta ställning till vilka olika företeelser som bör föranleda ansvarsgenombrott. Kommittén skall även i övrigt söka precisera förutsättningarna för att ansvarsgenombrott skall kunna komma i fråga.

Tidsplan

Resultatet av kommitténs överväganden skall redovisas före utgången av juni 1996.

(Justitiedepartementet)

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Aktiebolagskommittén
(Ju 1990:08)

Dir.
1998:90

Beslut vid regeringssammanträde den 15 oktober 1998.

Sammanfattning av uppdraget

Aktiebolagskommittén skall

- lämna förslag till åtgärder mot aktiebolag som saknar styrelse,
- överväga om beslut att utse eller entlediga styrelseledamöter i aktiebolag skall ges rättsverkan först från registreringen av beslutet,
- utarbeta förslag till författningsbestämmelser om ett aktieägarregister för andra aktiebolag än avstämningsbolag,
- överväga om det bör införas ett system med s.k. kvotaktier samt
- överväga frågan om aktiebokens offentlighet i avstämningsbolag.

Bakgrund

Aktiebolagskommittén är en parlamentariskt sammansatt kommitté som har till uppgift att se över aktiebolagslagen (1975:1385). Kommittén har hittills avgett fem delbetänkanden: Bundna aktier (SOU 1992:13), Aktiebolagslagen och EG (SOU 1992:83), Aktiebolagets organisation (SOU 1995:44), Aktiebolagets kapital (SOU 1997:22) och Vinstutdelning i aktiebolag (SOU 1997:168). Kommitténs slutbetänkande skall enligt nuvarande direktiv avges under år 1998.

I rapporten Bolagsplundring, Översiktlig kartläggning och förslag till åtgärder, som har utarbetats av Riksenheten mot ekonomisk brottslighet, har skilda aktiebolagsrättsliga frågor behandlats, främst sådana som har anknytning till ekonomisk brottslighet. Utredningen om aktiekapital och redovisning i utländsk valuta har i delbetänkandet Redovisning och aktiekapital i euro och annan utländsk valuta (SOU 1997:181) diskuterat om man i svensk rätt bör överge systemet med aktier med nominellt belopp till förmån för ett system med s.k. kvotaktier. Vidare har Bulvanutredningen i betänkandet Bulvaner och annat (SOU 1998:47) behandlat frågan om införandet av ett aktieägarregister. Slutligen har frågan uppkommit om de nuvarande reglerna om aktieboks offentlighet i avstämningsbolag är ändamålsenliga. De nu nämnda frågorna fordrar ytterligare utredning.

Enligt regeringens mening bör detta arbete anförtros Aktiebolagskommittén.

Styrelselösa bolag o.d.

Behovet av förändringar

Det förekommer varje år att ett antal bolag under en kortare eller längre tid saknar registrerad styrelse. Både för den seriösa affärsverksamheten och för en myndighet som i efterhand skall utreda om brott har förekommit, och vem som i så fall bär ansvaret för det, utgör de styrelselösa bolagen ett svårbemästrat problem. Problemet ligger framför allt i att det inte finns någon person genom vilken företaget kan nås och som kan göras personligen ansvarig för bolagets åtgärder.

Liknande problem kan uppstå i en del fall där aktiebolagsregistret i och för sig innehåller en uppgift om bolagets styrelse. Det händer ibland, t.ex. sedan delgivning har skett med en registrerad styrelseledamot eller när ansvar skall utkrävas av styrelsen, att de registrerade personerna påstår att de vid tiden för den aktuella åtgärden hade avgått ur styrelsen.

Nuvarande lagstiftning innehåller vissa metoder att komma till rätta med bolag som saknar registrerad styrelse. Den främsta av dessa är möjligheten att enligt 13 kap. 4 a § första stycket 2 aktiebolagslagen besluta att bolaget skall träda i likvidation. Det inte obetydliga antalet styrelselösa bolag visar dock att nuvarande medel är otillräckliga. Det har också visat sig att en del bolag försöker kringgå likvidationsreglerna. Det har sålunda förekommit att ett styrelselöst bolag anmält en ny styrelse så snart Patent- och registreringsverket har inlett ett likvidationsförfarande men att styrelsen genast avgått efter det att verket har avbrutit likvidationsärendet.

De nuvarande reglerna har inte heller någon effekt när de styrelseledamöter som vid en viss tidpunkt var registrerade i aktiebolagsregistret i efterhand felaktigt påstår att de vid den tidpunkten hade avgått och därför inte kan göras ansvariga för den verksamhet som då bedrevs i bolaget.

Uppdraget

Kommittén skall överväga vilka åtgärder som behövs för att komma åt problemen med de styrelselösa bolagen.

En möjlighet som bör övervägas för att komma tillrätta med bolag som helt saknar registrerad styrelse är att skärpa de nuvarande likvidationsreglerna. Ett sätt att åstadkomma en sådan skärpning är att förkorta de tidsfrister som gäller för likvidationsförfarandet. Ett annat sätt kan vara att införa bestämmelser om att aktiebolag som under viss längre tid har saknat registrerad styrelse kan försättas i likvidation trots att de under likvidationsförfarandet anmäler ny styrelse. Det står kommittén fritt att pröva även andra lösningar.

Kommittén skall vidare överväga problemet med de styrelseledamöter som påstår att de har avgått. I den ovannämnda rapporten *Bolagsplundring* har det föreslagits att utseende och entledigande av styrelseledamöter skall ges rättsverkan först i och med registreringen. En sådan regel torde lösa det aktuella problemet. Samtidigt torde emellertid en sådan regel innebära problem för den seriösa näringsverksamheten. Det beror bl.a. på att det kan ta tid innan en registreringsanmälan föranleder registrering (jfr även prop. 1994/95:67 s. 35).

Kommittén skall analysera dessa problem närmare och därefter ta ställning till om en regel som den föreslagna bör införas.

Kommittén skall också överväga mera begränsade åtgärder. En sådan åtgärd kan vara att införa regler om att ett beslut att utse en styrelseledamot eller ett beslut om en styrelseledamots avgång eller entledigande förfaller om det inte anmäls för registrering inom en viss kortare tid. För att sådana regler skall få full verkan torde det vara nödvändigt att samtidigt precisera de krav som bör ställas på en anmälan om registrering och införa bestämmelser om omedelbar avvisning av bristfälliga anmälningar.

Kommittén skall utforma förslag till författningsändringar.

Aktieägarregister

Behovet av utredning

För närvarande finns det inte någon central registrering av ägarförhållandena i aktiebolag. Patent- och registreringsverket, som svarar för de obligatoriska registreringsuppgifterna enligt aktiebolagslagen, registrerar inte uppgifter om aktieägare vare sig för privata eller för publika aktiebolag.

För alla aktiebolag gäller emellertid att en aktiebok skall föras över bolagets samtliga aktier och aktieägare. Aktieboken skall i princip hållas tillgänglig för var och en (se 3 kap. 7–13 §§ aktiebolagslagen). I aktiebolag med avstämningsförbehåll (avstämningsbolag), dvs. bolag där aktierna inte kommer till uttryck i pappersbaserade aktiebrev utan är kontobaserade, är det Värdepapperscentralen VPC AB som för aktieboken. Den aktiebok som förs av bolag utan avstämningsförbehåll kan vara otillförlitlig. Det beror bl.a. på att det i princip är frivilligt för en aktieägare att göra anmälan till bolaget om sitt innehav. För avstämningsbolag sker ägarregistreringarna i flertalet fall genom kontoförande institut som har fått tillstånd av Värdepapperscentralen att göra registreringar i det kontobaserade systemet. Publika aktiebolag har i regel ett avstämningsförbehåll och ett sådant förbehåll är ett krav för notering vid Stockholms Fondbörs. Bland de privata aktiebolagen är det endast en mindre andel som har avstämningsförbehåll.

Bulvanutredningen har i betänkandet *Bulvaner* och annat (SOU 1998:47) behandlat bl.a. frågan om det finns skäl att införa ett register för information om ägare i fåmansbolag (se betänkandet s. 137 f.). Utredningen har kommit till slutsatsen att det för dessa bolag bör införas ett system med obligatorisk aktieägarregistrering. Enligt utredningen skulle ett sådant register vara av värde vid åtskilliga utredningar om ekonomisk brottslighet. Det skulle också underlätta skattekontrollen och ha betydelse för kronofogdemyndigheternas arbete. Även för näringslivet skulle registret vara av värde. Olika slag av näringsidkare skulle få bättre möjligheter att före en kredit eller ett avtalsslut kontrollera den tilltänkte affärspartnern och skulle därmed också få bättre möjligheter att skydda sig mot ekonomiska förluster. Bolagen skulle själva slippa att föra aktiebok och utfärda aktiebrev. Enligt utredningen skulle en nyordning av detta slag sannolikt ganska snart komma att uppfattas som en förenkling. Utredningen har uttalat att registret måste konstrueras så att anteckning i registret blir en förutsättning för ett giltigt aktieförvärv.

Utredningen, som har gjort vissa principiella överväganden om utformningen av ett aktieägarregister, har förordat att statsmakterna först fattar ett principbeslut om att införa ett sådant register och att Patent- och registreringsverket därefter ges i uppdrag att utarbeta ett system.

Regeringen anser liksom Bulvanutredningen att starka skäl talar för ett system med obligatorisk aktieägarregistrering. Något slutligt beslut om att införa ett sådant system bör dock inte tas förrän ett utförligt förslag, inklusive författningsbestämmelser, har presenterats. Utredningsarbetet bör därför omedelbart drivas vidare. Uppdraget att utarbeta förslaget bör anförtros Aktiebolagskommittén.

Uppdraget

Kommittén skall ta ställning i alla de frågor som inrättandet av ett obligatoriskt aktieägarregister aktualiserar. Arbetet skall ha som utgångspunkt att registret skall omfatta samtliga aktiebolag utom sådana med avstämningsförbehåll.

Vid utformningen av regelverket kring registret skall kommittén förutsättningslöst pröva vilken betydelse registreringen bör ges i fråga om giltigheten av förvärv eller pantsättning av aktie, i fråga om rätten att förfoga över aktien och i fråga om rätten att i andra avseenden utöva de rättigheter som i dag utövas av aktieägaren. En möjlighet som kommittén särskilt skall studera är att – såsom Bulvanutredningen föreslagit – registreringen skall vara en förutsättning för att ett giltigt förvärv skall föreligga och därmed också en förutsättning för att förvärvaren skall kunna utöva de befogenheter som följer med aktieägandet. Kommer kommittén fram till att denna lösning skall väljas, skall kommittén också uppmärksamma frågor om förvärvares ställning mellan överlåtelseavtalet och registreringen.

Kommittén skall vidare pröva vilka sakrättsliga verkningar registreringen skall ha. Härvid bör de bestämmelser som finns i aktiekontolagen (1989:827) eller den lag som skall ersätta denna lag enligt prop. 1997/98:160 tjäna som förebild. Kommittén skall också studera de övriga problem med sakrättslig anknytning som ett system av det aktuella slaget kan vara förenat med, såsom de av Bulvanutredningen uppmärksammade frågorna om likvidutväxling vid överlåtelse av aktie och skydd mot dubbelöverlåtelse av aktie (se SOU 1998:47 s. 149).

Kommittén skall ta ställning till vilket eller vilka organ som skall ha hand om registreringen. De alternativa lösningar som Bulvanutredningen har diskuterat innebär att ansvaret för registreringsverksamheten läggs på Patent- och registreringsverket eller på Värdepapperscentralen. I prop. 1997/98:160 har det föreslagits att även andra än Värdepapperscentralen skall kunna få auktorisation att föra register över finansiella instrument i kontobaserade system. Detta innebär att även andra kan komma i fråga för den nu aktuella registreringsuppgiften. Kommittén skall i denna del förutsättningslöst överväga vad som utgör den lämpligaste lösningen.

Kommittén skall vidare ta ställning till vad registret skall omfatta. En utgångspunkt är att registret skall innehålla ägaruppgifter för samtliga aktier i de aktuella bolagen. Kommittén skall utreda om motsvarande uppgifter även bör lämnas i fråga om konvertibla skuldebrev och optionsrätter. Kommittén skall också ta ställning till vilka uppgifter om aktieägaren som registret skall innehålla,

såsom uppgifter om adress, personnummer m.m., samt i vilken utsträckning uppgifter av annat slag, t.ex. uppgifter om pantsättning, utmätning och liknande rättsliga åtgärder och om köpeskilling m.m. för aktier, skall registreras. I det sammanhanget skall kommittén särskilt ta upp frågan om det skall vara möjligt att registrera olika slag av förbud för aktieägaren att förfoga över aktien.

Kommittén skall ta ställning till om det finns skäl för att registrets uppgifter om aktieägare till någon del skall vara hemliga. En utgångspunkt skall dock vara att det i det nya systemet inte skall finnas någon möjlighet, motsvarande den som finns enligt aktiekotolagen, att låta en förvaltare vara antecknad i registret i stället för aktieägaren. Kommittén skall också ta ställning till i vilken utsträckning andra uppgifter som har förts in i registret skall vara allmänt tillgängliga.

Kommittén skall vidare ta upp frågor kring förfarandet i samband med registrering, däribland frågan om verkställandet av registreringsåtgärder i någon omfattning kan överlätas till någon annan än det eller de registrerande organen. Även frågor kring rättelseåtgärder och hävande av registreringsåtgärder skall uppmärksammas.

Vidare skall kommittén behandla de integritetsfrågor som inrättandet av ett aktieägarregister ger upphov till. Därvid skall kommittén ta ställning till om registret i datarättsligt avseende skall omfattas av personuppgiftslagens regler eller om det skall införas särskilda regler om personuppgiftsansvar.

Kommittén skall särskilt ta upp frågan om skadestånd vid felaktig registrering.

Kommittén skall vidare utvärdera behovet av en övergångsreglering. Därvid aktualiseras bl.a. frågan om vid vilken tidpunkt ett system av detta slag kan träda i kraft och frågan om behovet av en särskild övergångstid. En annan fråga som kommittén måste behandla gäller förutsättningarna för registrering av de aktier som förekommer vid ikraftträdandet eller vid övergångstidens slut. Starka skäl talar för att man i fråga om dessa aktier, i vart fall som huvudregel, gör uppvisandet av aktiebrevet till en förutsättning för registrering. Kommittén skall dock överväga om det i mera begränsade situationer finns anledning att avstå från kravet på att visa upp aktiebrevet. Den skall vidare ta ställning till vilka rättsföljder som bör inträda om aktiebrevet inte visas upp och – som en följd därav – registrering av aktien inte kommer till stånd.

Kommittén skall överväga om särskilda regler behövs för de fall då ett aktiebolag inför avstämningsförbehåll eller avskaffar det.

Frågan om kostnaderna för att införa av registret och deras finansiering skall ägnas särskild uppmärksamhet. En utgångspunkt skall vara att övergången till ett nytt system skall innebära minsta möjliga besvär och kostnader för bolagen.

Åtskilliga av de frågor som kommittén skall ta ställning till tangerar förhållanden av utpräglat teknisk art. I kommitténs uppdrag ingår inte att presentera lösningar på olika tekniska problem som är förenade med exempelvis ADB-användningar. Kommittén måste emellertid genom samråd med Patent- och registreringsverket, Värdepapperscentralen och annan expertis förvissa sig om att tekniska problem som kommitténs förslag kan ge upphov till går att lösa.

Kommittén skall utarbeta förslag till nödvändiga författningsändringar.

Aktier utan nominellt belopp

Behovet av förändringar

Ett aktiebolag skall ha ett aktiekapital. Detta skall i privata aktiebolag uppgå till minst 100 000 kronor och i publika aktiebolag till minst 500 000 kronor. Om det finns flera aktier i bolaget, skall aktiekapitalet vara fördelat på aktierna med lika belopp på varje aktie. Det belopp som belöper på varje aktie brukar benämnas aktiens nominella belopp. Aktiernas nominella belopp skall anges i bolagsordningen. En rad regler i aktiebolagslagen anknyter till det nominella beloppet.

Det synes emellertid tveksamt om det är nödvändigt att ställa krav på att varje aktie skall ha ett nominellt belopp. Det nominella beloppet är i grunden ett uttryck för den andel i bolaget som varje aktie representerar. En akties andel i bolaget kan beräknas utan att något nominellt belopp fastställs, nämligen genom att aktiekapitalet divideras med antalet aktier. Det kan rentav hävdas att kravet på att varje aktie skall ha nominellt belopp utgör enbart en onödig komplikation i det aktiebolagsrättsliga systemet. Det finns mot den bakgrunden anledning att överväga om det nu är dags att tillåta aktier utan nominellt belopp (*kvotaktier* eller, med ett engelskt uttryck, *no-par value shares*) i svensk rätt.

Behovet av sådana överväganden understryks av det förhållandet att vissa europeiska rättsordningar redan idag tillåter att aktiebolag ger ut kvotaktier. Av betydelse är också att den europeiska börsfederationen (*Fédération des Bourses Européennes*) år 1997 rekommenderade de europeiska lagstiftarna att överväga lagstiftning som tillåter kvotaktier. Några länder, däribland Finland och Tyskland, förbereder sådan lagstiftning.

Ett avskaffande av det nominella beloppet skulle också kunna vara av betydelse vid ett eventuellt genomförande av ett av de förslag som Utredningen om aktiekapital och redovisning i utländsk valuta har lagt fram i delbetänkandet *Redovisning och aktiekapital i euro och annan utländsk valuta* (SOU 1997:181). Enligt det förslaget skall svenska aktiebolag ges rätt att ha sitt aktiekapital i euro. Vid den omräkning av aktiernas nominella belopp som måste göras i samband med övergången till aktiekapital i euro skulle det uppkomma mycket ojämna belopp, något som sannolikt skulle driva fram kostnadskrävande öknings- eller nedsättningsbeslut. Dessa problem skulle undvikas om kravet på nominella belopp togs bort. Om det förslaget skulle genomföras, är det viktigt att det så snart som möjligt finns tillgång till en analys av för- och nackdelar med ett system med kvotaktier.

Uppdraget

Kommittén skall göra en fördjupad analys av fördelar och nackdelar med en övergång till kvotaktier. På grundval av denna analys skall kommittén ta ställning till om det bör införas ett system med kvotaktier i Sverige. Kommer kommittén fram till detta, skall den också ta ställning till om systemet skall vara obligatoriskt för samtliga aktiebolag eller om bolagen själva skall få avgöra om de skall gå över till systemet. Vidare skall kommittén pröva om systemet skall gälla för alla aktiebolag eller öppnas enbart för vissa.

Vid sin prövning skall kommittén analysera de olika effekter som ett avskaffande av det nominella beloppet kan få på andra regler i aktiebolagslagen och andra lagar. Därvid skall behovet av kompletterande regler utrönas. Analysen skall göras under beaktande av såväl de överväganden som har gjorts av Utredningen om aktiekapital och redovisning i utländsk valuta (se SOU 1997:181 s. 132 f.) som det lagstiftningsarbete som pågår i andra europeiska länder med likartad aktiebolagsrätt. Kommittén skall i det sammanhanget överväga bl.a. vilka effekter ett avskaffande av det nominella beloppet får på det s.k. underkursförbudet, dvs. förbudet att sätta teckningskursen för en aktie lägre än det nominella beloppet.

Kommittén skall vidare överväga de övergångsproblem som ett avskaffande av det nominella beloppet kan föra med sig och utröna hur dessa problem kan lösas. Den skall därvid särskilt uppmärksamma vad som bör gälla i fråga om bolagsordningsbestämmelser som an knyter till aktiernas nominella belopp.

Om kommittén kommer fram till att ett system med kvotaktier bör införas, skall den utforma förslag till författningsändringar.

Aktiebokens offentlighet i fråga om avstämningsbolag

Behovet av förändringar

Inom svensk aktiebolagsrätt tillämpas "principen om aktiebokens offentlighet". Denna princip kommer till uttryck i 3 kap. 13 § aktiebolagslagen. Där sägs att aktieboken eller en utskrift av denna skall hållas tillgänglig för var och en hos bolaget och, när det gäller avstämningsbolag, hos Värdepapperscentralen. I fråga om avstämningsbolag får utskriften dock inte innehålla uppgifter om aktieägare med högst 500 aktier.

Numera anses aktiebokens offentlighet fylla huvudsakligen två funktioner. För det första skall varje aktieägare kunna få reda på vilka andra som är aktieägare, något som kan ha betydelse t.ex. för den som vill förbereda en aktion på en bolagsstämma eller utöva någon rättighet som en viss grupp av aktieägare har. Detta intresse motiverar normalt inte offentlighet för andra än aktieägare men kan vara av visst intresse för den som avser att bli aktieägare i ett bolag. För det andra åstadkommer man genom aktiebokens offentlighet en insyn från allmänheten, vilket leder till att maktförhållandena i näringslivet kan kartläggas och minskar risken för att aktiebolag används som bulvaner (jfr Rodhe, Aktiebolagsrätt, 17 uppl. s. 151 f.).

Att aktieböckerna är offentliga ger en möjlighet för vem som helst att få insyn i andra personers ekonomiska förhållanden. Detta saknar motsvarighet på andra områden och principen om aktiebokens offentlighet lär vara unik för Sverige. Tillgången till detaljerade uppgifter om enskilda aktieägare kan utnyttjas i brottsligt syfte. Dessvärre har detta förekommit vid några tillfällen beträffande avstämningsbolag. Mot det nu sagda står dock de ovan redovisade skälen för offentlighet liksom de strävanden till ökad genomlysning som gör sig gällande för näringslivet i stort.

Frågan om aktiebokens offentlighet har indirekt betydelse även i ett internationellt perspektiv, nämligen när det gäller innehav av aktier som är förvaltarregistrerade. Sådana innehav framgår inte av aktieboken. För avstämningsbolag

har emellertid en motsvarande ordning åstadkommits genom att förvaltaren är skyldig att lämna uppgifter till Värdepapperscentralen om de aktieägare som har sina aktier i ett bolag förvaltarregistrerade. Värdepapperscentralen är i sin tur skyldig att hålla tillgänglig en sammanställning – högst sex månader gammal – över de aktieägare som har mer än 500 aktier i ett avstämningsbolag förvaltarregistrerade. Det har hävdats att detta försvårar förvaltarregistrering hos utländska förvaltare, eftersom andra länders lagstiftning kan hindra att sådana uppgifter lämnas ut.

Bestämmelsen om att en utskrift av aktieboken för avstämningsbolag inte får avse aktieägare som har färre än 500 aktier har motiverats med att varken samhället eller allmänheten har något berättigat intresse av att få reda på namnen på de personer som har småposter och saknar möjlighet att påverka bolagets förvaltning (se prop. 1970:99 s. 60). Eftersom bestämmelsen gäller oavsett vilken andel av bolagsförmögenheten eller röstetalet som aktien representerar, har Bulvanutredningen föreslagit att den formuleras om. Utredningen har därvid förordat att begränsningen i stället relateras till en viss andel – en tiotusendel – av bolagets registrerade aktiekapital.

Det finns mot denna bakgrund anledning att se över vissa frågor som rör aktiebokens offentlighet.

Uppdraget

Kommittén skall analysera de skäl som finns för respektive mot att behålla de nuvarande reglerna om aktiebokens offentlighet för avstämningsbolag. Kommittén skall därvid överväga om de skäl som talar för att aktieboken skall vara offentlig kan tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom de flaggningsregler som finns i lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument. Vidare skall kommittén uppmärksamma i vilken utsträckning principen behövs för att tillgodose myndigheters behov av information, t.ex. när det gäller skatter eller brottsförebyggande verksamhet.

Kommittén skall under arbetet inhämta uppgifter om hur man i andra länder ser på frågan om aktiebokens offentlighet.

Kommittén skall vidare bedöma om bestämmelsen om att en utskrift av aktieboken för avstämningsbolag inte får avse aktieägare som har färre än 500 aktier är lämplig och har en ändamålsenlig utformning. Därvid skall de överväganden som Bulvanutredningen har gjort beaktas.

Om kommittén finner att reglerna om aktiebokens offentlighet bör avskaffas eller förändras i fråga om avstämningsbolag, skall kommittén lämna förslag till de författningsändringar som behöver göras.

Tidsramar

Med hänsyn till de ytterligare uppgifter som kommittén ges genom dessa direktiv förlängs tiden för slutförandet av kommitténs uppdrag till den 31 december 1999. Kommittén skall dock redovisa sina förslag om åtgärder mot styrelselösa bolag i ett delbetänkande senast den 26 februari 1999.

(Justitiedepartementet)

Statens offentliga utredningar 1999

Kronologisk förteckning

1. Nya förmånsrättsregler + Bilagor. Ju.
 2. Steriliseringsfrågan i Sverige 1935-1975. Ekonomisk ersättning. S.
 3. Yrkesfiskets konkurrenssituation. Jo.
 4. God sed i forskningen. U.
 5. Effektiva värme- och miljölösningar. N.
 6. Effektivare Totalförsvarsstöd i Östersjöområdet. Fö.
 7. Märk väl! Fi.
 8. Invandrarskap och medborgarskap. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 9. Att slakta ett får i Guds namn. Om religionsfrihet och demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 10. Rasism, nynazism och främlingskap. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 11. Bör demokratin avnationaliseras? Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 12. Elektronisk demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 13. Etik och demokratisk statskonst. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 14. Den framtida kommersiella lokalradion. Ku.
 15. Nytt system för prövning av hyres- och arrendemål. Ju.
 16. Ökad rättssäkerhet i asylärenden. UD.
 17. Garantipension och Bosättningstillägg för personer födda år 1937 eller tidigare. S.
 18. Frågor till det industriella samhället. Ku.
 19. Artikel 7 i EG:s varumärkesdirektiv. Ändringar i varumärkeslagen. Ju.
 20. Sverige och judarnas tillgångar. UD.
 21. Lindqvists nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder. S.
 22. Den skyddade provinsen. En essä om demokratins värde och värdighet. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 23. Utveckling av mänskliga resurser i arbetslivet. Förslag till inriktning av nya mål 3 inom EG:s strukturfonder. N.
 24. EG:s strukturstöd. Ny organisation för de geografiskt avgränsade strukturfondsprogrammen. N.
 25. Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige.
 26. Införsel av beskattade varor. Fi.
 27. Delta – Utredningen om deltidarbete, tillfälliga jobb och arbetslöshetsersättningen. N.
 28. Kontantmetod för småföretagare. Fi.
 29. Internationell konflikthantering – att förbereda sig tillsammans. Fö.
 30. Yttrandefriheten och konkurrensen – Förslag till mediekoncentrationslag. m. m. Ku.
 31. Tillsyn över advokater m. m. Ju.
 32. Utvecklingssamarbete på rättsområdet. Ju.
 33. Bo tryggt – Betala rätt. Särskilda boendeformer för äldre samt avgifter för äldre- och handikappomsorg. S.
 34. Svenskt medborgarskap. Ku.
 35. Fastighetsmäklarnämnden – effektivare tillsyn. Fi.
 36. Likvidation av aktiebolag. Ju.
-

Statens offentliga utredningar 1999

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Nya förmånsrättsregler + Bilagor. [1]
Invandrarskap och medborgarskap. Demokratiutredningens skriftserie. [8]
Att slakta ett får i Guds namn. Om religionsfrihet och demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. [9]
Rasism, nynazism och främlingskap. Demokratiutredningens skriftserie. [10]
Bör demokratin avnationaliseras? Demokratiutredningens skiftserie. [11]
Elektronisk demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. [12]
Etik och demokratisk statskonst. Demokratiutredningens skriftserie. [13]
Nytt system för prövning av hyres- och arrendemål. [15]
Artikel 7 i EG:s varumärkesdirektiv. Ändringar i varumärkeslagen. [19]
Den skyddade provinsen. En essä om demokratins värde och värdighet. Demokratiutredningens skriftserie [22]
Tillsyn över advokater m. m. [31]
Utvecklingssamarbete på rättsområdet. [32]
Likvidation av aktiebolag. [36]

Utrikesdepartementet

- Ökad rättssäkerhet i asylärenden. [16]
Sverige och judarnas tillgångar. [20]

Försvarsdepartementet

- Effektivare Totalförsvarstöd i Östersjöområdet. [6]
Internationell konflikthantering – att förbereda sig tillsammans. [29]

Socialdepartementet

- Steriliseringsfrågan i Sverige 1935-1975. Ekonomisk ersättning. [2]
Garantipension och Bosättningsstillägg för personer födda år 1937 eller tidigare. [17]
Lindqvists nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder. [21]
Bo tryggt – Betala rätt. Särskilda boendeformer för äldre samt avgifter för äldre- och handikappomsorg. [33]

Finansdepartementet

- Märk väl! [7]
Införsel av beskattade varor. [26]
Kontantmetod för småföretagare. [28]
Fastighetsmäklarnämnden – effektivare tillsyn. [35]

Utbildningsdepartementet

- God sed i forskningen. [4]

Jordbruksdepartementet

- Yrkesfiskets konkurrenssituation. [3]
Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige. [25]

Kulturdepartementet

- Den framtida kommersiella lokalradion. [14]
Frågor till det industriella samhället. [18]
Yttrandefriheten och konkurrensen – Förslag till mediekoncentrationslag m. m. [30]
Svenskt medborgarskap. [34]

Näringsdepartementet

- Effektiva värme- och miljölösningar. [5]
Utveckling av mänskliga resurser i arbetslivet. Förslag till inriktning av nya mål 3 inom EG:s strukturfonder. [23]
EG:s strukturstöd. Ny organisation för de geografiskt avgränsade strukturfondsprogrammen. [24]
Delta – Utredningen om deltidsarbete, tillfälliga jobb och arbetslöshetsersättningen. [27]

fakta info direkt

Tel 08-587 671 00. Fax 08-587 671 71.

Box 6430, 113 82 Stockholm.

order@faktainfo.se www.faktainfo.se

ISBN 91-7610-953-4

ISSN 0375-250X